

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ Θ' 28 ΦΕ-
ΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1909

ΡΟΔΟΛΦΟΣ ΟΥΚΕΝ

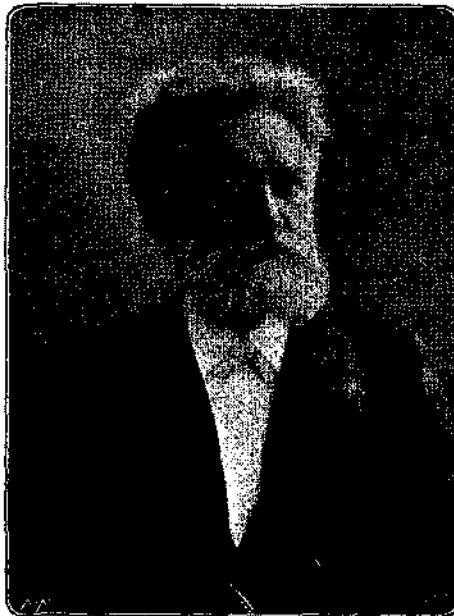
202

Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΚΑΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Αἱ περὶ Ροδόλφου Eucken πληροφορίες τῶν φίλων μου, οἵτινες πρὸ ἐμοῦ εἶχον διαμενεῖν ἐν Ίένα, ἦσαν ὅλως ἀόριστοι καὶ ὀλίγον ἀντιφατικά. Οἱ μὲν μοῦ παρέστησαν αὐτὸν ὡς δύσληπτον καὶ ἀσυνάρτητον καὶ τὸν συνέκριναν μάλιστα πρὸς παλαιότερόν τινα καθηγητὴν μας ἐν Ἀθήναις, ὅστις εἰς ἐν μᾶθημά του, ἠδύνατο νὰ ἀρχίσῃ ἀπὸ τὴν ἐρμηνεῖαν χωρίου τινὸς τοῦ Θουκυδίδου, νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου, νὰ ἐκδράμῃ μέχρι τοῦ ἀραβικοῦ πολιτισμοῦ, νὰ ἀναλύσῃ τὸν Βουδισμόν καὶ νὰ καταλήξῃ εἰς τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα. Ἄλλοι πάλιν εἶχον τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ἀποκλίνει εἰς τὴν θεολογίαν καὶ εἶναι εἶδος τι χριστιανοφιλοσόφου, χωρὶς τίποτε τὸ ἰδιαίτερον, καὶ τρίτοι τέλος μοῦ ἔλεγον, ὅτι εἶναι μὲν ἀξιόλογος φιλόσοφος, ἀλλ' ἀνωφελὴς εἰς τὴν διδασκαλίαν, διότι τίποτε τὸ ὄρισμένον καὶ συστηματικὸν δὲν δύναται τις νὰ ἀποκομίσῃ ἐξ αὐτῆς. Μολοντί δὲ αἱ πληροφορίες αὗται δὲν ἦσαν καθόλου ἐνθαρρυντικά, ἐν τούτοις ἤμην ἀποφασισμένος νὰ ἀκούσω αὐτόν. Ἡ μεγάλη αἴθουσα τοῦ νεοδμήτου Πανεπιστημίου, ὅπου ἔμελλε νὰ ἀρχίσῃ τὰς παραδόσεις του κατὰ τὸ ἑξάμηνον τοῦτο, ἦτο

πλήρης· αἱ ὑπερτετρακόσιοι θέσεις εἶχον καταληφθῆ καὶ πολλοὶ ἴσταντο ὄρθιοι. Ἀνέμενον καὶ ἐγὼ μὲ ἀόριστον τινὰ προσδοκίαν τείνουσαν μᾶλλον πρὸς τὴν ἀπογοήτευσιν. Ἐφαναζόμεν ἢ ἀφηρημένην τινὰ καὶ ἀκατάληπτον γερμανικὴν ἰδεολογίαν ἢ τετριμμένην καὶ ἀνιαρὰν ἐπανάληψιν τῶν γνωστῶν φιλοσοφημάτων. Ὅταν παρήλθε τὸ περίφημον ἀκαδημαϊκὸν τέταρτον τῶν γερμανικῶν πανεπιστημίων, ἢ παρὰ τὴν ἔδραν θύρα ἤνοιξε καὶ ἐνεφανίσθη μέτριος τὸ ἀνάστημα ὁ Ὅυκεν. Μὲ βήματα βιαστικά ἀνέβη εἰς τὸ βῆμα. «Εἶναι ὡραῖος», ἤκουσα νὰ λέγῃ ὁ πλησίον μου καθημέμος, καὶ αὐτὴ ἦτο καὶ ἡ ἰδική μου ἀμεσὸς ἐντύπωσις.

Ἡ εὐήχος καὶ ἐντονος φωνὴ του διεχύθη ὡς γοητεία εἰς τὴν αἴθουσαν. Τὴν ἔδραν κατεῖχε καὶ συνεκλόνηζε μία νευρώδης ζωὴ, τὴν ὁποίαν δὲν ἐπερίμενε κανεὶς ἐκ πρώτης ὄψεως ἀπὸ τὸ γηραλέον ἑξωτερικόν. Ἡ κεφαλὴ πάλλευκος ὡσεὶ φωτοστυφωμένη, εἶχε κατὰ τὴν ἑσπέραν γαλήνην τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας. Τὰ βαθυγάλανα μάτια, ὅσῳς ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν διηνοίγοντο, τίποτε ὄρισμένως ἐκ τῶν ἐν τῇ αἰθούσῃ δὲν ἔβλεπον, ἀλλ' ἦσαν πάντοτε βυθισμένα εἰς τὴν βαθεῖαν ἐνόρασιν τῶν πρὸς κατὰ νοητικὸν καὶ ἀπόκοσμον. Τὸ πᾶν ἐν αὐτῷ

παρηκολούθει την εξέλιξιν τῆς ιδέας. Τὸ πρόσω-
πόν του ἐλάμβανεν ὅλας τὰς ἐκφράσεις, ἀγωνίας,
χαρὰς, γαλήνης, μεγαλείου πνευματικοῦ. Ἡ φωνή
του μουσικῆ τῆς ιδέας, αἱ χεῖρες του καὶ αἱ κι-
νήσεις του ζωγράφοι αὐτῆς, ἡ ἐκφρασίς του καὶ
ἡ στάσις του ζωῆ.

Ἐδίδασκεν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας: Ὅσον
ἐπροχώρει τὸ μάθημά του, ἤσθανόμην κατὰ τὴν
δένην τὴν ψυχὴν μου καὶ τὴν ὑψώην. Ὁ
Ὅσκειν κατέχει τὴν φιλοσοφικὴν εὐγλωττίαν,
ἐσκεπτόμην, εἶναι ὁ γόης ζωγράφος τῶν ιδεῶν,
ἀλλ' ὅμως ἡ διδασκαλία του ἦτο κατὰ πλεον
ἀπὸ ἀπλᾶ λόγια ἐνθουσιαστικά. Καὶ αὐτὸ τὸ
μέγα κατὰ τὸ ψυχοκινητικόν, ἦτο ὅτι εἰς τὴν πα-
ράδοσιν τοῦ Ὅσκειν ἡ φιλοσοφία ἐγίνετο δράμα,
καὶ ἐκεῖνος, δραματοῦργός καὶ τραγικός ὑποκρι-
τῆς συγχρόνως, ἐνήργει ἐπὶ τῶν ψυχῶν τῶν
ἀκροατῶν του μετὰ τὴν ἀμεσον συγκίνησιν τῆς
ζωῆς. Διότι ὁ ἴδιος ἐξῆ διδοχικῶς μετὰ τὴν σκέ-
ψιν τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Ἀν-
γουστίνου, τοῦ Descartes, τοῦ Kant, τοῦ Hegel,
καὶ τὰ παγκόσμια καὶ αἰώνια προβλήματα, ὅσα
ἐτάραξαν τὰς διανοίας ἐκείνων, ἀνέζων καὶ ἐδέ-
νοντο ὡς πράξεις τραγικαί.

Εἰς ὅλον τὸ εἶναι του ἐνεσαρκῶντο ἡ ἐσωτε-
ρικὴ πάλη τῶν μεγάλων πνευμάτων, ὅσα ἐνη-
τένισαν τὴν ζωὴν τοῦ σύμπαντος καὶ ἠθέλησαν
να ἀνεύρωσι τὰ δρῶν τῆς καὶ τοὺς νόμους τῆς,
τῶν μεγάλων ψυχῶν, ὅσα ἐπέθησαν μετὰ τοὺς πό-
θους καὶ ἐπόνεσαν μετὰ τοὺς πόρους ὅλης τῆς
ἀνθρωπότητος καὶ ἐπεξήτησαν τὴν ἀπολύτρωσιν
τῆς καὶ ἐπανελαμβάνετο πρὸ τῶν ἀκροατῶν ἡ
μοιραία τραγωδία τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος,
ἡ τραγωδία τοῦ αἰωνίως λυομένου καὶ αἰωνίως
δεσμώτου Προμηθέως.

Καὶ διὰ ταῦτα αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐδίδαξε καθα-
ρὰν φιλοσοφίαν καὶ ἐτόνισε τὸ ἠρωϊκὸν «πρέ-
πει», τὸ «πρέπει νὰ ὑπάρχη ὁ δρόμος τῆς ἀπο-
λυτρώσεως», κατάρθωσε νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τοὺς
ἀκροατὰς του ἂν ὄχι τὴν πελοπίδην τοῦ λυρω-
μοῦ, ἀλλ' ὅμως τοῦλάχιστον τὸν ἐνθουσιασμὸν
καὶ τὴν πίστιν εἰς τὸν ἀγῶνα. Τοιοῦτον ἐγνώ-
ρισσα τὸν Ὅσκειν ὡς διδάσκαλον. Ἀργότερον
ἡ προσωπικὴ γνωριμία του μοῦ ἐπεφύλασσε καὶ
ἄλλας ἐκπλήξεις.

Εἰς τὸ φιλόξενον σπίτι του, εἰς τὸν μικρὸν
δενδρόφυτον λοφίσκον, ὁπόθεν ἀρχίζει ὁ δρόμος
τοῦ Forst, ἐνὸς ἀπὸ τὰ ποιητικὰ δασύλλια, τὰ
ὅποια περιβάλλουν τὴν θελκτικὴν Ἰέταν, ἐγνώ-
ρισά τὸν εὐπροσέγγον καὶ ἀπέρυτον ἄνδρα,
τοῦ ὁποίου καὶ αἱ κινήσεις καὶ ἡ ὁμιλία ἔχουσι τι
τὸ ἀφελές καὶ παιδικόν. Πνεῦμα σφριγηλὸν καὶ
εὐστροφον, γῆρας θαλερόν, ἐκπλήσσει μετὰ τὴν
δρσοσερότητα, τὴν ὁποίαν μεταδίδει καὶ εἰς τὰ
μεταφυσικά ἀκόμη θέματα καὶ μετὰ τὴν ἐτοιμό-
τητα καὶ τὸ ποιικίλον ἐνδιαφέρον του.

Οἱ λόγοι του ποτὲ δὲν λαμβάνουν τὸν χαρα-

κῆρα σοφῆς ἐπιστημότητος, ἢ ξηρότητος ἐπιστη-
μονικῆς. Τὸν ἐνδιαφέρει καὶ τὸν εὐχαριστεῖ ἡ
γνωριμία τοῦ παγκοσμίου ἀκροατηρίου του. Εἰς
τὸν προθάλαμόν του συναντᾷ κανεὶς Ἀγγλους,
Ἀμερικανούς, Σουηδοὺς, Ρώσους, Αὐστραλοὺς,
Βουλγάρους, Ρουμάνους, Ἀρμενίους, παιδιὰ
ὅλων τῶν χωρῶν, ποὺ ζητοῦν νὰ μεταλαμπα-
δεύσουν τὸ φῶς εἰς τὰς πατρίδας τῶν ἀπὸ τὴν
σοφὴν Γερμανίαν. Ἐλληνας εἶχε γνωρίσει τινάς,
μοῦ ἀνέφερε δύο ἢ τρία ὀνόματα, ἀλλὰ συγχρό-
νως μοῦ ἐξέφρασε μετὰ τρόπον χαρακτηριστικόν
τὴν ἀπορίαν του, διότι εἰς τὸ περυσινὸν τρίτον
παγκόσμιον φιλοσοφικὸν συνέδριον τῆς Ἀϊδελ-
βέργης, ἐν ᾧ ἐγνώρισε καὶ Ρουμάνους καὶ Βουλ-
γάρους ἀξιολόγους ἄνδρας, περὶ οὐδενὸς Ἑλλη-
νος ἤκουσε καὶ οὐδένα ἀντιπρόσωπον τῆς ἑλλη-
νικῆς φιλοσοφίας ἐγνώρισε.

Ἀλλὰ πόσον με ἐξέπληξεν, ὅταν μοῦ ἔκαμε
γνωστὸν, ὅτι ἐκτός τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἡ
ὅποια ἐνδιαφέρει τοὺς σοφοὺς, καὶ ἡ νέα Ἑλλάς
δὲν εἶναι εἰς αὐτὸν ἐντελῶς ξένη καὶ ὅτι εἰς
κάποιαν γωνίαν τοῦ οἴκου του καὶ μέσα εἰς τὰς
καρδίας τῶν οἰκείων του μετὰ στοργὴν διατηροῦν-
ται ἀναμνήσεις ἑλληνικαί. Ἡ σύζυγός του εἶναι
ἐγγονὴ τοῦ Ἑρρίκου Νικολάου Ulrichs ἡ, ὅπως
ὀνομάσθη ἑλληνιστί, Οὐλερίχον, ἡ δὲ μήτηρ
αὐτῆς, ἡ κόρη τοῦ Ulrichs, Ἀθηναία, σύζυγος
τοῦ ἐκδότου τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν μας
Ἀρνόλδου Πάσσοβ εἶχε γεννηθῆ εἰς τὰς Ἀθή-
νας κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1839 καὶ πέρυσι
μόλις ἀπέθανεν ἐν Ἰέτα.

Ἡ ἀνάμνησις τῆς Ἑλλάδος τοῦ Ὀθωνος,
μᾶς Ἑλλάδος ὅπως χαρακτηριστικῆς, ἔζησεν ἐπὶ
πολλὰ ἔτη ἐν Γερμανίᾳ εἰς τὰς οἰκογενεῖας τῶν
πολυαριθμῶν Γερμανῶν, ὅσοι συνᾶδενσαν τὸν
πρῶτον μας ἀτυχή βασιλέα εἰς τὴν Ἑλλάδα.
Μεταξὺ αὐτῶν ἐν τῶν πλέον ἐνθουσιωδῶν καὶ
ιδανιστικωτέρων ἦτο καὶ ὁ Ulrichs. Ὡς μαθη-
τῆς ἀκόμη δεκαεξαετῆς κατὰ τὸ 1823, παρὰ τὴν
συμβουλήν τοῦ πατρὸς του, ἐκένωσε μέχρι τοῦ
τελευταίου του ὀβόλου τὸ περιεχόμενον τοῦ μα-
θητικοῦ του θυλακίου εἰς τοὺς συλλέγοντας τότε
ἐν Bremen ἐράνους ὑπὲρ τῆς μαχομένης Ἑλλά-
δος. Ὅταν δὲ κατόπιν ὁ ἐνθουσιασμός του τὸν
ἔφερεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, δὲν ἠρκέσθη εἰς τὴν
ἐκπλήρωσιν μόνον τῆς ἐπισήμου ἐντολῆς, ἣν
ἀνέλαβεν ὡς διοργανωτῆς τῆς γυμνασιακῆς ἐκ-
παίδευσως καὶ ἀργότερον ὡς καθηγητῆς τῆς
λατινικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστη-
μίῳ, ἀλλ' ἐπεδίωθη μετὰ ζήλου ἀκωρότου εἰς
τὴν ἀναγνώρισιν μὲν τῶν ἀρχαίων τῆς Ἑλλά-
δος τόπων, τὸ σπουδαιότερον δὲ εἰς τὴν ἀνα-
γνώρισιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Τὰ ἀποτελέσματα
τῶν ἐρευνῶν του ἐδημοσιεύθησαν εἰς δύο τό-
μους ὑπὸ τὸν τίτλον «Ταξίδια καὶ ἐρευνᾶ εἰς
τὴν Ἑλλάδα».

Ἐκ τῶν πολυτίμων δὲ καρπῶν τῆς ἐργασίας

του ταύτης ἦτο καὶ ἡ συλλογὴ τῶν δημοτικῶν
τραγουδιῶν, τὴν ὁποίαν καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων
συμπληρώσας ἐξέδωκεν ἐν Λειψία κατὰ τὸ 1860
ὁ γαμβρός του Ἄρν. Πάσσοβ.

Ἀντυχῶς ὁ Ulrichs, δοκιμάσας καὶ τὴν πι-
κρίαν τῆς παύσεώς του, εἰς ἣν, ὡς καὶ τῶν
ἄλλων Βαυαρῶν (οἱ Ἕλληνας ὄλους τοὺς Γερ-
μανοὺς ἀπεκάλουν Βαυαροὺς, λέγει κάπου μετὰ
δυσθυμίας ὁ ἐκ Βρέμης καταγόμενος Ulrichs)
ἐξηναγκάσθη νὰ προβῆ ὁ Ὀθων κατὰ τὸ 1843,
ἀπέθανε νεώτατος, μόλις 36 ἐτῶν, καὶ διεκόπη
ἀποτόμως ἡ τόσον σκόπιμος καὶ καρποφόρος
ἐργασία του. Ὁ Ulrichs ἐρευνᾷ τοὺς ἀνθρώ-
πους (Ἕλληνας), γράφει ὁ Ὅσκειν χαρακτηρισί-
ζων τὴν μέθοδον τῆς ἐργασίας του, ὄχι μόνον
ἐν ταῖς ἀσχολίαις των, ἐν τῷ τρόπῳ τοῦ βίου,
ἐν τῇ γλώσσῃ, ἐν τῇ ἐνδυμασίᾳ, ἐν ταῖς διασκει-
δάσεσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ψυχικῷ βίῳ καὶ μέχρι
τῶν βαθυτάτων πεποιδήσεων. Πανταχοῦ ἀπο-
δίδει ἀπλῶς καὶ εὐκρινῶς τὴν πραγματικότητα
χωρὶς νὰ ψέγῃ, χωρὶς νὰ ἐπαινεῖ. Ὅσοι γνω-
ρίζουσι πόσας κατηγορίας ἔχει ἀκούσει ὁ ἑλλη-
νικός λαός, διότι δὲν εὐρέθη ἐν τῷ γνησίῳ βίῳ
του συμφῶνως μετὰ τὰ προσωπικὰ γούστα καὶ
τὰς προκαταλήψεις πολλῶν Ἑδρωπαίων, δύνα-
ται νὰ ἐκτιμήσῃσι τὸν τρόπον τοῦτον τοῦ Οὐλε-
ρίχου. Ἡ Ἀθηναία Πάσσοβ μετὰ τὴν ἐνθύμησιν
τοῦ πατρὸς της, εἶχε πάντοτε ἐνώπιόν της καὶ
τὴν ἐνθύμησιν τῆς Ἑλλάδος. Ἐπεθύμει μέχρι
τῶν τελευταίων στιγμῶν της νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν
γενέθλιόν της πόλιν διὰ νὰ προσκυνήσῃ τὸν
τάφον τοῦ πατρὸς της ἐν τῷ παρὰ τὸν Ἰλισσὸν
νεκροταφείῳ τῶν διαμαρτυρομένων, ἀλλὰ τὸ
ταξίδιον τοῦτο δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸ κάμῃ ποτέ.
Συνέλεξεν ὅμως εὐλαβῶς ἐν ἰδιαιτέρῳ τομιδίῳ
ἐκδοθέντι ἐν Ἰέτα κατὰ τὸ 1899 πολλὰ ἐνθύμια
τοῦ πατρὸς της. Μεταξὺ αὐτῶν εὐρίσκονται καὶ
τραγουδιὰ δημοικὰ μεταφρασμένα ὑπ' αὐτοῦ,
«Ἡ λαρίνα», «Ἡ Εὐγενεούλα», «Ὁ Χάρος καὶ
ὁ τσομπάνης», «Ἡ πιστὴ γυναῖκα», «Οἱ κλέ-
φτες», «Τὸ ποτάμι τῶν νεκρῶν» καὶ ἄλλα, τὰ
ὅποια καὶ εἰς τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν διατη-
ροῦν κατὰ τὴν ἀνεφικτὸν ἀπλότητα καὶ τὴν
δημιουργικὴν ζωτικότητα καὶ χάριν τῶν πρωτο-
τύπων. Ἐν τῇ οἰκογενείᾳ τοῦ Ὅσκειν, ὡς ἀντε-
λήφθη, πολλὴν εὐχαρίστησιν προξενεῖ ἡ ἐν ταῖς
ἀναμνήσεσι ταύταις ἀναστροφή, καὶ αὐτὸς δὲ με-
ἐβεβαίωσε περὶ τούτου μετὰ πολλῆς χαρᾶς καὶ
προθυμίας ἀνακοινώσας εἰς ἐμὲ πάντα ταῦτα.

Ἄλλ' ἵνα μὴ ποσῶς παρεξηγηθῶ, ἐπιθυμῶ
νὰ διασαφηνίσω ῥητῶς, ὅτι οὐδαμῶς ἀναφέρω
πάντα ταῦτα ἐδῶ διὰ νὰ χαρακτηρίσω τὸν
Ὅσκειν ὡς φιλέλληνα ὑπὸ τὴν ἰδιάζουσαν καὶ
συνήθη παρ' ἡμῖν ἐκδοχὴν τῆς λέξεως. Ἡ ἐν-
νοια τοῦ φιλελληνισμοῦ ἔχει δυστυχῶς διαστραφῆ
παρ' ἡμῖν εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε νὰ ὑπάρ-
χουν ἄνθρωποι φρονούντες καὶ κηρύττοντες,

ὅτι ἡ Ἑλλάς πρέπει νὰ ζῆ καὶ νὰ κανονίξῃ τὰς
ἐκδηλώσεις τοῦ βίου της κατὰ τοιοῦτον τρόπον,
ὥστε νὰ δημιουργῆ εἰς τὸν κόσμον φιλέλληνας.
Καὶ ἐπειδὴ τὸ τοιοῦτον οὐδὲν ἄλλο σημαίνει
εἰμὴ ἐξώθησιν τοῦ ἔθνους εἰς ἰδεώδη ψευδῆ
πρὸς ἐπιτυχίαν ρομαντικῆς εὐαρεσκείας καὶ φαν-
τασιώδους ὑποστηρίξεως ἐν ταῖς ἐθνικαῖς ὑπο-
θέσεσι, ἡ ἰδέα τοῦ φιλελληνισμοῦ ἔχει καταν-
τήσῃ πράγμα ὀλίγον ἐπικίνδυνον εἰς τὸν ἐθνικόν
μας βίον. Ἡ σχέση πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἀποτελεῖ
ἐπεισόδιον τῆς οἰκογενείας τοῦ Ὅσκειν εὐάρε-
στον μὲν δι' ἓνα Ἕλληνα κάμνοντα τὴν γνωρι-
μίαν του, ἴσως δὲ καὶ διὰ τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν
προκειμένου νὰ τὸν γνωρίσῃ. Τοῦ Ὅσκειν τὸ
φιλοσοφικὸν ἐνδιαφέρον ἐπεκτείνεται εἰς τὴν
πνευματικὴν πρόδοον ὅλων τῶν ἐθνῶν, ἰδιαι-
τέρως δὲ διὰ τὴν Ἑλλάδα μοῦ ἐξέφρασε τὴν
ιδέαν, ὅτι ἴσως ἀφ' ἐνὸς μὲν οἱ πολιτικοὶ καὶ
φυλετικοὶ ἀγῶνες, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ὑπαρξὶς ἐνὸς
μόνον Πανεπιστημίου κωλύουσι τὴν πρόδοον
τῆς ἐπιστήμης καὶ δὴ τῆς Φιλοσοφίας.

ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ

Ὁ Ὅσκειν τὴν φιλοσοφίαν κατ' ἐξοχὴν συν-
δέει πρὸς τὴν ζωὴν. Ἄνευ ζωῆς ἀληθοῦς, νοη-
τικῆς καὶ πλήρους καὶ ὑπερτέρας, δὲν εἶναι
δυνατὸν δι' αὐθαιρέτων συλλογισμῶν καὶ μετα-
ῶρων θεωριῶν νὰ δημιουργήσῃ τις φιλοσοφίαν.
Ἰσχυροὶ καὶ ποιικίλοι εἶναι οἱ δεσμοὶ τοῦ
δημιουργοῦ πρὸς τὸ ἔργον του. Ἡ προσωπι-
κότης αὐτοῦ δὲν εἶναι ἀδιάφορος. Ἡ δὲ φιλο-
σοφία εἶναι ὑπερτάτη δημιουργία. Διὰ τοῦτο
προσεπάθησα νὰ χαρακτηρίσω τὸν ἄνθρωπον
καὶ τὸν διδάσκαλον. Ὁ Ροδόλφος Ὅσκειν ἐγεν-
νήθη ἐν Ἀουριχ τῆς ἀνατολικῆς Φριδλανδίας
κατὰ τὸ 1846. Ἡ νεότης του ὑπῆρξεν ἀρκετὰ
στενωχωρημένη. Ἐνωρὶς ἔμεινε εἰς τὸν κόσμον
μόνον μετὰ τὴν μητέρα του, ἡ δὲ ψυχολογία
μικρῆ ἀγάπῃ διετέραντο καὶ ἐξωγογγήσθη με-
τὰ τὴν θάλασσαν τῆς καὶ δι' αὐτὸν, ὅπως καὶ διὰ
τόσους ἄλλους, τὰ σπέρματα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς
ἠθικῆς ἐνεργοῦ προσωπικότητος. Ἐν τῷ σχο-
λείῳ τῆς πατρίδος του ἔοχε μεταξὺ τῶν διδα-
σκάλων του τὸν Reuter, μαθητὴν τοῦ φιλοσό-
φου Krause. Ἡ προσωπικότης τοῦ Reuter, ἡ
ιδιάζουσα ἀντίληψις τῆς ἱστορίας καὶ τῶν ἠθι-
κῶν καὶ θρησκευτικῶν προβλημάτων, ἡ στορ-
γικὴ του προσοχὴ πρὸς τὰς πνευματικὰς τάσεις
τοῦ μαθητοῦ του, ἐπέδρασαν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ
Ὅσκειν περισσότερο ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην ἀκαδη-
μαϊκὴν διδασκαλίαν, ἣν διήκουσε μετὰ ταῦτα.

Ἐκ τῶν πανεπιστημιακῶν του διδασκάλων, ὁ
μὲν Lotze, ὁ συγγραφεὺς τοῦ «Μικροκόσμου»
ἐλάχιστα προσείλκεσεν αὐτόν, ὁ δὲ Teichmül-
ler, ἐπίσης ἐν Γοτιγγῇ διδάσκων, εἰσήγαγεν αὐ-
τόν εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ Ἀριστοτέλους, χωρὶς
δὲ νὰ συμφωνῇ ἐν τῷ συνόλω πρὸς τὸ σύστημα

του Trendelenburg, ὃν ἤκουσεν ἐν Βερολίῳ, πολὺ προσελκύετο ὑπὸ τοῦ ἐκδήλου ἡθικοῦ χαρακτήρος τῆς φιλοσοφίας του καὶ τῆς τάσεως τοῦ νὰ φέρῃ εἰς στενὴν συνάφειαν τὴν ἱστορίαν πρὸς τὴν φιλοσοφίαν. Ἀνακηρυχθεὶς ἐν Γοτιγγῇ διδάκτωρ τῆς κλασικῆς φιλολογίας καὶ ἱστορίας, ἐδίδαξεν ἐπὶ τινὰ ἔτη ἐν γυμνασίῳ, καὶ κατὰ τὸ 1871 εἰκοσιπενταετῆς μόλις ἐκλήθη καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Basel. Τὸ 1874 ἐκλήθη εἰς τὴν Ἰέναν καὶ ἔκτοτε συνεδέθη ἀρρήκτως πρὸς αὐτὴν διὰ τοῦ βίου καὶ τῆς διδασκαλίας του, καὶ τώρα προσθέτει μίαν ἀκόμη δόξαν εἰς τὴν *alma matrem Jenensem*, τὴν ὁποίαν τόσαι κορυφαὶ τοῦ γερμανικοῦ πνεύματος ἐκλείσαν. Τὸ μακρὸν τοῦτο στάδιον τῆς δρασεώς του ὡς καθηγητοῦ τῆς φιλοσοφίας ἀπὸ τοῦ 1871 μέχρι σήμερον εἶναι ἐγκατεστημένον ἀπὸ πλήθος ἔργων, ἀπὸ καρποῦ ἀκαμάτου δημιουργικῆς ἐργασίας καὶ μελέτης. Τὸ σύνολον τῆς ἐργασίας ταύτης δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν καὶ νὰ χωρίσωμεν κατὰ δύο διευθυνοῦσας καὶ ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ἐξετάσωμεν τὰ ἔργα τὰ μᾶλλον ἱστορικά, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ καθαρῶς συστηματικά, ἐν τοῖς ὁποίοις ὀλίγον κατ' ὀλίγον διεμορφώθη καὶ ἐξακολουθεῖ ἀναπτυσσόμενον τὸ σύστημά του.

Αἱ πρώται ἐργασίαι τοῦ Ὀύκεν, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν σχεδὸν ἀκόμη τῶν πανεπιστημιακῶν ἐδωλίων, ἀνεφέροντο εἰς τὸν Ἀριστοτέλη. Τὸ 1870 ἐδημοσίευσε μελέτην περὶ τῆς μεθόδου καὶ τῶν βάσεων τῆς ἀριστοτελικῆς ἠθικῆς καὶ ἄλλην περὶ τῆς γλώσσης τοῦ Ἀριστοτέλους.

Ὁ ἐναρκτήριος λόγος του ἐν Basel εἶχεν ὡς θέμα τὴν σημερινὴν σημασίαν τῆς ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας· τὸ 1872 δημοσιεύει τὴν πρώτην εὐρυτέραν ἐργασίαν του ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ μέθοδος τῆς ἀριστοτελικῆς ἐρεῖνης». Ἐδῶ σταματᾷ ἡ ἰδιαιτέρα περὶ τὸν Ἀριστοτέλην ἐργασία. Ἐν Ἰένᾳ ἀνερχόμενος τὸ πρῶτον τὴν πανεπιστημιακὴν καθέδραν ὁμίλησε περὶ τῆς σημασίας τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας.

Τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν τῶν φιλοσοφικῶν δρων καὶ συνεπῶς τὴν ἐξακριβωσιν τοῦ περιεχομένου αὐτῶν εἶχεν ὡς σκοπὸν ἢ κατὰ τὸ 1879 ἐκδοθεῖσα «Ἱστορία τῆς φιλοσοφικῆς ὁρολογίας». Συγχρόνως δέ, ἵνα δεῖξῃ ὁ Ὀύκεν τὴν σημασίαν τῆς γερμανικῆς φιλοσοφίας κατὰ τὴν σημαντικωτάτην περίοδον τῆς μεταβάσεως ἀπὸ τῶν μέσων εἰς τοὺς νέους χρόνους, δημοσιεύει σειρὰν μελετῶν περὶ τοῦ Παρακέλσου, Κέλπερ, Νικολάου von Kues καὶ ἄλλων. Ἄλλὰ κατὰ τὸ 1878 ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ἐκ τῶν δύο μεγάλων ἱστορικῶν του ἔργων «Αἱ θεμελιώδεις σύγχρονοι ἰδέαι». Τὸ ἔργον τοῦτο ἐν τῇ τρίτῃ ἐκδόσει του κατὰ τὸ 1904 ὑπέστη ἠζύκην ἐπεξεργασίαν μετανομασθὲν «Τὰ σύγχρονα πνευματικὰ δρεῦματα»

«Geistige Strömungen der Gegenwart» Leipzig 1908⁴ καὶ προσαρμοσθὲν μᾶλλον πρὸς τὰς συστηματικὰς τοῦ Ὀύκεν ἰδέας. Ἐν τῷ σπουδαιοτάτῳ τούτῳ βιβλίῳ ἐξιστορεῖται καὶ κρίνεται ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἡ σημασία δλων τῶν θεμελιωδῶν προβλημάτων, ὅσα ὑφίστανται ἐν τῷ συγχρόνῳ πολιτισμῷ.

Τὸ κυριώτατον ἔργον τῶν ἱστορικῶν του ἔργων, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπὸ πλαστικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν μορφήν ἀναζῶσι τὰ μέγιστα τῶν φιλοσοφημάτων, εἶναι τὸ κατὰ τὸ 1890 ἐκδοθὲν «Αἱ περὶ ζωῆς θεωρίαι τῶν μεγάλων φιλοσόφων ἀπὸ Πλάτωνος μέχρι σήμερον». «Die Lebensanschauungen der grossen Denker von Plato bis zur Gegenwart» Leipzig 1907⁵.

Μικρότερα ἔργα ἱστορικοῦ περιεχομένου εἶναι ἀκόμη τὰ ἑξῆς: «Ἡ φιλοσοφία Θωμᾶ τοῦ Ἀκινάτου καὶ ὁ νεώτερος πολιτισμὸς» 1886, «Θωμᾶς ὁ Ἀκινάτος καὶ Κάντιος, ἡ πάλῃ δύο κόσμων» 1901, «Εἰς ἀνάμνησιν τοῦ K. Krause» 1881 κτλ.

Ἄλλὰ τὸν πυρῆνα τῆς πνευματικῆς δρασεως καὶ δημιουργίας τοῦ Ὀύκεν ἀποτελεῖ ἡ ἰδική του φιλοσοφία τῆς ζωῆς, καὶ τὰ ἱστορικὰ του ἔργα πρὸς αὐτὴν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον προσανατολιζονται. Κατὰ τὸ 1885 δημοσιεύονται τὰ «Προλεγόμενα εἰς τὰς ἐρεῖνας περὶ τῆς ἐνότητος τοῦ νοητικοῦ βίου ἐν τῇ γνώσει καὶ τῇ ἐνεργείᾳ τῆς ἀνθρωπότητος». Τὸ βιβλίον τοῦτο ἦτο ἡ πρώτη ἀκτις τῆς Ὀύκενικῆς αὐτοτελοῦς διανοήσεως. Μετὰ τρία ἔτη ἐκδίδεται τὸ πρῶτον ἐκ τῶν μεγάλων συστηματικῶν ἔργων του «Ἡ ἐνότης τοῦ νοητικοῦ βίου ἐν τῇ γνώσει καὶ τῇ ἐνεργείᾳ τῆς ἀνθρωπότητος» 1888.

Μετὰ ὀκταετίαν ὄλην ἐνεφανίσθη τὸ δεύτερον τῶν κυρίων ἔργων «Ὁ ἀγὼν ὑπὲρ νοητικοῦ περιεχομένου τῆς ζωῆς» 1896 ἐκδοθὲν τὸ β^{ον} ἐν Λειψίᾳ κατὰ τὸ 1907. Κατὰ τὸ 1901 ἐπακολουθεῖ τὸ τρίτον τῶν ἔργων τούτων «Ἡ ἀλήθεια τῆς θρησκείας» die Wahrheitsgehalt der Religion» 1905² καὶ συγχρόνως «Ἡ οὐσία τῆς θρησκείας» 1901. Τὰ δὲ δύο τελευταῖα ἔτη 1907 καὶ 1908 εἶδον ἀλλεπαλλήλως δημοσιευόμενα τὰ ἑξῆς μᾶλλον διασαφηνιστικὰ καὶ περιεκτικὰ ἔργα «Αἱ γενικαὶ γραμμαὶ νέας περὶ ζωῆς θεωρίας», «Τὰ κύρια προβλήματα τῆς συγχρόνου φιλοσοφίας τῆς θρησκείας», «Ἡ ἔννοια καὶ ἀξία τῆς ζωῆς διὰ τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον», «Εἰσαγωγή εἰς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ νοητικοῦ βίου».

Μικρότερα δὲ ἔργα, ἃς ἀναφερθῶσιν ἀκόμη τὸ «Περὶ εἰκόνων καὶ παρομοιώσεων ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ» 1880, ἢ «Συλλογὴ πραγματειῶν περὶ φιλοσοφίας καὶ θεωρίας τῆς ζωῆς» 1903 καὶ «Φιλοσοφία τῆς Ἱστορίας» 1907 ἐν τῷ μεγάλῳ κύκλῳ τῶν ἔργων τῶν ἐκδοθῶσιν ἐν Λειψίᾳ ὑπὸ τοῦ Teubner μὲ τὸν τίτλον «Ὁ σύγχρονος πολιτισμὸς».

¹Ἰέννα

[Τὸ τέλος εἰς τὸ προσεχές]

ΔΗΜ. ΓΑΗΝΟΣ

Α Π Ο Ρ Ρ Η Τ Ο

Στάφώτιστο μέσα ἡ ψυχὴ μου σαλεύει.
 ὦ, ἀπόκρυφο ἐσὺ τῆς καρδιάς μου σαράκι!
 Καῦμέ μου, σὲ πίνει καὶ δὲ σὲ στερεύει,
 Μιὰν ἄσβυστη λαύρα σὲ πίνει, ὦ φαρμάκι!

Ἀνθίζουν οἱ κάμποι, καὶ τί σὰν ἀνθίζουν οἱ κάμποι;
 Τὸ χιόνι κιὰν λυώνει ψηλὰ στὸ βουνό;
 Τὸν ἥλιο μου τώρα, καιρὸς ποὺ δὲ λάμπει,
 Τὸν ἥλιο μου τώρα καιρὸς ποὺ θρηνῶ.

Στὸν ἔρμω μου κόσμω, τὸ μάυρονε κιόχαρο,
 Φτεράει νυχτοπούλι ἀστραπόδαρτο, ὁ νοῦς·
 — Στὸ ξέφωτο μὴ μὲ τραβάς, δὲ μπορῶ
 Μακριὰ ἀπὸ σκοτάδια κιὰπὸ κεραυνούς.

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

Ο Κ Η Π Ο Σ Μ Ο Υ

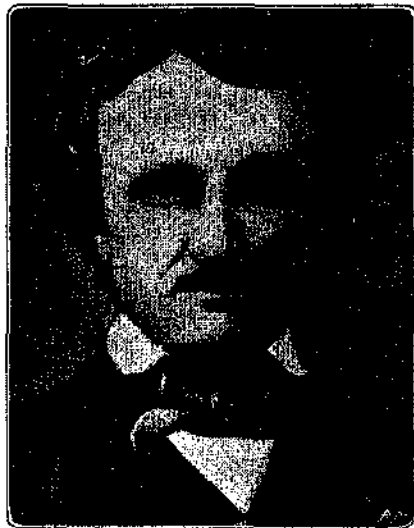
Τὸν κῆπο μου δημάζει κρούου βοριά πνοή
 κι ἄδεια κλωνιά βογκοῦνε μὲ κλάψα, μὲ βοή.
 Ἀνθόφυλλα καὶ φύλλα πεσμένα ἕνα σωρὸ
 χορεύουνε μὲ θρηνος τοῦ Χάρου τὸ χορὸ.

Ὅπου πατάει τὸ πόδι, τῶν φύλλων ὁ τριγμὸς
 μοῦ κραίνει: — «Ἐδῶ ἀπὸ κάτω θρηνεῖ ἕνας ἠημαγμὸς».
 Κι ἀκούω στὰ βαθιά μου λυπητερῇ μιὰ ἠχὴ
 ν' ἀντιλαλῇ μὲ βόγγω τοῦ ἀγέρα τὸν ἀχό.

Στὰ βάρη τῆς ψυχῆς μου, μὲ πόνο μυστικὸ
 σὰ γέρνω, κάποιω κῆπο ξανοίγω μαγικό,
 ποὺ σέρνονται μὲ θρηνος, πεσμέν' ἀπὸ καιρὸ,
 ἀνθόφυλλα καὶ φύλλα στοῦ Χάρου τὸ χορὸ.

Κι ἂν κάπου, στὰ δρομάκια, σὰν ἴσκιω ὄνειρευτὲς
 ξανοίξω νὰ περνοῦνε Νεράιδες λατρευτὲς,
 στάλαφροπάτημά τους τῶν φύλλων ὁ τριγμὸς
 μοῦ κραίνει: — Ἐδῶ ἀπὸ κάτω θρηνεῖ ἕνας ἠημαγμὸς.

ΔΗΜ. ΤΑΝΤΑΛΙΔΗΣ

Τὸ μέγαλον ζήτημα τῆς συγγενείας μεταξύ μεγαλοφυΐας καὶ παραφροσύνης ἐγείρεται ἐπιτακτικόν, μόλις θελήσῃ κανεὶς νὰ πλησιάσῃ περισσότερο τὴν πολυμορφὸν καὶ τραγικὴν φυσιογνωμίαν τοῦ μεγάλου Ἀμερικανοῦ ποιητοῦ. Ἡ πολυτάραχος ζωὴ του, ἡ ὑπερευαίσθησις του, ἡ μεγαλομανία του, ἡ ὁποία πρὸς τὸ τέλος πρὸ πάντων τῆς ζωῆς του εἶχε φθάσῃ εἰς τὸ κατακόρυφον, καὶ τέλος ἡ δυσφομανία, ἡ μεγαλειτέρα μάστιξ τῶν βίου του, συνετέλεσαν ὥστε νὰ θεωρηθῇ ἀπὸ πολλοὺς ὁ Ἔδγαρ Ἄλλαν Πόου ὡς παράφρων. Ἡ ἰδέα αὐτῆ, κατὰ τὰ πρόωτα μάλιστα μετὰ τὸν θάνατόν του ἔτη, διεδόθη διὰ παντὸς μέσου ἀπὸ ἐκείνους ἰδίως οἱ ὁποῖοι, καυτηριασθέντες ἀπὸ τὴν ἀπηνή κριτικὴν τοῦ Πόου, ἐζητοῦσαν νὰ μειώσουν τὴν γοητείαν τὴν ὁποίαν ἐξήσκει παντοῦ τὸ ὄνομα τοῦ ποιητοῦ.

Τώρα δτε δλόκληρος αἰὼν ἐπέρασεν ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς γεννήσεως τοῦ Πόου, δτε τὰ πάθη ἔχουν σιγάσῃ πρὸ καιροῦ, δτε ἡ ἄμεσος ἀνάμνησις τῶν παραφορῶν του ἔπαυσε νὰ ἐπιδρᾷ εἰς τὴν κριτικὴν, ὁ κόσμος λησιμονεῖ τὸν ἀνισόρροπον καὶ βασανισμένον ἄνθρωπον, καὶ σταματᾷ μὲ σεβασμὸν ἔμπρὸς εἰς τὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ ποιητοῦ. Ματαίως σαλπίζουσι τὰς θορυβώδεις θεωρίας τῶν Ὁλομπρόξο καὶ Ὁ Μᾶξ Νορδάου, περικλιόντες μῆσα εἰς ἀπέραντον φρενοκομεῖον ὅλας τὰς ὑπερόχους διανοίας. Ἡ παραφροσύνη θὰ μένη πάντοτε εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ καθ' ἑνὸς ὡς ἄγονος καὶ ἀρηνητικῆ ἀνωμαλία τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος, ἐνῶ ἡ μεγαλοφυΐα, κατέχουσα ταυτοχρόνως μὲ τὸν δημιουργικὸν ἰδεασμὸν τὴν δύναμιν τῆς αυτοκριτικῆς

θὰ παράγῃ πάντοτε ἔργα τὰ ὁποῖα θὰ μένουν αἰωνίως χαρὰ καὶ καύχημα τῆς ἀνθρωπότητος.

Εἰς τὸν Πόου συνδυάζεται κατ' ἐξοχὴν ἡ δύναμις αὐτῆ τῆς αυτοκριτικῆς καὶ τῆς αυτοαναλύσεως μὲ τὰ πλέον ὑψηλῆ παραληρήματα τῆς φαντασίας. Ὁ ἴδιος, εἰς δοκίμιόν του περὶ τῆς Φιλοσοφίας τῆς Συνθέσεως, ἀναλύει λεπτομερέστατα τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ἔγραψε τὸ περιφημὸν ποίημά του «Ὁ κόρακας», καὶ ἐξηγεῖ τὸν ὀρισμὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὁποῖον ἐγράφη κάθε φράσις, κάθε λέξις, κάθε ἐπανάληψις, κάθε ρίμα.

Ὅτι ὁ Πόου εἶχε κάποια ἐκ φύσεως ἀνισορροπίαν εἶνε ἀναμφισβήτητον. Κυρίως ἦτον ἀλκοολικὸς ἐκ κληρονομικότητος. Ἐγεννήθη εἰς Βοστώνην τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1809. Οἱ γονεῖς του ἦσαν ἡθοποιοὶ καταγόμενοι καὶ οἱ δύο ἐξ ἀριστοκρατικῶν οἰκογενειῶν. Ἡ ἰδιαιτέρα ἐκείνη λεπτότης καὶ ἀξιοπρέπεια ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τὴν εὐγενῆ καταγωγὴν, οὐδέποτε ἐγκατέλειπε τὸν Πόου, ἀκόμη καὶ εἰς τὰς ἡμέρας τῆς μεγαλειότητος τοῦ ἀθλιότητος καὶ ἠθικῆς καταπτώσεως. Εἰς ἡλικίαν τριῶν ἐτῶν ἔχασε τὸν μὲν πατέρα του ἀπὸ ἀλκοολικῶν παροξυσμῶν, τὴν δὲ μητέρα του ἀπὸ φθίσεως. Αὐτὸς καὶ τὰ δύο ἀδελφία του ἔμειναν μετὰ τὸν θάνατον τῶν γονέων τῶν εἰς φρικωδεστάτην ἀθλιότητα. Εἶναι ἐνδεωότερον νὰ κατανοήσῃ κανεὶς τὴν βασανισμένην μεγαλοφυΐαν τοῦ Πόου, τὴν αἰωνίαν μελαγχολίαν του, δταν φαντασθῇ αὐτὴν τὴν οἰκτρὰν ἀρχὴν τοῦ βίου του.

Ἡ Μοῖρα ἡ ὁποία ἐσφύρευσε τὸσας θλίψεις εἰς τὴν ζωὴν του τοῦ ἔχαρισε καὶ μερικὰ ἀντιταξίμιστα. Ἐνας πλούσιος καὶ ἀτεχνος Ἀμερικανός, ὀνόματι Ἄλλαν, υἱοθέτησε τὸ ἐγκαταλελειμμένον ὄρφανόν καὶ τὸ ἔστειλεν ἀργότερα νὰ ἐκπαιδευθῇ εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Τὸ λύκειον, ὅπου ἔκαμε τὰς πρώτας τὸν σπουδὰς ὁ Πόου, εὐρίσκειτο εἰς ἀπομονωμένον χωρίον, ἔρημον καὶ ἐρειπωμένον, ὅπου πυκναὶ καὶ οἰκτιναὶ δειδροστοιχίαι πτελεῶν προαιωνίων περιέβαλλαν καταρρέοντα μέγαρα, λείψανα περασμένων μεγαλειῶν. Ἡ ἐντύπωσις, τὴν ὁποίαν ἀφήκεν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Πόου τὸ ὄνειρῶδες καὶ ζοφερὸν περιβάλλον, ὅπου ἔπερασε τὰ παιδικὰ του χρόνια, φανερόνεται μῆσα εἰς τὸν μυστικισμὸν, τὴν μελαγχολίαν, τὴν τάσιν πρὸς τὸ ὑπερφυσικὸν πὸν χαρακτηρίζουσι ὅλα του τὰ ἔργα.

Μετὰ πέντε ἔτη ἐπέστρεψεν εἰς Ἀμερικὴν, ὅπου ἐξηκολούθησε τὰς σπουδὰς του. Ἐκεῖ ἠσθάνθη τοὺς πρώτους παλμούς τοῦ ἔρωτος καὶ ἔγραψε τοὺς πρώτους θλιβεροὺς του στίχους.

Δὲν εἶνε δυνατόν εἰς μίαν σύντομον σκιαγραφίαν νὰ ἐπιμεινῇ κανεὶς εἰς τὰς λεπτομερείας τῆς ζωῆς τοῦ «σιωπηλοῦ παιδιοῦ, μὲ τὸ ὄρατον θλιμμένον πρόσωπον, πὸν ἀγαποῦσε μὲ πάθος τὴν μουσικὴν»,— ἔτσι τὸν περιέγραφεν ἡ κυρία, ἡ ὁποία τοῦ ἐνέπνευσε τὸν πρῶτον τοῦ ἔρωτα— ἀλλὰ διὰ τὴν ὑπερευαίσθητον ἰδιοσυγκρασίαν τοῦ Πόου κάθε γεγονός, κάθε συναίσθημα, κάθε ἐντύπωσις ἔφθαναν τόσον βαθειὰ μέσα εἰς τοὺς μυχοὺς τῆς ψυχῆς του, ἀφίνοντας ἀνεξάλειπτα ἴχνη, ὥστε εἶνε ἀδύνατον, ἔστω καὶ ἐπιπολαιῶς, νὰ μελετηθῇ τὸ ἔργον χωριστὰ ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ ποιητοῦ.

Ἡ πρώτη του ἀγάπη κατέληξεν— ὅπως συνήθως συμβαίνει— εἰς δάκρυα καὶ χωρισμὸν. Κατόπιν ἔρχονται αἱ πανεπιστημιακαὶ σπουδαί, αἱ παρεκτροπαὶ του καὶ τὸ μυστηριώδες ταξίδι του εἰς τὴν Εὐρώπην, τὸ ὁποῖον ἀφίνει κενὸν ἀνεξιχνίαστον εἰς τὴν βιογραφίαν του. Τὸ παράδειγμα τοῦ Βύρωνος εἶχε ἐξάψῃ τὸν ἐνθουσιασμὸν τοῦ φαντασιοπλήκτου νεανίου, ὁ ὁποῖος ἠθέλησε νὰ λάβῃ καὶ αὐτὸς μέρος εἰς τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων. Τί συνέβη κατὰ τὰ δύο ἔτη τῆς ἀπουσίας του ἐξ Ἀμερικῆς εἰναι ἄγνωστον. Θυλεῖται ὅτι ἐλήφθη κάποια ἐπιστολή του ἐκ Πειρουπόλεως, ὑπάρχει δὲ καὶ ἐξαισιον σοννέττον του «Εἰς τὴν Ζάκυνθον».

Νεαὶ θλίψεις τοῦ ἐπεφυλάσσοντο μὲ τὴν ἐπιστροφὴν του εἰς Ἀμερικὴν. Ἡ σύζυγος τοῦ κηδεμόνος του, τῆς ὁποίας ἡ μητρικὴ στοργὴ ἦτο τὸ μόνον φωταῖνόν σημεῖον τῆς ἐρημικῆς του νεότητος, εἶχε ἀποθάνει, καὶ ὁ ἐπανερχόμενος ἄσωτος υἱὸς μόλις ἐπρόφθασε νὰ κλαύσῃ εἰς τὸ ἀνοικτὸν ἀκόμη μνήμα τῆς καλῆς του φίλης.

Τότε ἤρχισε διὰ τὸν Πόου ἐποχὴ δημιουργικότητος, ἄσωτείας καὶ ἀνυποταξίας. Ἐξέδωκε μικρὸν τόμον ποιημάτων, ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ἄλ Ἀσράφ, Ταμερλάνος καὶ μικρὰ ποιήματα*».

Ἄλλ' ἡ σκέψις διὰ τὴν ἐκλογὴν σταδίου ἦτο ἤδη ἐπιτακτικὴ, καὶ μὲ τὴν ἐπιτροπὴν καὶ τὰς σχέσεις τοῦ κηδεμόνος του, κατορθώθη νὰ εἰσελθῇ εἰς προνομοῦχον στρατιωτικὴν Ἀκαδημίαν, ὅπου γενόμενος δεκτὸς ὡς μαθητῆς ἐξησφάλιζεν ἀμέσως τὸ μέλλον του, διότι ἔχει μόνον δὲν κατέβαλλε δίδακτρα ἀλλὰ καὶ ἐλάμβανε μηνιαῖον ἐπίδομα. Ἡ ἀσθηρότης τῆς παιδαγωγίας ἦτο τόσον ὑπερβολικὴ εἰς τὴν σχολὴν αὐτήν, ὥστε ἦτο ἀδύνατον νὰ τὴν ἀνεχθῇ τὸ ἀνυπότακτον καὶ ὄνειροπόλον πνεῦμα τοῦ νεαροῦ ποιητοῦ, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ τέλος τοῦ πρώτου σχολικοῦ ἔτους ἔγραψεν εἰς τὸν κηδεμόνα του, παρακαλῶν νὰ τὸν ἀποσύρῃ. Ὁ Ἄλλαν κατ' οὐδένα τρόπον συγκατένευσε ν' ἀναλάβῃ πάλιν φροντίδα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν εἶχε κατορθώσῃ ν' ἀπαλλαγῇ.

Τότε ὁ Πόου εὗρεν ἄλλο μέσον ἀπελευθερώσεως. Παρέβαινε συστηματικῶς ὅλας τὰς διατάξεις τοῦ κανονισμοῦ, ἔως ὅτου παρεπέμφθη εἰς

στρατιωτικὸν δικαστήριον, ἐδικάσθη καὶ ἀπεβλήθη ἐκ τῆς σχολῆς.

Τὰ πράγματα ἐν τούτοις δὲν ἦσαν τόσον εὐκόλα ὅσον ἡ νεότης του τὰ ἐφαντάζετο. Ὁ κύριος Ἄλλαν, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἔλθῃ εἰς δευτέρον γάμον, καὶ εἶχε τώρα ἰδιὸν τοῦ τέκνον, ἐξηγριώθη τόσον ἐναντίον τοῦ ἀνυποτάκτου θετοῦ υἱοῦ του, ὥστε ἠρνήθη νὰ τὸν δεχθῇ πλέον ὑπὸ τὴν στέγην του, δταν δὲ μετ' ὀλίγα ἔτη ἀπέθανε δὲν τὸν ἀνέφερε κἀν εἰς τὴν διαθήκην του.

Πτωχός, ἀνευ προστασίας καὶ φίλων, ἐρριφθῆ τότε ὁ Πόου εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ βίου, ἔχων ὡς μόνον ὄπλον τὴν γραφίδα του. Ἐκαμε νέαν ἐκδοσιν τῶν ποιημάτων του, καὶ ἤρχισε νὰ συνεργάζεταί εἰς διάφορα ἀμερικανικὰ περιοδικὰ καὶ νὰ δημοσιεύῃ τὰ θανμάσια ἐκείνα διηγήματα, τὰ ὁποῖα ἔκαμαν ἀργότερα τὸ ὄνομά του γνωστὸν εἰς τὸν κόσμον ὅλον. Κατὰ τὸν χρόνον αὐτὸν τῆς λυσσαλέας βιοπλάης ἠγάπησε περιπαθῶς ὁ ποιητῆς καὶ ἐνυμφεῖθη τὴν ἑξαδέλφην του Βιργινίαν, δεκατεσσάρων ἐτῶν κόρην, πλάσμα ὄρατον, συμπαθὲς καὶ εὐθραυστον, μὲ φωτὴν γλυκιάτην, μονακριβὴν θυγατέρα τῆς θείας του κυρίας Κλέμ. Μὲ λοχυροτάτους δεσμοὺς ἀγάπης συνδεδεμένοι αἱ τρεῖς αὐταὶ ὑπάρξεις, ὁ Πόου, ἡ γυναῖκα του καὶ ἡ μητέρα της, ἔζησαν μαζί παλαιούσαι κατὰ τῆς μοίρας, κατὰ τῆς πενίας καὶ κατὰ τοῦ θανάτου, μέχρι τοῦ τραγικοῦ τέλους τῆς Βιργινίας.

Μέσα εἰς τὸ πτωχικὸν σπιτάκι, εἰς ἐν προῶστειον τῆς Φιλαδελφείας, ἐλησιμονοῦσεν ὁ ποιητῆς τὰς πικρίας τῆς ζωῆς δταν τὸ βράδν ἡ λατρευτὴ του τὸν ἐμάγευε μὲ τὴν μελωδίαν τῆς φωτῆς της. Τὸ ξύλινον σπιτάκι, τὸ ὁποῖον ὁ ὄρατοπλάτης ποιητῆς εἶχε σκεπάσει μὲ ρόδα καὶ περιπλακάδες, τοῦ ὁποῖου τὰ μικρὰ δωμάτια εἶχε στολίσῃ ἡ στοργὴ τῆς μητέρας μὲ πτωχικὴν κομψότητα, δὲν ἦτο βέβαια κατάλληλον διὰ χειμερινὴν διαμονήν. Ἡ Βιργινία ἐκρούσσε, καὶ ἕνα βράδν, ἐνῶ ἐτραγουδοῦσεν ἐν ἀπὸ τὰ γλυκύτερα τραγούδια της, διερράγη κάποιοι ἀγγεῖον εἰς τὸν λαιμὸν της καὶ ἔπαθεν αἰμοπυσίαν. Εἶχε προσβληθῇ τὸ στήθος της. Ἐπιτοτε ἡ ζωὴ της ἤρχισε νὰ σβύνη ὀλίγον κατ' ὀλίγον.

Εἶνε ἀπερίγραπτον τὸ μαρτύριον, τὸ ὁποῖον ὑφίστατο ὁ δυστυχισμένος ποιητῆς, βλέποντας νὰ χάνεται ὀλονὲν ἔμπρὸς εἰς τὰ μάτια του τὸ πλάσμα, τὸ ὁποῖον ἐλάτρευε μὲ δὴν τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς του. Δὲν ἔφρανε στιγμὴν ἀπὸ τὸ πλεον τῆς, παρὰ μόνον διὰ νὰ ζητήσῃ, τρελλὸς ἀπὸ τὴν λύπην του, παρηγορίαν εἰς τὴν λησιμοσύνην τῆς μέθης. Τότε ἡ κατὰστασις τῆς μικρᾶς οἰκογενείας κατήνησεν ἀφόρητος. Ἡ μεγαλόψυχος μητέρα ἔτρεχε εἰς ἀναζήτησιν τοῦ ποιητοῦ, τὸν ὁποῖον εὗρισκε πολλάκις ἐξηλωμένον κατὰ γῆς, ἀναίσθητον, εἰς κατάστασιν κραιπάλης, εἰς κανένα παράμερον δρόμον. Τὸν ἐπε-

οιμάζοντο, τὸν περιέβαλε καί, γνωρίζουσα καλύτερον παντός ἄλλου τὴν αἰτίαν τῆς διαγωγῆς του, οὐδέποτε ἔπαυε νὰ τὸν ὑπερασπίζεται ἐναντίον τῶν κατηγοριῶν τῶν ἐχθρῶν του. Ἡ ἀπελπιστικὴ αὐτῆ κατάστασις, ἡ πάλῃ αὐτῆ μεταξὺ ζωῆς καὶ θανάτου, ἡ διψομανία, ἡ ὁποία ἐξεδηλώνετο τόσον ἀγριωτέρα, ὅσον βαθύτερον ἐπλήγανε ἡ ὁδὴν τὴν αἰμασσοῦσαν καρδίαν τοῦ Πόου, ὅλα αὐτὰ εἶχον ἐξαντλήσῃ τελείως τὸν ὀργανισμόν τοῦ ποιητοῦ.

Τὰ χρόνια αὐτὰ τοῦ μαρτυρίου εἶνε καὶ χρόνια ἄγωνα. Ἐκνευρισμένος καὶ ἀνυπόμονος ἔρριπτεν εἰς τὸν κάλαθον τῶν ἀχρήστων ἡμιτελῆ δοκίμια, σχεδιάσματα ποιημάτων, τὰ ὁποία διέσασσε κρυφὰ ἢ πτωχῇ μητέρα, διὰ νὰ τὰ περιφέρει με δάκρυα εἰς τὰ μάτια ἀνὰ τὰ διάφορα γραφεῖα τῶν ἐφημερίδων ζητοῦσα νὰ τὰ πωλήσῃ δι' ἓνα κομμάτι ψωμί.

Ἡ ἀπελπισία ὅμως εἶνε κάποτε εὐεργετικῆ. Βασανίζει ἐν ἄτομον, διὰ νὰ χάρισῃ ἐν ἀριστοῦργημα εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Ἔτσι ἐδημιουργήθη ὁ «Κόρακας», τὸ θαυμαστὸν ποίημα τὸ ὁποῖον ἔκαμε τὸν Πόου ἐνδοξον ἀπὸ μιᾶς ἡμέρας εἰς τὴν ἄλλην. Διὰ τὸ ποίημα αὐτὸ τὸ ἐμπνευσμένον ἀπὸ τὴν ὁδύνην, με τοὺς μοναδικὰ τεχνικοὺς στίχους, τοὺς σφρηλατημένους ἀπὸ τὴν δυστυχίαν, καὶ τὸ ὁποῖον δὲν ἔπαυσεν ἕως σήμερα ν' ἀφίγη εἰς κάθε νέον ἀναγνώστην τὴν ἴδιαν τραγικὴν ἐντύπωσιν, ἐπληρώθη ὁ Πόου ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα ὅπου ἐπρατοδημοσιεύθη, πέντε δολλάρια! Καὶ τώρα οἰονόητε κίτρινο-σμένον χειρόγραφον τοῦ ποιητοῦ ἀγοράζεται ἀντὶ χιλιάδων δολλαρίων!

Μετὰ δύο ἔτη ἀπέθανεν ἡ Βιργίνια εἰς ἡλικίαν εἴκοσι πέντε ἐτῶν. Ὁ Πόου ἔμεινεν ἀρκετὰς ἡμέρας εἰς πυρετώδη νόσησιν. Εἶχε κοπῆ ὁ ἰσχυρότερος δεσμός του μετὰ τὴν ζωὴν, οὐδέποτε δὲ συνήλθε τελείως ἐκ τοῦ κλονισμοῦ αὐτοῦ.

«Κανεὶς ἄνθρωπος, ἔλεγεν ὁ Πόου, δὲν εἰμπορεῖ νὰ καυχῆθῃ, ὅτι ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ παραπονῆται κατὰ τῆς μοίρας, ὅταν κατάρθωσεν ἄποκτησῇ τὴν ἀσάλευτην ἀγάπην μιᾶς γυναίκας»

Ἐκεῖνος τὸν εἶχε τὸν θησαυρὸν αὐτὸν καὶ τὸν ἔχασεν. . . .

Ἐκτοτε ἡ ζωὴ του ἦτο διαρκὲς παραλήρημα. Ἐξήτησεν ἐπανειλημμένως νὰ πληρώσῃ τὸ φρικτὸν κενὸν τῆς ψυχῆς του μετὰ νέους ἔρωτας, οἱ ὁποῖοι ἔφθιναν κάθε φοράν εἰς παράφορον ὑπερβολήν. Κάθε ἀπογοητευσὶν του διεδέχεται νέα ἐρωτικὴ παραφορά. Ὁ ἔρωσ του ἦτο ἔρωσ τρελλοῦ. Ἐξιδανίκευε τὴν γυναῖκα μέχρι θεότητος. Καὶ ἡ μυστικὴ αὐτῆ λατρεία φανερόνεται εἰς κάθε του ποίημα, εἰς κάθε λυρικὴν ἔκτασιν τῆς ψυχῆς του. Καὶ εἶναι ἀληθὲς ὅτι εἰς ὅλας τὰς ἐκλεκτὰς γυναικεῖας ὑπάρχεις ὅσαι τὸν ἐπλησίαζον, ἔζησκον γοητεῖαν ἰδιαιτέραν ἢ μαγνητικὴν δύναμιν τῆς μορφῆς του καὶ τῆς ὀμι-

λίας του, ἡ δυστυχία του καὶ τὸ τάλαντόν του. Τὸ τέλος του ὑπῆρξεν ἄθλιον ὅσον καὶ ἡ ζωὴ του. Κατόπιν κραιπάλης, μετεφέρθη ἀναίσθητος εἰς νοσοκομεῖον, ὅπου μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐξέπνευσε.

Τὸ ἔργον τοῦ Πόου εἶναι πολύμορφον ποιητῆς, κριτικὸς, διηγηματογράφος, ἔγραψεν ἀκόμη καὶ σύστημα κοσμογονίας, τὸ ὁποῖον ἐκτυλίσσεται εἰς μίαν διάλεξιν του, δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐθρηκα». Ἡ διάλεξις αὐτὴ ἀποτελεῖ πανθειστικὴν ἔκτασιν, ὅπου ἐξισώνει τὸν ἀνθρώπον μετὰ τὸ θεῖον.

«Εἰς ἐκείνους τοὺς ὀλίγους ὅσοι με ἀγαποῦν καὶ τοὺς ἀγαπῶ, — εἰς ἐκείνους ὅσοι αἰσθάνονται περισσότερον ἀπὸ ὅτι σκέπτονται, — εἰς τοὺς ὄνειροπόλους ὅσοι πιστεύουν ὅτι τὰ ὄνειρά των εἶνε αἱ μόναι πραγματικότητες, ἀφιερῶναι τὴν βίβλον αὐτὴν τῆς ἀληθείας, ὅχι τόσον διὰ τὴν ἀλήθειαν τὴν ὁποῖαν ἀποκαλύπτω, ὅσον διὰ τὸ ὄραϊον τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται μέσα εἰς αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν κάμνει νὰ εἶναι ἀλήθεια».

Αἰσθητικὸς, ἔγραψε τὸ περίφημον δοκίμιον περὶ τῆς Ἀρχῆς τῆς Ποίσεως, ὅπου διαγράφει τὰ ὄρια τῆς ποιήσεως καὶ ἀποκλείει ἔξω τοῦ κύκλου τῆς ὅτι δὲν ἔχει ἄμεσον σχέσιν μετὰ τὸ Ὄραϊον.

Ἀλλὰ κάθε τι τὸ ὁποῖον ἔγραψεν ὁ Πόου, τὸ ἐσφράγισε μετὰ τὴν σφραγίδα τῆς ἰσχυρᾶς του προσωπικότητος. Πολεμικὸς εἰς τὰς κριτικὰς του, δὲν ἐδίετασε νὰ ἐξεγείρῃ ἐναντίον του τὸ μῖσος τῶν συμκολιτῶν του, καταρρίπτων τὰ λατρευτὰ ἰων εἰδωλα, τολμῶν ἀκόμη νὰ θίξῃ τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἔθνικου τῶν ποιητοῦ, τοῦ Λογκφέλλου.

Ἀφ' ἑτέρου ἦτο ὑπερβολικὸς καὶ εἰς τοὺς θαυμασμούς του, οὐδέποτε δὲ τὰ αἰσθηματὰ του ἦσαν μέτρια ἢ χλιαρά. Ἡ ὁδύνη του ἀπεκρυσταλλώθη εἰς στίχους οἱ ὁποῖοι συγκινοῦν καὶ θὰ συγκινοῦν γενεὰς γενεῶν. Ἡ φαντασία του, ἀχαλίνωτος καὶ λεπτολόγος συγχρόνως, δημιουργεῖ τὰ μοναδικὰ ἐκείνα διηγήματα, ὅπου ἡ λογικὴ τοῦ παραδόξου φθάνει εἰς τὸ ἄκρον ἄκρον. Ἡ πίστις του ἡ ἀκλόνητος εἰς τὴν μετὰ θάνατον ζωὴν, τὸν καταδιώκει τόσον, ὥστε τὸν ἐμποδίζει νὰ παραδοθῇ ὀλοπύχως εἰς νέους ἔρωτας, καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν γαλήνην εἰς δευτέρου γάμον, ἀπὸ φόβον μήπως λυπήσῃ τὴν «λησμονημένην νεκρὴν».

Εἰς κανὲν ὅμως ἀπὸ τὰ ποιήματά του, καθὼς νομιζομέν, δὲν φανερόνεται ἰσχυριωτέρα ἢ τραγικὴ μεγαλοφυΐα τοῦ Ἀμερικανοῦ ποιητοῦ, ὅσον εἰς τὸ θλιβερόν, τὸ ὑποβλητικόν, τὸ ὄνειρωδὸς μουσικὸν ποίημα *Ulatime*, τὸ ὁποῖον ἀρχίζει με μίαν ἀδιάφορον ἡρεμίαν, προχωρεῖ με μυστηριώδη φρεσίν, ἡ ὁποία ὀλονὲν αὐξάνει, ἕως ὅτου μέσα ἀπὸ τοὺς τραγικὰ μονοτόνους στίχους ἀνοίγονται διάπλατα τὰ μαῦρα περὰ τοῦ Δαίμονος τοῦ Πόου, καὶ ἀπλώνονται καὶ σκεπάζουν κάτω ἀπὸ τὸ σκοτεινὸν μεγαλεῖον τῶν ὀλοκλήρον τὴν οἰκονομένην.

Μελιτάδης Μαλακάσης

Πέτρος Ζητούνιατις

ΕΥΣΕΙΟΓΝΩΜΙΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΝ ΜΑΣ ΖΩΗΝ ΥΠΟ Θ. ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΑΙΔΙΑΙ ΚΑΙ ΑΓΩΝΙΣΤΙΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Πρὸ δύο περιῶν ἑβδομάδων ἐξεδόθη «Ἡ Γυμναστικὴ κατὰ τὸ σφηρικὸν σύστημα» τοῦ κ. Γ. Χρυσῆ, τόμος ἐκ 432 σελίδων. Ὁ συγγραφεὺς, γνωστὸς εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῶν «Παναθηναίων» τὰ ὅποια ἐκτύπησε τμητὰ μετὰ τὴν συνεργασίαν του, ἐξετάζει τὸ θέμα του ἀπὸ ἀποφασεῖς ἐπιστημονικῆς, ἱστορικῆς, κοινωνικῆς κλπ. Κάθε κεῖμαν διὰ τὸ ἔργον τοῦ κ. Χρυσῆ εἶναι ἰσως μείωσις τῆς πραγματικῆς του ἀξίας. Δείγμα τῆς ἐργασίας του διδομέν δημοσιεύοντες τὸ κεφάλαιον τοῦτο.

Διαφορὰ τῶν παιδιῶν καὶ τῶν ἀγωνιστικῶν ἀσκήσεων ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἀσκήσεων.

Αἱ διάφοροι κατηγορίαι τῶν ἀσκήσεων, τὰς ὁποίας ἡ ἡμερησία γύμνασις περιλαμβάνει, ἔχουν, ὡς εἶπομεν ἤδη (§ 52—58), κύριον καὶ ἀποκλειστικὸν σκοπὸν τὴν ἰγίειαν καὶ τὴν σωματικὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀσκουμένων, ἢ ὁποῖα πάντοτε πρέπει νὰ προηγηθῇ πάσης ἄλλης εἰδικῆς σωματικῆς ἐξασκήσεως. Αἱ εἰς αὐτὰς περιλαμβανόμεναι ἀσκήσεις, μηδ' αὐτῆς τῆς βαδίσσεως, τοῦ δρόμου καὶ τῶν ἀλμάτων ἐξαιρουμένων, ἔχουν σαφῆ καὶ τελείως καθωρισμένον φυσιολογικὸν σκοπὸν, παρουσιάζουν δὲ καὶ μέγιστην πολυμέρειαν πραγματοποιοῦσαι ἀληθῶς τὸν κανόνα τοῦ ἀρχαίου ἰατροφιλοσόφου *κινητέον ὅλον τε αὐτὸ (τὸ σῶμα) κινήσεις ἰσοσθενεῖς πάντα μεταχειριζόμενοι τὰ οἰκείας ἐνεργείας ἐνεργήσαι* (Γαληνοῦ Ὑγιειν. παραγγ. Β. 2). Αἱ ἀσκήσεις αὐταὶ ἀκολουθοῦν κατὰ κεραίαν τοὺς νόμους τῆς φυσιολογικῆς ἀναπτύξεως τοῦ σώματος προσαρμολογούμεναι πρὸς πάσας τὰς ζωϊκὰς λειτουργίας καὶ βοηθοῦσαι εἰς τὴν ἀρμονικὴν καὶ ἀκόλωτον ἐκτέλεσιν αὐτῶν, προάγονται δὲ καὶ τελειοποιοῦνται ἐφ' ὅσον προάγεται καὶ διερε-

νῆται ἡ Βιολογία, οὕτω δὲ συνιστῶσιν ἴδιον καὶ αὐτὸ τελὴ αὐτῆς κλάδον, ὃ ὁποῖος δὲν ὑπολείπεται ποσῶς τῆς ὑγιεινῆς καὶ τῆς θεραπευτικῆς.

Πλὴν τῆς πολυμερείας, αἱ ἀσκήσεις αὐταὶ κατέχουν καὶ ἄλλο σπουδαιότατον προσόν, τὸ μέγα πλῆθος καὶ τὴν τελειοτάτην βαθμολογικὴν αὐτῶν πρόσοδον, διὰ τῶν ὁποίων προσαρμολογούμεναι μετὰ μαθηματικῆς ἀληθῶς ἀκριβείας πρὸς τὴν ἡλικίαν καὶ τὰς δυνάμεις τῶν ἀσκουμένων, καθιστάμεναι ἐλαφραὶ διὰ τοὺς μαχετικὸς καὶ ἀσθενηκοὺς καὶ ἔντονοι διὰ τοὺς ὑγείας καὶ ἰσχυροὺς, ἀπειθόμεναι οὕτω πρὸς πάσας ἀνεξαιρέτως τοὺς ἀνθρώπους, ἀναλόγως τῆς ἡλικίας, τοῦ φύλου καὶ τῶν σωματικῶν αὐτῶν δυνάμεων ἐπὶ πλέον, ἀπεργάζονται ἀποτελεσματικώτερον πάσης ἄλλης σωματικῆς ἐπιμελείας κάλλος καὶ ἁρμονίαν σωματικῆν, διότι αὐταὶ καὶ μόναι ἐξασφαλίζουν τὸ φυσικὸν τοῦ σώματος μέγεθος, παρέχουσαι συγχρόνως εἰς αὐτὸ καὶ τὴν ἀνάλογον ἰσχὴν καὶ τὸ προσήκον τάχος, ἦτοι τὰ τρία στοιχεῖα τὰ κατ' Ἀριστοτέλην (Ῥητορικῆς, Α, 1361 β) συνιστῶντα τὴν σωματικὴν ἀρετὴν, τέλος δὲ παρουσιάζουν καὶ τὸ μέγιστον τῶν πλεονεκτημάτων, ὅτι ἀπαιτοῦν μικρὸν σχετικῶς χρόνον καὶ χρόνον καὶ ὅτι δι' αὐτῶν δύνανται νὰ ἀσκηθῶσι συγχρόνως μεγάλαι ὁμάδες μαθητῶν.

Παρ' ὅλας ὅμως τὰς σπουδαιότητας ταύτας ἰδιότητος καὶ τ' ἀποτελέσματα τῶν ἀσκήσεων τούτων, αἱ παιδιὰ καὶ αἱ ἀγωνιστικαὶ ἀσκήσεις ἔχουν σφαιρὸν τὸν πρὸς αὐτὰς σημασίαν καὶ σπουδαιότητα. Ἡ παιδιὰ εἶναι ἡ μόνη φυσικὴ καὶ συνεπὲς ἡ ἀποκλειστικὴ ἀσχολία τοῦ παιδίου, ὃ δὲ ἀληθῆς παιδαγωγὸς πρέπει νὰ φροντίζῃ νὰ παιδείῃ τὸ παιδίον ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον

και μάλιστα παιδιᾶς τερπνῆς και ὠφελίμου. Ἡ εὐθυμία, ἡ χαρὰ και ἡ ἐχαρίστια ἐκ τοῦ συναισθηματικῆς ζωῆς, αἱ ἀπ' αὐτῶν παρουσιαζόμεναι εἰς τοὺς ὑγιεῖς παιδῆς και τοὺς ἐφήβους και αἱ ὅποια πάντοτε πρέπει νὰ ἐκδηλώνονται κατὰ τὸ μᾶθημα τῆς γυμναστικῆς, κυριολεκτικῶς ἐξηγητῆται κατὰ τὴν ὑπαιθρῖαν παιδιᾶν και τὰς συμμέτρους ἀγωνιστικὰς ἀσκήσεις, ἀδέσμευτοι, φυσικαί, ἀπεριοριστοί, παρουσιάζουσαι τὸν παιδᾶ πρό τοῦ διδασκάλου φυσικὸν και ἀπροσποίητον, ἀποκαλύπτουσαι τὰ πλεονεκτήματα και ἀπορροιαί, ἀποκαλύπτουσαι τὰ πλεονεκτήματα και προσόντα και τὰ ἐλαττώματα του και παρέχουσαι οὕτως εἰς τὸν διδάσκαλον μοναδικὴν εὐκαιρίαν, ὅπως τελείως διαγνώσῃ τὸν χαρακτήρα αὐτοῦ μέχρι και τὸν ἐλαχίστων αὐτοῦ λεπτομερειῶν και συνεπῶς ἐπιδρῶσιν ἀποτελεσματικώτερον ἐπ' αὐτοῦ.

Ἐπίδρασις τῶν παιδιῶν και τῶν ἀγωνιστικῶν ἀσκήσεων ἐπὶ τῶν ψυχικῶν τοῦ παιδὸς δυνάμεων.

Ἡ ἐπὶ τῶν ψυχικῶν δυνάμεων ἐπίδρασις τῶν παιδιῶν και τῶν ἀγωνιστικῶν ἀσκήσεων εἶναι ἐπίσης μεγάλη και ἀξία πολλῆς μελέτης και προσοχῆς. Ἡ λοιπὴ γυμναστικὴ διδάσκει τὴν πρόθυμον και ἀκαριαίαν ὑπακοὴν εἰς τὴν θέλησιν τρίτου τινός, ἀνεγνωρισμένου ἢ ὑποδειχθέντος ὡς ἀνατοῦ (τοῦ γυμναστοῦ ἢ τοῦ βοηθοῦ του) γυμνάσει τοὺς νέους νὰ μετέχουν εὐτάκτως και προθύμως κοινῶν τινος ἔργου, κατὰ τὸ ὅποιον πάντες ὑπάγονται εἰς κοινὴν διεσθύνσιν και ὀφείλου νὰ ἐργάζονται μετὰ ζήλου και προσοχῆς, διότι και ἐνός ἢ δινηρίας και ἀποθυμίας δύναται νὰ βλάψῃ τὸ σύνολον ἢ γυμναστικὴ ἐπομένως ἐνισχύει διηλεκτικῶς τὴν ἔννοιαν τῆς τάξεως, τῆς πειθαρχίας, τῆς εὐτάκτου συνεργασίας και τοῦ καθήκοντος. Αἱ παιδιαι και αἱ ἀγωνιστικαὶ ἀσκήσεις ἀποβλέπουσιν πάντοτε εἰς τὴν διὰ τῶν ἰδίων δυνάμεων ὑποταγὴν τῆς βουλήσεως τρίτου τινός ὑπὸ τὴν ἰδίαν βούλησιν, καθ' ὁρισμένους τινὰς κανόνας, τῶν ὁποίων ἡ ἐφαρμογὴ ἀφίεται εἰς τὴν κρίσιν, τὴν τιμότητα και τὴν εὐθυδικίαν τοῦ παιζόντος· αὐταί ἐπομένως γυμνάζουσι κατ' ἐξοχὴν τὴν θέλησιν, ἐμβάλλουσι τὴν αὐτοβουλίαν, τὴν αὐτενεργείαν, τὴν ἐπιμότητα και τὴν ἀποφασιστικότητα, ἐπιεχούσιν τὴν ἔννοιαν τοῦ δικαίου και διδάσκουσι τὴν πειθᾶ πρός τὸν Νόμον. Οὐδέποτε οἱ παῖδες εἶναι αὐστηρότεροι και δικαιότεροι κριταί ἀλλήλων ἢ διαν τύχη νὰ συμβῶσι σιροποδικαί και καταστρατηγήσεις τῶν κανόνων τῆς παιδιᾶς. Αἱ παιδιαι δίδουσι ὡσαύτως εἰς τοὺς παῖδας τὰ πρῶτα μαθήματα τοῦ κοινωνικοῦ βίου, ἀναγκάζουσι αὐτοὺς νὰ συνδράζουσι τὰς ἀτομικὰς τῶν ἐνεργειῶν πρός τὰς τῶν λοιπῶν συμπαικτῶν, νὰ φέρουσι εὐπρεπῶς και συναδελφικῶς πρός αὐτοὺς, ν' ἀνέχωνται τὰς ἀνεκτὰς ἀτελείας τοῦ χαρακτήρος του και συγχρόνως νὰ περιορίζουσι τὰς ἰδίας αὐτῶν ἀδυναμίας, τὰς ὁρμᾶς και τὰ πάθη. Οἱ ἀρχαῖοι, οἱ παράφοροι και οἱ εὐερέθιστοι ταχῶς διδάσκονται νὰ συγκρατοῦν ἑαυτοὺς, διὰ νὰ γείνουσι ἀνεκτοὶ εἰς τοὺς λοιποὺς συμπαικτῶν, ἀλλως κινδυνεύουσι νὰ πάθουσι, ὅτι ὁ κακὸς τοῦ Ξενοφώντος (Λακεδ. Πολιτ. Θ, 5), «*διαρρομένων τοὺς ἀντισυμμιροδόντας, ἀχώριστος περιγίγνεται*», οἱ δὲ ἀτολμοὶ οἱ συνασταλμένοι και οἱ ὀνηροὶ κατὰ τὸ σῶμα και τὴν ψυχὴν ταχῶς ἀποκοτοῦν δραστηριότητα, θάρρος και φαιδρότητα.

Διὰ τῆς εὐθυμίας και τῆς τέφφειας αἱ ἀσκήσεις αὐτῶν ἐξημερώνουσι και τοὺς δυστροπωτέρους παιδικούς χαρακτήρας, ζωογονοῦν τοὺς φρεῖς θαθύμους και μελαγχολικούς και ἐμβάλλουσι εἰς τὴν παιδικὴν ψυχὴν τὴν ἀγάπην πρός τὸν παιδικὸν βίον και τὰς φυσικὰς αὐτοῦ τέφφεις και πράξεις· οὕτω δὲ προφυλάσσουσι τοὺς παῖδας ἀπὸ τῆν πρόωρον μίμητον τῶν ἀνδρικῶν σινηθειῶν και τὰς κακὰς και ἀνθυγιεινὰς ἔξεις, παρέχουσαι

ὑγιεινὴν και ἠθικωτάτην ἀσχολίαν κατὰ τὰς ὥρας τῆς σχολῆς, και ἀσφαλιζουσαι οὕτως ὑγίαν και ἠθικὸν παιδικὸν βίον, ὅστις εἶναι ἡ ἀριστὴ προπόνησις διὰ τὸν μέλλοντα βιοτικὸν ἀγῶνα και τὴν εἰς αὐτὸν ἐπιρροῆσιν, συγχρόνως δὲ και τὸ μοναδικὸν στοιχεῖον ὀφειδῆς και προημῆτον Ἑθνικῶν βίου.

Κατὰ τὰς παιδιᾶς ἡ τάξις και ἡ πειθαρχία δὲν ἐπιβάλλονται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ἢ τοῦ ἐπόπτου τῆς ἀσκήσεως, ἀλλ' ἀπορροῦν ἐξ αὐτῆς τῆς συναισθηματικῆς ἀνάγκης αὐτῶν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς παιδιᾶς. Ἐκαστος παικτῆς ἔχει ὀρισμένην ἐνεργείαν και δράσιν, αὐτοβουλίαν και αὐτενεργείαν, συμφωνον ὅμως πάντοτε πρός τὴν τῶν λοιπῶν συμπαικτῶν κατὰ τὴν αὐτοπεποιθήσιν γενεῖται ἢ πεποιθήσιν ἐπὶ τοὺς λοιποὺς συμπαικτῶν, ἢ ἀναγνώρισιν τῶν προσόντων και τῶν πλεονεκτημάτων ἐνός ἐκάστου ἐξ αὐτῶν, καθὼς και ἡ ἀνάγκη τοῦ συνδραμοῦ τῶν πολλαπλῶν τούτων ἐνεργειῶν και δεξιότητων πρός ἕνα και τὸν αὐτὸν κοινὸν σκοπὸν. Οὕτως ἀναπτύσσεται τὸ πνεῦμα τῆς ἀλληλεγγύης και τῆς ἀρμονικῆς συνεργασίας, ὃ δὲ καὶ λαμβάνει μέρος εἰς ἀληθῆς συνεταιριστικὸν ἔργον διατηρῶν ἐν τούτοις τελείως τὴν ἀτομικότητά του.

Τὰ ἀναμφισβητήτου γυμναστικῆς και παιδαγωγικῆς σημασίας ἀποτελέσματα ταῦτα τῶν παιδιῶν και τῶν ἀγωνιστικῶν ἀσκήσεων συνετέλεσαν ὅστε πάντες οἱ παιδαγωγοὶ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν νὰ θεωροῦσιν τὰς ἀσκήσεις ἀπαραίτητον συμπλήρωμα τῆς λοιπῆς σωματικῆς ἀγωγῆς, ἀπεργαζόμενας μετ' αὐτῆς ἐν πλήρει και ἀδιάσπαστον οὐνολον. Ὁ Ling, ὃ θεμελιωτὴς τῆς Σουηδικῆς γυμναστικῆς, προκειμένου περὶ παιδιῶν λέγει: «*ὁ ἀποκλεισμός τῆς ψυχαγωγίας ἀπὸ τοῦ μαθήματος τῆς γυμναστικῆς και ἡ ἐπιβολὴ ζήρας και μονοτονίας ἐργασίας φονεῖται αὐτὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἐλλόγου γυμναστικῆς*», και κατοτέρω: «*ἡ εὐθυμία εἶναι ὃ θεῖος σπινθήρ, ὅστις πρέπει πανταχοῦ νὰ εἰσδύη, και μάλιστα ἡ προερχομένη ἐκ τῆς ἀφῆς και παιδικῆς ψυχαγωγίας*». Ὁ δὲ γερμανὸς συνάδελφος αὐτοῦ Guts Muths σχεδὸν συγχρόνως πρός τὸ περὶ γυμναστικῆς σύγγραμμα αὐτοῦ (Gymnastik für die Jugend. 1793) ἐξέδωκεν εἰδικὸν σύγγραμμα περὶ παιδιῶν (Spiele zur Übung und Erholung des Körpers und Geistes. 1796). Ὁ μέγας τῆς ἀρχαιότητος φιλόσοφος, ὃ Ἀριστοτελής, θέλει πάσα ἡ σπουδὴ τῶν παιδῶν και αὐτῶν ἀδμήν τῶν μεγαλύτερων τῶν ἡλικίαν (τοῖς μέλλουσι τῶν νέων) νὰ προσφέρεται εἰς αὐτοὺς ἐν εἰδει παιδιᾶς (Πολιτικ. Ε, 5, 1340 β), θέτων οὕτω πρῶτος τὴν ἀρχὴν, ἐπὶ τῆς ὁποίας μετὰ τόσους αἰῶνας ὃ Froebel ἐδημιούργησε τὴν παιδαγωγικὴν αὐτοῦ μέθοδον ὃ δὲ φιλόσοφος Ἀναξαγόρας κατὰ Πλούταρχον (Ἐν παραγγ. πολιτικ.) «*τὰς δεδομένας ἀφῆς τιμὰς ἡτήσατο τὴν ἡμέραν ἐκείνην καθ' ἣν ἂν τελετήσῃ, τοὺς παῖδας ἀφῆνας παίζειν και σχολάζειν ἀπὸ τῶν μαθημάτων*». Εἶναι ἐπομένως μεγάλη παιδαγωγικὴ ἀνάγκη νὰ κατέχουσι αἱ παιδιαι πάντοτε ὀρισμένην θέσιν ἐν τῇ ἡμερησίᾳ γυμνάσει, ἀνακουφίζουσαι τὸν νοῦν ἀπὸ τοῦ κόπου τῆς μελέτης, τέφφουσαι, ψυχαγωγούσαι και ἐμβάλλουσαι ἀποτελεσματικώτερον πᾶσης ἄλλης ἐπαγγελίας ἢ παραινέσεως τὴν ἀγάπην πρός τὴν ἀσκήσιν. Οὕτω δὲ συμπληροῦνται αὐταὶ ὄχι μόνον τὴν σωματικὴν, ἀλλὰ και τὴν ὄλην ψυχικὴν μόρφωσιν, τὴν ὅποιαν ὀφείλει νὰ παρέχῃ τὸ Σχολεῖον, ἐνῶ συγχρόνως διασφῶνουν τὰς Ἑθνικὰς ἀγωνιστικὰς παραδόσεις και ἀνθροπίζουσι τὰς ἔξεις τῆς νεότητος και ὀλοκλήρου τοῦ λαοῦ, προσφέρουσαι οὕτω πολυτιμωτάτην συμβολὴν εἰς τὴν ὄλην Ἑθνικὴν Ἀγωγὴν.

I. E. ΧΡΥΣΑΦΗΣ

1 P. H. Ling. Gymnastikens Allmänna Grunder. Stockholm 1866 σελ. 494 κ. ε.

Η ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Πλειστοὶ λόγοι συμβάλλουσι ὅπως κατ' αὐτὰς τὸ ἑλληνικὸν εὐρίσκειται εἰς ἀνωμαλίαν. Ἡ συντελεσθεῖσα ἐν Τουρκίᾳ μεταβολή, ἡ ὁποία θὰ ἔχη ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν πραγμάτων τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, ἡ ἐκκενρότης τοῦ Κρητικῶ ζητήματος, ἡ διώξις τὴν ὁποίαν ὑφίσταται πανταχοῦ ὃ ἐθνισμός μας, ἡ οἰκονομικὴ κρίσις ἡ ὁποία μᾶς μαστίζει, ἡ κατὰ τινὰς κοινοβουλευτικὴ μας χρεωκοπία και αἱ ἐπικείμεναι βουλευτικαὶ ἐκλογαί, ἔπρεπε νὰ προκαλοῦν σκέψεις. Ἐν τούτοις μετ' ὄλα ταῦτα, μέχρι πρό ὀλίγων ἡμερῶν, παρετρηεῖτο μία γαλήνη τὴν ὁποίαν οὐδόλως ἠλείλουν, εἰς τὴν κρίσιν παντός γνωστικοῦ, τὰ θρολούμενα κοινὰ κινήματα κατὰ τῆς Ἀνωτάτης Ἀρχῆς. Καὶ ὅμως ἡ θύελλα ἐπήρχετο ἀπ' ἐκεῖ ὅπου δὲν ἐπεριμένετο, και θύελλα ὄχι παροδική. Αὐτὴ ἦτο ὃ Σοσιαλισμός ἐν Ἑλλάδι, τοῦ ὁποίου ἡ πρώτη ἐκίσιμος ἐμφάνισις ἐγένετο εἰς μίαν σάλαν καφετείου παρὰ τὸ Πασσαλιμάνι εἰς Πειραιᾶ, ἐνώπιον μεγίστου ἀκροατηρίου ἐξ ἐργατῶν, χωρὶς νὰ γίνῃ προπαρασκευαῖ τις, οὔτε κἀν νὰ προηγηθῇ γνωριμία μεταξὺ τῶν ἡτῶρων και τοῦ ἀκροατηρίου, τὸ ὁποῖον ἐτρεξεν ὄχι ἀπὸ περιέργειαν, ἀλλὰ ἀπὸ κάποιον ἔστικτον ποῦ τοῦ ἔλεγεν ὅτι ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ἡ ἀρχὴ ἐνός μεγάλου ὄλου.

Ἐνθυμοῦμαι ὅτι πρό πολλῶν ἐτῶν ἐγένετο σοσιαλιστικὸν τι κίνημα, τὸ ὁποῖον εἶτε διότι συνεδέθη μετὰ τὴν χορτοφαγίαν, εἶτε διότι εἶχε τὸ λημέρι του εἰς κλινθοκτιστοὺς τινὰς καλύβας ὀπισθεν τοῦ Σταδίου, εἶτε δι' ἄλλον τινὰ λόγον ἐκωμικοποιήθη. Ὁ Σοσιαλισμός ἐθεωρήθη ὅτι ἀπέθανε διὰ παντός εἰς τὸν τόπον μας και πρῶτος ὃ ὑποφαινόμενος ἐπίστευσε ὅτι ἂν ποτε ἐτόλμα τις νὰ τὸν ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν ζωὴν και νὰ ζητήσῃ διανομὴν τοῦ πλοῦτου, θὰ τοῦ ἐχρεώζετο νὰ πάθῃ ὅτι ἐπαθεν εἰς κάποιαν διαδήλωσιν ἕνας σοσιαλιστὴς εἰς τὴν Γαλλίαν, εἰς τὸν ὁποῖον ὃ Rothschild, δηλώσας ὅτι εἶχε 200.000.000 φράγκων περιουσίαν, προσέφερε 5 φρ. ἦτοι τὴν ἀναλογοῦσαν αὐτῷ μερίδα μεταξὺ τῶν λοιπῶν κατοίκων τῆς Γαλλίας ἐκ 40.000.000 και τὸν ἐκάλεσε νὰ ἴσυχάζῃ.

Ποῖον εἶναι τὸ αἷτιον ἐνεκα τοῦ ὁποίου ὃ Σοσιαλισμός ἐκδηλοῦται τῶρα και μάλιστα πάνοπλος ἀπὸ ἐπιστημονικὰ φῶτα, μεθοδικός, ἡρεμος και συμπαθῆς ἀκόμη, ἂν κρίνωμεν ἀπὸ τὴν ὑποδοχὴν τῆς ὁποίας ἔτυχε; Πιστεύω πᾶς τις νὰ νομίξῃ ὅτι τὰ ἀνωτέρω ῥηθέντα ἔκτακτα γεγονότα ἐπροκάλεσαν αὐτὸν. Καὶ ὅμως τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθές· ἴσως ταῦτα συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν του, ἡ γένεσις του ὅμως ὀφείλεται εἰς αὐτὴν τὴν δύναμιν τῆς ἐπιστήμης. Ἡτύχησα νὰ γνωρίσω ἐν Βερολίνῳ και νὰ συνδεθῶ φιλι-

κώτατα μετὰ τῶν τριῶν νέων οἱ ὁποῖοι πρῶτοι ὀμίλησαν ἐνώπιον τῶν ἐργατῶν τοῦ Πειραιῶς, τῶν κυρίων Ἀλεξ. Παπαναστασίου, Παν. Γ. Ἀραβαντινοῦ και Θρασυβ. Πετμεζᾶ. Ὁ πρῶτος ἐσπούδασε φιλοσοφίαν, κοινωνιολογίαν και οἰκονομικὴν, οἱ δύο ἄλλοι εἰδικῶς τὸ δίκαιον, τοῦτο ὅμως ὄχι ἐπρόν, ἀλλὰ μετὰ τὰς συγγενεῖς αὐτῶ ἐπιστήμας, προπᾶτων τὴν φιλοσοφίαν. Καὶ οἱ τρεῖς φιλότιμοι, ἐπιμελεῖς, ἀκούραστοι συνεδέθησαν στενῶς μετὰ τοῦς καθηγητᾶς του, ἐσπούδασαν τὴν γερμανικὴν κοινωνίαν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁποίας ἔζησαν ἐπὶ πολλὰ ἔτη και ἐγνώρισαν τὰ ἰδανικὰ τοῦ μεγάλου ἐκείνου λαοῦ. Τὴν κατάστασιν τῆς πατρίδος του δὲν ἔβλεπον ῥοδίνην, μετὰ πόνου ἠσθάνοντο ὅτι ὃ Ἕλλην σήμερον δὲν ἔχει ἰδανικὸν τι πέραν τῆς ἰδίας του ἀτομικότητος, και αὐτὴν τὴν σέξιν του πρός τὴν πολιτείαν τὴν ἔννοεῖ πλήρη ἀπὸ ἀπαιτήσεις και ἀπληραμένην πᾶσης ὑπαχρεώσεως. Κατενόησαν ὅτι διὰ τὸν Ἕλληνα ἡ ἰδέα τῆς ἀτομικότητος ἦτο τὸ πᾶν, ἡ ἰδέα τῆς κοινωνίας ἦτο ἀνύπαρκτος. Καὶ οἱ ῥηθέντες φιλότιμοι ἐπιστήμονες ἔθεσαν εἰς τὸ Βερολίνον τὰς βᾶσεις μιᾶς εταιρείας τὴν ὁποίαν ὀνόμασαν Κοινωνιολογικὴν, μετὰ ὀρισμένον πρόγραμμα, τὴν ἐπέλεσαν τοῦ ὁποίου ἔθεσαν εἰς ἐνεργείαν ἀπ' ὅτου ἐφθασαν εἰς Ἑλλάδα. Δὲν ἐπέδωξαν θέσεις διὰ προστασιῶν και προῖκας, ὡς τοῦτο δυστυχῶς συμβαίνει εἰς τοὺς πολλοὺς τῶν σπουδαζόντων Ἑλλήνων, ἀλλ' ἠθέλησαν μετὰ πᾶσαν θυσίαν τῆς ἀτομικότητός του νὰ ὑπηρετήσωσι τὴν κοινωνίαν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁποίας πρόκειται νὰ ζήσουσι.

Ποῖα ἄρα νὰ ἦσαν τὰ αἷτια, ἐνεκα τῶν ὁποίων αὐτοί, ὡς και οἱ λοιποὶ οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν τὴν Κοινωνιολογικὴν Ἐταιρείαν, ἠσπᾶσθησαν τὰς ἀρχὰς τοῦ Σοσιαλισμοῦ και θέλουν νὰ ἐφαρμόσουσι τοῦτον εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ ὀρισμένην μορφήν; Ἐξήτασαν τὴν κατάστασιν και εἶδον ὅτι ὃ Σοσιαλισμός εἶναι τὸ καταλληλότερον φάρμακον πρός θεραπείαν αὐτῆς και πρός μόρφωσιν μιᾶς τελειότερας κοινωνίας ἢ ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν σημαίαν του ἐξ ἀπλῆς μίμησεως; Ἡ μίμησις δὲ εἶναι χαρακτηριστικὸν τοῦ σημερινοῦ Ἑλλήνος διότι ὑπᾶρχουσι ἀλλαχοῦ ἐταιρεῖαι π.χ. πρός προστασίαν τῶν ζῶων, ἔπρεπε νὰ συσταθοῦν τοιαῦτα και ἐν Ἑλλάδι, ἀδιάφορον ἂν ἀνθρώπινα ὄντα μένουσι ἐγκαταλειμμένα εἰς τὴν ἀγριωτάτην ἐκμετάλλευσιν μιᾶς κοινωνίας ἐγωῖστικῆς και ἀσπλαγχνου, ἠτις ἀνέχεται, διὰ νὰ φέρω ἕνα παράδειγμα, παιδιὰ εἰς τὴν μικρὰν ἡλικίαν νὰ καταπονῶνται δι' ἐργασίας σκληρᾶς εἶτε πρός ὄφελος ἀφιλοστόργων γονέων, εἶτε πρός ὄφελος ἄλλων διαφόρων ἐκμε-

ταλλευτών, ἀντί ταῦτα νὰ μορφοῦνται πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς ἀτομικότητός των.

Νὰ ἐξετάσῃ τις τὰ αἴτια, διὰ τὰ ἴδη ἂν ὁ Σοσιαλισμὸς ἐπιβάλλεται εἰς Ἑλλάδα, εἶναι ἔργον τῆς Κοινωνιολογικῆς Ἑταιρείας ἂν οἱ ἀποτελοῦντες αὐτὴν ἐπέσθησαν περὶ τούτου, βεβαίως θὰ προσπαθήσουν νὰ πείσουν καὶ τοὺς ἄλλους εἰς ἡμᾶς μένει σήμερον νὰ ἴδωμεν πῶς ὁ Σοσιαλισμὸς ἐγεννήθη καὶ ἀνεπτύχθη ἀλλαγῆς διὰ τὰ κρίνωμεν ἂν εὐρισκόμεθα ὑπὸ τὰς αὐτὰς συνθήκας ὑπὸ τὰς ὁποίας καὶ ἄλλοι λαοί.

Ὁ Σοσιαλισμὸς δὲν εἶναι ἐμφάνισις τῶν τελευταίων χρόνων· ἐπειδὴ δὲ ζητεῖ νὰ κανονίσῃ τὰς οικονομικὰς σχέσεις τῶν ἀποτελούντων τὴν κοινωνίαν ἀτόμων, δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν μίαν κοινωνίαν ἄνευ ποσοῦ τινος σοσιαλισμοῦ, ἀφοῦ ἄλλως αὐτὸς δὲν παρουσιάζεται παντοῦ ὁμοίμορφος, ἀλλὰ ὑπὸ διαφόρους ὄψεις καὶ διαβαθμίσεις. Εἰδικῶς ὑπὸ ὠρισμένην μορφήν, ὡς Κοινωνισμὸς, ὑπεστηρίχθη ἐπιστημονικῶς εἰς τὴν χώραν εἰς τὴν ὁποίαν ζῶμεν· πρὸ χιλιάδων ἐτῶν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ ἐκ Χαλιεδόνος Φαλέα. Οὔτε ὅμως ἐν Κρήτῃ οὔτε ἐν Σπάρτῃ ἐφηρόσθη ἢ κοινὴ ἰδιοκτησία, καὶ πραγματοποιήσῃ τοῦ κοινωνισμοῦ παρατηροῦμεν εἰς τὰς Πυθαγορίους καὶ εἰς χριστιανικὰς τινὰς κοινότητας. Ὁ Πλάτων διὰ τῆς Πολιτείας καὶ τῶν Νόμων του ὑπεστήριξε κοινὴν ἰδιοκτησίαν γυναικῶν, παιδῶν καὶ πραγμάτων, καὶ εἰς τὴν ἰδανικὴν του αὐτὴν πολιτείαν εὗρε βραδύτερον μιμητὰς τοὺς Thomas Morus (Utopia), Campanella (Civitas Solis) Bacon, (Nova Atlantis) Harrington, (Oceana) Bairasse (Histoire des Savarambes) Morelly (Basilade de Rilpai), Babeuf.

Ὁ ὁμιλῶν ὅμως σήμερον περὶ σοσιαλισμοῦ ἀποβλέπει εἰς τὴν ἀναπτυχθεῖσαν ὑπὸ τὸν νῦν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν οικονομικὴν ἀρχὴν ὅτι τὸ ἄτομον μετὰ τῆς οἰκογενείας του εἶναι τὸ κύριον στοιχεῖον ἐν τῇ οἰκονομίᾳ· ὅτι τὰ πρὸς τὸ κοινὸν καλὸν ἰδρύματα εἶναι περιορισμοὶ εἰς τὴν σφαῖραν τῶν συμφερόντων του, ἀλλ' ὅτι ἐπὶ τέλος ἀποβαίνουν εἰς ἀφελος αὐτοῦ τοῦ ἀτόμου δι' αὐξήσεως τῆς ἀσφαλείας, τῆς ὑγείας, τῆς ἐντάσεως πρὸς ἐργασίαν κτλ. Κατὰ τοῦ ἀτόμου ὁ σοσιαλιστὴς τονίζει τὴν ἀρχὴν τῆς κοινῆς ἰδιοκτησίας, τὴν ὑποταγὴν τῶν κατ' ἰδίαν ἀτόμων εἰς τὴν ὁλότητα ὡς τοῦ μόνοῦ μέσου πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ τελικοῦ σκοποῦ τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἀρχὴ ὅμως αὕτη εἶναι ἓνα σύμβολον, ὁ ἀπώτατος σκοπός, ἢ ἐπίτευξις τοῦ ὁποίου εἶναι γνωστὸν εἰς τὸν σοσιαλιστὴν ὅτι θέλει βραδύνει πολὺ καὶ πρὸς ὃν θέλει νὰ φθάσῃ διὰ τῆς εἰρηνηκῆς ἐξελίξεως. Ὁ σημερινὸς σκοπὸς τοῦ σοσιαλισμοῦ, τοῦλάχιστον εἰς τὰ περισσότερα μέρη, εἶναι νὰ μορφώσῃ μίαν κοινωνίαν εἰς τὴν ὁποίαν νὰ λείψῃ ἢ παρατηρουμένη νῦν

μεγάλῃ ἀνισότης μεταξὺ τῶν διαφόρων μελῶν αὐτῆς, ἣτις δημιουργεῖ μίαν τάξιν ἀνελευθέρων καὶ πτωχῶν ὡς ἐκ τῆς οικονομικῆς ἐξαρτήσεως τοῦ ἐπὶ μισθῷ ἐργάτου ἀπὸ τοῦ κεφαλαιούχου ἐπιχειρηματίου. Ὁ σοσιαλισμὸς ἐν τούτοις δὲν ἔχει μόνον σκοπὸν νὰ καλυτερεύσῃ τὴν θέσιν τοῦ βιομηχανικοῦ καὶ τοῦ ἀγροτικοῦ ἐργάτου, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐργάτου τῶν γραμμάτων, τῶν τεχνῶν, τοῦ ὑπαλλήλου τοῦ Κράτους καὶ προπάντων τοῦ θεωρουμένου ὡς ἰδιοκτῆτου διότι ἔχει οἰκίαν καὶ ἀγρὸν νὰ καλλιεργῇ, ἀλλὰ μὴ ἀπολαμβάνοντος ἐκ τῆς ἰδιοκτησίας του οὔτε καλὴν ἀμοιβὴν τῆς ἐργασίας, τὴν ὁποίαν παρέχει ἐπὶ τῶν ἰδίων κτημάτων, αὐτὸς καὶ τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του. Αὕτη ἡ κατάστασις παρατηρεῖται προπάντων εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐπειδὴ δὲ πανταχοῦ τὸ κεφάλαιον διὰ τῶν ἐπιχειρηματιῶν συνεχέντρωσεν εἰς ἑαυτὸ τὴν παραγωγὴν τῶν αγαθῶν, καὶ κανονίζει αὐθεραβῶς τὴν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τὴν ἐργασίαν, ὁ σοσιαλισμὸς ζητεῖ διὰ ἐνώσεως τῶν πολλῶν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους λείπουν τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς, νὰ ἀρῇ τὸ κακὸν τοῦτο. Τὰ μέσα τὰ ὁποία πρὸς τοῦτο διαθέτει ὁ σοσιαλισμὸς εἶναι ἡ ἐπέκτασις τῆς παιδείας, ἡ αὐξήσις τῶν μέσων τῆς πνευματικῆς καὶ προσωπικῆς ἐπικοινωνίας τῶν ἀνθρώπων, ἡ εὐκολία τῆς ἐκδόσεως βιβλίων, περιοδικῶν, ἐφημερίδων, διὰ τῶν ὁποίων εἶναι δυνατὴ προπαγάνδα εἰς εὐρεῖαν κλίμακα, τέλος ἡ δύναμις τῶν πολλῶν ὡς ἐκ τοῦ δικαιώματος τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας νὰ ἐπιβάλλῃ ἐκάστοτε εἰς τὰς κυβερνήσεις τῶν διαφόρων πολιτειῶν τὴν παραδοχὴν νομοθετικῶν μέτρων, τὰ ὁποία ἐπιτρέπουν εἰς τὸν σοσιαλισμὸν νὰ χωρῇ πάντοτε πρὸς τὰ πρόσω.

Ἀκριβῶς ἕνεκα τοῦ τελευταίου τούτου λόγου, ὁ σοσιαλισμὸς κατενόησεν ὅτι, ὅπως ἐπιβάλλῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰς ἀρχάς του καὶ κερδίξῃ κατ' ἐκάστην ἕδραφον, ἔπρεπε νὰ ἀποτελέσῃ εἰς ἐκάστην χώραν ἴδιον πολιτικὸν κόμμα. Ἐάν δὲ μέχρι τοῦδε ἐξαίρεσει τῆς Αἰστρολίας καὶ Νέας Ζηλανδίας τὰ σοσιαλιστικὰ κόμματα δὲν κατόρθωσαν νὰ πάρουν εἰς χεῖρας των τὴν ἐξουσίαν, κατορθώνουν ὅμως νὰ ἐπιβάλλονται εἴτε τασσόμενα μετὰ ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν πολιτικὴν μερίδα τῶν ἀστυκῶν κομμάτων παρὰ τῆς ὁποίας ἀποσποῦν ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερας διὰ τὸ κοινὸν παροχάς, εἴτε δι' ἀντιδράσεως ἐξαναγκάζοντα τὰ ἀντίθετα κόμματα πρὸς ἴδιον σκοπὸν. Διὰ νομοθετικῶν μέτρων ἐκανονίσθησαν αἱ ὁδοὶ τῆς ἐργασίας, αἱ ὁποῖαι ἄλλοτε ἐφθάναν τὰς 20 κατὰ ἡμερονύκτιον· ἐπίσης ἡμέραι ἀργίας ὡς ἡ Κυριακὴ ἀνηγορεύθη εἰς τὰς γυναῖκας ἢ ἐκτελέσις βαρέων ἔργων, ὡς ἡ ἐργασία εἰς μεταλλεία, δι' ὧν ἡ ἀνθρωπίνῃ φυλῇ ἐξασθενεῖ· δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἐργασία εἰς παιδιά μέχρι ὀρισμένης ἡλικίας, ὅπως ταῦτα ἀναπτύσσονται

ΠΑΠΠΟΥΣ ΚΑΙ ΒΓΓΟΝΟΣ

N. ΓΥΖΗ

σονται σωματικῶς καὶ πνευματικῶς καὶ μὴ ἐξευτελίζεται τὸ ἡμερομίσθιον τῶν ἐνηλίκων ἐργατῶν· ὠρίσθησαν ἐπιθεωρηταὶ τῶν ἐργοστασίων πρὸς προστασίαν τῶν ἐργατῶν· ἐκανονίσθησαν ἀσφάλεια διὰ τοὺς ἐργάτας εἰς περιπτώσιν ἀσθενείας, γήρατος, ἀνικανότητος· ἐδόθησαν συντάξεις εἰς τοὺς γέροντας ἐργάτας· ἀνεγνωρίσθησαν τὰ διάφορα ἐργατικὰ σωματεία κτλ. Ἐπειδὴ δὲ οὔτε ἔχνος τοιαύτης νομοθεσίας ὑπάρχει ἐν Ἑλλάδι, ἂν μὴ δι' ἄλλο τι, ἴσως συντέλεση εἰς τοῦτο ὁ σοσιαλισμὸς, ἂν κατορθώσῃ νὰ στείλῃ ἀντιπροσώπους του εἰς τὴν Βουλὴν· ἐπίσης νὰ συμβάλῃ ὅπως ἡ φορολογία ἡυθμισθῇ περισσότερον συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνας τῆς ἰσότητος τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς χρησιμότητος, ἐν ᾧ τῶρα ἡ φορολογία στηριζομένη εἰς ἐπιμέρους φόρους πίπτει ἐξ ἴσου ἐπὶ τῶν ἀπόρων ὅσον καὶ ἐπὶ τῶν εὐπόρων, καὶ ἡ λεγομένη ἐν Ἑλλάδι μεσαία τάξις, ἡ ὁποία ὅμως πράγματι ἀποτελεῖται ἀπὸ βιοπαλαιστὰς, στενεύει ὑπὸ

τὸ βάρος φορολογικοῦ συστήματος, τὴν μεταρρυθμίσειν τοῦ ὁποίου παραδέχονται πάντες ὡς ἐπιβαλλομένην, ἐκτός ἐννοεῖται τῶν πλουσίων, ἂν πρόκειται νὰ διχθῶσι τὰ συμφέροντά των. Ὁ οικονομικὸς σκοπός, ἐκ τοῦ σχηματισμοῦ σοσιαλιστικοῦ πολιτικοῦ κόμματος, εἶναι ἡ κατάπαισις τῆς ἀντιθέσεως μεταξὺ ἐργοδότην καὶ ἐργάτου διὰ τῆς ἐνώσεως τοῦ κεφαλαίου καὶ τῆς ἐργασίας εἰς τὰ αὐτὰ πρόσωπα. Ὅπως τοῦτο κατορθωθῆναι χρειάζεται ὀργάνωσις τῶν ἐργατῶν κατὰ τῶν κεφαλαιούχων, ἀντίδρασις τῶν πρώτων κατὰ τῶν δευτέρων καὶ πάλῃ ἀδιάλλακτος. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐπεδιώχθη ἡ σύστασις μὴ σοσιαλιστικῶν σωματείων ὡς τὰ τῶν Trades Unions ἐν Ἀγγλίᾳ, τῶν Knights of Labor, American Federation of Labor ἐν Ἀμερικῇ, ἐν Γερμανίᾳ τῶν Gewerkschaften (Hirsch-Duncker) κατ' ἀντίθεσιν τῶν σοσιαλιστικῶν ἐργατικῶν ἐνώσεων· ἄρα ὅμως αἱ μὴ σοσιαλιστικαὶ τοιαῦται δὲν δύ-

νανται να περιλάβουν όλους τους εις εκάστην ειδικότητα τερνίτας και τους κοινούς εργατάς, ο σοσιαλισμός είναι το μόνον καταφύγιον.

Σήμερον ο πειθαρχικώτερον δρών σοσιαλισμός είναι ο εν Γερμανία, διότι επί πλέον έχει να επιδιώξη το δικαίωμα της καθολικής ψηφοφορίας εις τα κοινοβούλια των κατ' ιδίαν κρατών, ως έχει τοῦτο εις τὸ διὰ τὴν Αυτοκρατορίαν τοιοῦτον, Reichstag. Τὸ πρόγραμμά του, τοῦ ὁποίου ἡ ἐφαρμογή ἐπιδιώκεται τὸ ταχύτερον εἶναι α) νομοθεσία ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ λαοῦ, αὐτοδιοικήσις εἰς ὅλας τὰς ὑποδιαίρεσεις τῆς πολιτείας· β) ἀντικατάστασις τοῦ μονίμου στρατοῦ διὰ καθολικῆς ἐγκυμνάσεως ὅλων, διατιμία πρὸς λύσιν τῶν διεθνῶν διαφορῶν, κήρυξις πολέμου διὰ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ· γ) ἐξίσωσις τῶν δικαιωμάτων τῶν γυναικῶν πρὸς τὰ τῶν ἀνδρῶν· δ) ἡ θρησκεία καθαρῶς δικαίωμα τῶν ἰδιωτῶν ἀνευ ἀρωγῆς ἢ ἐμποδίων ἐκ μέρους τῆς πολιτείας· ε) καθολικὴ ἐκπαίδευσις καὶ πα-

ροχὴ μέσων ἀνωτάτης μορφώσεως εἰς τὰς ἐξαιρετικὰς φύσεις καὶ τῶν δύο φύλων· ς) ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης δωρεάν διὰ δικαστῶν ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ λαοῦ, κατάργησις τῆς θανατικῆς ποινῆς· ζ) ἰατρικὴ περίθαλψις καὶ ταφὴ δωρεάν· η) προοδευτικὴ φορολογία ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος καὶ τῆς περιουσίας· κατάργησις τῶν ἐμμέσων φόρων καὶ φορολογία τῶν κληρονομιῶν.

Οἱ ῥηθέντες πρωτεργαταὶ τῆς Κοινωνιολογικῆς Ἐταιρείας, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ γερμανικοῦ Σοσιαλισμοῦ καὶ μὲ τὰ ἐφόδια τῆς ἐπιστήμης, τῆς ὁποίας εἶναι κάτοχοι, ἐνθουσιώδεις ὡς ἐκ τῆς νεαρᾶς τῶν ἡλικίας, θὰ μᾶς παρουσιάσουν, ὡς ὑπεσχέθησαν, προσεχῶς τὸ πρόγραμμά τους καὶ θὰ ἴδωμεν τὰς ἀρχὰς τῶν. Ἰσως ἐπαναλάβουν τὸ τοῦ μανιφέστου τοῦ Καρόλου Μάρξ, προτρέποντες τοὺς εργατάς εἰς ἔνωσιν: «ἐκ τῆς ἐνώσεώς σας δὲν ἔχετε νὰ χάσετε ἢ μόνον τὰ δεσμά σας· ἐκ τῆς ἐνώσεώς σας ἔχετε νὰ κερδίσετε ἓνα κόσμον».

ΘΑΛΗΣ ΚΟΥΤΟΥΠΗΣ

Καθηγητὴς τῆς Πολ. Οικονομίας

ΤΟ ΝΕΟΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΟΥ ΚΡΟΥΜΒΑΧΕΡ*

Εἶδε τὸ βιβλίον νὰ εὐτυχήσῃ καὶ νὰ προσπορίσῃ νέους φίλους... εἰς τὸ χριστιανικόν, βυζαντινὸν καὶ νεοελληνικὸν τμήμα τοῦ ἀνατολικοῦ κόσμου, καὶ τοὺς παλαιούς νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πίστιν αὐτῶν!

ΚΡΟΥΜΒΑΧΕΡ

Εἰς τοὺς Ἕλληνας φίλους τῆς νεότητός του, «πιστὴ ἀπήχησις εὐφροσύνης νεανικῶν χρόνων», εἶναι ἀφιερωμένον τὸ νέον βιβλίον τοῦ πατριάρχου τῶν Βυζαντινολόγων, διὰ τοῦ ὁποίου ἠθέλησε νὰ καταστήσῃ γνωστὰ εἰς κύκλον εὐρύτερον λογίων τὰ πόρισματά τῆς περὶ τὸ Βυζαντινῶν ἐρεῦνης, ἐπιδεικνύων συγχρότως τὴν πρὸς τὴν μεσαιωνικὴν καὶ τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα θερμὴν ἀγάπην του.

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς σοβαρᾶς πρὸς προαγωγὴν τῆς ἐπιστήμης του ἐργασίας, κατ' ὄν χρόνον ὁ ἐρευνητὴς εἶναι βυθισμένος εἰς τὴν ἀνάλυσιν τοῦ ἀπασχολούντος αὐτὸν μερικοῦ ζητήματος, καθῆκον αὐτοῦ εἶναι νὰ σκέπτεται καμίαν φερόν καὶ ν' ἀφιερῶν ὀλίγας στίγμάς καὶ εἰς τοὺς λογίους, τοὺς γενικώτερον ἐνδιαφερομένους διὰ τὴν πρόδον τῶν ἐπιστημονικῶν ζητημάτων.

Πολὺ δὲ περισσότερον ἔχει τὸ καθῆκον τοῦτο ὁ ἐπιστήμων, ὁσάκις καταγίνεται εἰς ἕδαφος, τοῦ ὁποίου ἠγνοήθη καὶ παρεγνωρίσθη ἐπὶ χρόνους μακροὺς ἢ ἀξία.

Καὶ τοῦτο συμβαίνει εἰς τὴν περὶ τὸ Βυζαντι-

τιν ἔρευναν. Εἰς τὴν ἀνόρθωσιν τῆς μεγάλης ἱστορικῆς σημασίας τοῦ Βυζαντινοῦ ἀφιέρωσεν ὁ Κρουμβάχερ τὸν βίον. Συνδεδεὶς ἀπὸ τῆς νεότητός του μετὰ τῶν εἰς τὸ Μόναχον σπουδαζόντων Ἑλλήνων φοιτητῶν, τῶν ὁποίων πολλοὶ κατέχουσι σήμερον ἐπιφανῆ θέσιν εἰς τὰ γράμματα καὶ τὴν κοινωνίαν, ἐμνήθη, λέγει, ὑπ' αὐτῶν «κατὰ μικρὸν εἰς νέον κόσμον, εἰς τὴν νέαν Ἑλλάδα».

Τὸν ἴδιον δὲ καὶ τὰ ἀκαδημαϊκὰ του ἀναγνώσματα «σκοπὸν, ἀλλ' εἰς εὐρύτερους κύκλους ἀπευθυνόμενα, ἐπεδίωκον καὶ πολλὰ δημωδέστερα δημοσιεύματά του».

Ἡ ἀρχὴ αὐτῶν ἐγένετο μὲ τὰ Ἑλληνικὰ ταξίδια (1886), καρπὸν διαμονῆς διαμηνοῦ ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς χώραις, καὶ τὰ ὁποία κυρίως εἶναι ἀπολογητικὸς τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ, «pro populo neograeco». Ἐπηκολούθησαν δ' αὐτὰ μικραὶ καὶ μεγάλα διατριβαὶ εἰς διάφορα ἡμερήσια φύλλα καὶ περιοδικά. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν Γερμανίαν ἐλλείπουσι βιβλία δημῶδη περὶ τοῦ Βυζαντινοῦ καὶ νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ, — ἢ Γαλλία διὰ τοῦ Σλουμβερζὲ καὶ τοῦ Διλ κατέχει τὰ σείητρα, — ἀπεφάσισεν ὁ Κρουμβάχερ ἀπὸ τὰ δυσεύρετα ταῦτα ἀρθρα νὰ κάμη

* Karl Krumbacher, Populäre Aufsätze, ἐν Λειψία 1909, εἰς 16ον μέγα, ἐκ σελ. XII-388.

ΠΛΑΣΤΙΚΑ ΕΙΔΩΛΙΑ

N. ΓΥΖΗ

ἐπιλογὴν καὶ νὰ τὰ συνενώσῃ εἰς ἓν βιβλίον. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ εἶναι ταῦτα διατριβαὶ ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μεσαιωνικῆς καὶ νεωτέρας ἑλληνικῆς γλώσσης, λογοτεχνίας καὶ ἱστορίας, εἰς τὰς ὁποίας προστίθενται τινὰ δοκίμια συμμείκτου περιεχομένου ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς λογοτεχνίας, τῆς φιλολογίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἄλλ' ἂς πλησιάσωμεν ἐγγύτερον τὸ ὄραϊον βιβλίον τοῦ Κρουμβάχερ, εἰς τὸ ὁποῖον ἔχομεν καὶ μίαν εἰκόνα διὰ τοὺς πολλοὺς τοῦ ἀνδρός καὶ τῆς φωτεινῆς ἐπιστημονικῆς δράσεώς του.

Τὸ βιβλίον διαιρεῖται εἰς τέσσαρα τμήματα κατὰ τὴν ὕλην τοῦ περιεχομένου. Α' Γλωσσικά, — Β' Γραμματολογικά, — Γ' Ἱστορικά, — Δ' Ποικίλα.

Εἰς τὸ Α' τμήμα πρέπει νὰ σημειώσω τὸ ἀρθρον περὶ τοῦ Προβλήματος τῆς νεοελληνικῆς γραφομένης γλώσσης (1902). Τὴν γραφομένην γλῶσσαν θεωρεῖ ὁ Κρουμβάχερ καὶ ταύτην ἀξίαν προσοχῆς παρὰ τῆς γλωσσολογίας, ὡς καὶ τὴν ὁμιλουμένην φυσικὴν. Τὴν ψυχολογίαν, τὴν ὁποίαν ζητεῖ ὁ γλωσσολόγος εἰς τὴν κατὰ φύσιν, εὐρίσκομεν καὶ εἰς τὴν γραφομένην γλῶσσαν. Ἐντεῦθεν προαγόμενος ἐξετάζει τὸν τρόπον, κατὰ τὸν ὁποῖον, παρὰ τὴν δημῶδη, ἐξηματισθῆ ἢ γραφομένη νεοελληνικῆ, τὰς διαφορὰς μεταξὺ γραφομένης καὶ λαλουμένης, καὶ τὴν σχέσιν τῆς φυσικῆς γλώσσης πρὸς τὰ λογοτεχνικὰ προϊόντα. Πρῶτον κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα ἐμφανίζεται δημοσίως ἢ ἀπὸ αἰῶνων ὑπολαν-

θάνουσα καὶ μονομερῶς ἐκφαινομένη φυσικὴ γλῶσσα, ἥτοι κατὰ τοὺς ἰδίους χρόνους, κατὰ τοὺς ὁποίους καὶ εἰς τὴν Δύσιν ἀπὸ τῶν νεκρῶν λατινικῶν τύπων ἐλευθεροῦται πλήρης ζωῆς ἢ ἔθνη γλῶσσα. Οὕτως ἐξηματισθῆ γλῶσσα ζῶσα, ἐμφανισθεῖσα διὰ τῶν μεσαιωνικῶν ἐκπαιδευτῶν, τῶν κυπριακῶν καὶ τῶν κρητικῶν ἀσμάτων, τῶν ἀνθισθῆ ταύτην τοῦ πλουσίον καρποῦ ἐμάρανεν ἢ λαίλαψ, ἢ ὁποία κατέστρεψε πάντα πνευματικὸν βίον καὶ πάντα ἐπὶ τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας στηριζόμενον πολιτισμὸν εἰς τὴν νοτιοανατολικὴν Εὐρώπην, ἢ ὁσμην ἐπίδρομῆ. Καὶ εἰς τοῦτο ἴσως, λέγει ὁρθότατα ὁ Κρουμβάχερ, κείται τὸ μέγιστον κακόν, τὸ ὁποῖον ἢ ἡμισέληνος ἐπροξένησε ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἕδαφους.

Ἄλλο ἀρθρον ἀξίον μνήμης εἶναι ἡ Αἰσχύλειος ἐπανάστασις τῶν Ἀθηναίων. Ὁ ἀναγνώστης τῶν «Παναθηναίων» θ' ἀπορήσῃ βλέπων συνδυαζόμενον τὸ ὄνομα ἐπανάστασις μετὰ τοῦ Αἰσχύλου, καὶ ἴσως νομίση, ὅτι πρόκειται περὶ ἐπαναστατικῶν ἰδεῶν τοῦ Αἰσχύλου, ὁ ὁποῖος εἶχε καταδικωθῆ ὑπὸ τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων διὰ λεγομένην βεβήλωσιν τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων. Ἀπλούστατα πρόκειται περὶ τῶν ἀξιοσημίων. Ἀπλούστατα ἀξιοσημίων, αἱ ὁποῖαι συνέβησαν ἐν Ἀθηναῖς κατὰ τὴν μετάφρασιν τῆς Ὁρακείας. Ἐκ τῆς σφοδρᾶς ταύτης, τῆς μέχρι τῶν ὁδῶν κατελθούσης ἀντιδράσεως κατὰ τοῦ «μεταρρυθ-

ΠΛΑΣΤΙΚΑ ΕΙΔΩΛΙΑ

N. ΓΥΖΗ

μιστικοῦ κόμματος, ὁ Κρουμβάχερ δὲν ἀπελιπίεται «χωρὶς κίνησιν, περατώνων τὸ ἄρθρον του λέγει, ζωὴ δὲν ὑπάρχει, καὶ χωρὶς ἀγῶνα οὐδέμια πρόοδος εἶναι δυνατή. Εἰς τὴν ἡρεμον παρατήρησιν τῶν μεταγενεστέρων γενεῶν αἰσθηταὶ αὐταὶ θὰ φανῶσιν ὡς ἀναγκαῖα μόνον ἐπεισόδια ἐν τῇ ἰσχυρᾷ πνευματικῇ ὁρμῇ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ».

Εἰς τὸ Β' τμήμα, τὸ *Γραμματολογικόν*, πλὴν ἄρθρον περὶ χειρογράφων βυζαντινῶν, ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἐλλείψεως μιᾶς ἱστορίας τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, καὶ ἀφιερώσει ἐν ἄρθρον εἰς τὸν Ψυχάρην ὡς διηγηματογράφον, καὶ ἐν ἄλλο εἰς τὸν Λουκῆν Λάραν τοῦ μακαρίτου Βικέλα. Ἄξιον νὰ μνημονεύσω εὐρίσκω εἰς τὸ περὶ τοῦ Λουκῆ Λάρα ἄρθρον τὴν παρατήρησιν, ὅτι ἡ σπουδὴ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἔχει μεγάλην σπουδαιότητα διὰ τὴν τελειότεραν γνῶσιν τῆς ἱστορίας τοῦ ἀρχαίου πολέμου. Ἡ φυσικὴ καὶ πνευματικὴ τῶν ἀνθρώπων ἰκανότης, τὰ ἦθη αὐτῶν καὶ αἱ συνήθειαι τοῦ βίου, οἱ γεωγραφικαὶ καὶ κλιματολογικοὶ ὅροι παρέμειναν οἱ ἴδιοι ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς χώραις ἐν τῷ συνόλω καὶ κατὰ μέρος. Εἰς μαθητὰς καὶ σπουδαστὰς πρὸς παρασκευὴν βαθύτερας γνώσεως καὶ πραγματικῆς ζωντανῆς ἀντιλήψεως τῶν πολυθρηλητῶν ἐκστρατειῶν τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος οὐδὲν ἄλλο καλύτερον δυνάμεθα νὰ συστήσωμεν ἢ τὴν ἀνάγνωσιν ἔργων, τὰ ὁποῖα ζωγραφοῦσι τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν εἴτε καθ' ὅλον τὸ στάδιον, εἴτε κατὰ μεμονωμένα ἐπεισόδια καὶ βιογραφίας. Εἰς τοιαῦτα δ' ἔργα ἀνήκει ὁ Λουκῆ Λάρα.

Εἰς ὅσα δὲ λέγει περὶ τοῦ Ψυχάρη ὡς διηγηματογράφου θαυμάσεις τὴν βαθεῖαν γνῶσιν, τὴν ὁποῖαν αὐτός, ὁ τὸσον λεπτολόγος εἰς τὰ εἰδικὰ βυζαντινὰ προβλήματα, ἔχει τῶν τάσεων τῆς νεωτέρας Εὐρωπαϊκῆς λογοτεχνίας. Ἡ περὶ τὰ βυζαντινὰ γράμματα ἐν ὑψίστῳ βαθμῷ ἐντεταμένη ἀναστροφή αὐτοῦ, ἀντὶ ν' ἀπομαράνη, ὡς δυστυχῶς εἰς τοὺς πλείστους τῶν εἰδικῶν φιλολόγων συμβαίνει, τὴν γενικωτέραν περὶ τῆς τέχνης καὶ τῆς ζωῆς ἐν τῇ λογοτεχνίᾳ ἀντίληψιν, τοῦναντίον ἐπέρωσεν αὐτὴν, καὶ παρ' αὐτῆς ἐπερῶσθη. Διὰ τὴν χαρακτηριστὴν τοῦ Ψυχάρη τὰ μυθιστορήματα ὁ Κρουμβάχερ ὁμιλεῖ περὶ τῆς φύσεως τῶν σημερινῶν λογοτεχνικῶν ἰδεῶν, καὶ διαγράφει τὰς ὁδοὺς αὐτῆς μετὰ τὴν πολυσήμαντον νίκην τοῦ πραγματικοῦ τρόπου τῆς μυθιστορίας, ὁ ὁποῖος ἀντικατέστησε τὴν παλαιὰν ῥομαντικὴν καὶ κλασσικὴν σχολὴν. Γνώσις τοιαύτη τῶν νεωτέρων λογοτεχνικῶν καὶ λογοτεχνικῶν τάσεων, ἃς τὸ εἶπωμεν χωρὶς περιστροφῆς, εἶναι πρᾶγμα ξένον εἰς τοὺς ἀγρίους προμάχους τοῦ ἀρχαίου, τοὺς μετὰ περιφρο-

νήσεως ἀπὸ ὕψους προσβλέποντας τὴν γλῶσσαν τοῦ χυδαίου λαοῦ, δηλαδὴ αὐτὴν τὴν φύσιν, αὐτὴν τὴν ζωὴν. Ἄλλ' ἀξίωσιν νὰ δεῖξῃ εἰς τὸ ἔθνος του τὴν ὁδόν, τὴν ὁποῖαν ὀφείλει ν' ἀκολουθήσῃ, εἴτε ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, εἴτε ἐν τῇ πολιτικῇ, εἴτε ἐν τῇ γλώσσῃ, ἔχει μόνον ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐμελέτησε καὶ εἶναι ἀξίος νὰ ἐννοήσῃ τὸν περὶ αὐτὸν ζῶντα κόσμον τοῦ πνεύματος.

Εἰς τὴν περὶ τοῦ Ἀυτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ διατριβὴν, διὰ τῆς ὁποίας ἀνοίγει τὸ Γ' τμήμα τοῦ βιβλίου του ὁ Κρουμβάχερ, τὸ *Ἱστορικόν*, τονίζει ὁ συγγραφεὺς κύρια τινὰ σημεῖα τοῦ βίου τοῦ Σ' Βυζαντινοῦ αἰῶνος. Ἡ μεγάλη ἀναγέννησις τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς, ἡ διὰ τῆς κτίσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως λαβοῦσα τὸν ἐπίσημον τύπον καὶ τὴν ἐπίσημον αὐτῆς ἐκδήλωσιν, εὐρίσκει εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰουστινιανοῦ τὸν σπουδαιότατον σταθμὸν, ὁ ὁποῖος ἀγεί ἀπὸ τοῦ ἐθνικοῦ ῥωμαϊκοῦ Imperium εἰς τὸν βυζαντινὸν Βασιλεῖα. Τὸ ὄρατον βιβλίον τοῦ Διά, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ὁποῖου γράφει ταῦτα ὁ Κρουμβάχερ, κάμνει καὶ τὸν μὴ εἰδικὸν ἀναγνώστην νὰ πείθεται ὅτι «ἡ Βυζαντινὴ ἱστορία διὰ τῶν συνήθων ἐπιγραμματικῶν λέξεων, «ἐπαναστάσεις τοῦ παλατίου», — «θεολογικαὶ ἐριδες», — «νεκρὰ πολυμάθεια» κτ., ὑπὸ τὰς ὁποίας καὶ ἐνταῦθα, ὡς πάντοτε, κρύπτεται ἡ ἀμάθεια, δὲν χαρακτηρίζεται ὀρθῶς».

Χαρακτηριστὸς καιρίους τῆς ἱστορίας καὶ ἱστορικῶν περιόδων τοῦ βυζαντινοῦ παρέχει εἰς ἡμᾶς ὁ Κρουμβάχερ ἀναλύων βιβλία σπουδαῖα εἰς ἄλλας του διατριβὰς, ὡς τὴν *Ἱστορίαν* τοῦ J. Büty, τὴν μεγάλην *Βυζαντινὴν Ἐποποιάν* τοῦ Γ. Σλουμβερζέ, τὴν *Ἱστορίαν τῶν Ἀθηνησῶν* κατὰ τὸν Μεσαιῶνα τοῦ Φ. Γρηγοροβίου.

Περὶ τοῦ τελευταίου τούτου σοφοῦ ἱστορικοῦ ἀφιερώσει ἴδιον ἄρθρον, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει εἰς τὸ Δ' τμήμα *τὰ Σύμμεντα*. Μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὁμιλεῖ, εἰς ἄλλο ἄρθρον περὶ τοῦ ἡμετέρου Διονυσίου Θεριανοῦ, «κατόχου δοκίμου τῆς ἑλληνικῆς λογοτεχνίας καὶ παγκοσμίου ἱστορίας, ἀκαμάτου ἐρευνητοῦ τῶν φιλοσοφικῶν ἐπιστημῶν, πατριώτου ἐνθέρμου, ἀριστοκράτου τὴν ψυχὴν καθ' ὅλην τὴν ἐννοιαν». Μετ' ὀλίγου, ἀλλὰ οὐσιώδεις λέξεις χαρακτηρίζων τὰ συγγράμματα τοῦ Ἑλλήνου λογίου, γνωρίζον εἰς ἡμᾶς δύο ἀτελείωτα ἔργα του, τὸ ἐν περὶ τοῦ Δημοσθένους, τὸ ἄλλο περὶ τῆς φύσεως τῆς εἰκονομαχίας, συμπληρώνει τὴν συγγραφικὴν δρασίαν αὐτοῦ ἀναφέρον τὰς ἀπειροφίθιμους παρατηρήσεις καὶ τὰ πορίσματα πολλῶν σπουδαίων ἐρευνῶν, τὰ ὁποῖα ἐγκατέσπειρεν εἰς τὰ φύλλα τῆς «Κλειῶς» καὶ τῆς «Νέας Ἡμέρας». Ἐνδιαφέρον εἶναι τὸ ἀρθροῖδόν του «Παλαιαὶ καὶ νέαι ἐγκυκλοπαιδίαι», εἰς τὸ ὁποῖον ἀπαριθ-

μεῖ τοὺς προγόνους τῶν σημερινῶν πολυτελῶν κατὰ τὴν τύπωσιν καὶ τὰς ἀπεικονίσεις Ἑγκυκλοπαιδῶν: μεταξὺ τῶν Λατίνων ἐγκυκλοπαιδῶν (234 π. Χ.) καὶ τῶν Γάλλων τοῦ προπαραελθόντος αἰῶνος, ἐνδιαφέροντα εἶναι τὰ ἐγκυκλοπαιδικὰ ἔργα τοῦ Φωτίου, Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου, αἱ συλλογαὶ ἐπιγραμμάτων ἑλληνικῶν τοῦ Κεφαλαῖ, βίων ἁγίων τοῦ Συμεῶνος τοῦ Μεταφράστου.

Τὸ πλήρες οὐσίας, ὡς ὅλα τοῦ Στρυγόφωφ, ἔργον τοῦ διακεκριμένου τούτου τεχνουργοῦ περὶ τοῦ *Ἐδαγγελίου τῆς μονῆς τοῦ Ἐτοχματζίτ*, δίδει εὐκαιρίαν εἰς τὸν Κρουμβάχερ νὰ ὁμιλήσῃ πάλιν περὶ τοῦ μεγάλου ἐκπολιτιστικοῦ ἔργου τοῦ Βυζαντίου. Τὸ γεγονός, ὅτι οἱ Ἀρμένιοι ἐν τῇ τέχνῃ κατὰ τὸ μέγιστον μέρος ἐτροφοδοτήθησαν ἐκ τοῦ Βυζαντίου, ἀποτελεῖ μόνον ἐν μέρος σειράς ἐρευνῶν, ἐκ τῶν ὁποίων σαφέστατα ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον καταδεικνύεται, ὅτι τὸ Βυζάντιον διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Δυτικὴν Ἀσίαν ἐξηκολούθησεν ἐν μεγαλοπρεπῆ μέτρῳ τὴν ἐκπολιτιστικὴν ἐργασίαν, τὴν ὁποῖαν ὁ Ῥωμαϊκὸς πολιτισμὸς εἰς τὴν Μέσσην καὶ Δυτικὴν Εὐρώπην.

Περισσότερα θὰ εἶπω περὶ τοῦ τελευταίου ἄρθρον τῶν *Δημωδῶν διατριβῶν*: «Ἡ ἀξία τοῦ σλαβικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἡ σλαβικὴ φιλολογία ἐν Γερμανίᾳ» διότι πρέπει τέλος νὰ κατανοήσωμεν καὶ ἡμεῖς, ὅτι ὁ σλαβικὸς κόσμος διὰ τῆς ἐκτάκτου προσόδου ἐν τῷ πολιτισμῷ, κατέστη ἄξιος προσοχῆς καὶ μελέτης καὶ παραδειγματός. Τὸ ὕψος καὶ ἡ ἐπέκτασις τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὰ τρία μεγάλα χριστιανικὰ τμήματα τοῦ κόσμου εἶναι ἀνάλογον πρὸς τὴν δύναμιν καὶ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν. Τὴν ἡγεμονίαν κατέχον οἱ Γερμανοὶ ἐπονται οἱ ῥωμανικοὶ λαοί, καὶ τελευταῖοι ἔρχονται οἱ σλαβικοί. Εἰς τὰς πνευματικὰς ἐκδηλώσεις καὶ ἔργα τῶν τριῶν τούτων μεγάλων συστημάτων λαῶν κεῖται σήμερον τὸ σύνολον τῆς μορφώσεως τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου τῆς ἀνθρωπότητος. Δὲν ὑπάρχει ἕδαφος τῶν γραμμάτων, τῆς τέχνης, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς μηχανικῆς, εἰς τὸ ὁποῖον Γερμανοί, Ῥωμανοὶ καὶ Σλάβοι νὰ μὴ κατέχωνται ἐν φιλοτίμῳ καὶ εὐγενεῖ ἀμίλλη. Τὸ γεγονός τοῦτο ἀκολουθεῖ τὸ ὅτι, ὅστις θέλει νὰ ἐννοήσῃ τὸ σύνολον τοῦ σημερινοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, ὀφείλει νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ βλέμμα του καὶ εἰς τοὺς τρεῖς τούτους τῶν ἐθνῶν κύκλους. Τοῦτο δέ, ὡς πρὸς τὸ ἐπιστημονικὸν καὶ λογοτεχνικὸν ἕδαφος σημαίνει, ὅτι ὁ νέος ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ γνωρίσῃ τὰς διὰ τῶν λέξεων Γερμανικῆ, Ῥωμανικῆ, Σλαβικῆ δηλουμένας γλώσσας, τοῦλάχιστον τοσοῦτον, ὥστε γραπτῇ κατανόσῃ οἰοῦντιποτε συστήματος τῶν γλωσσῶν τούτων νὰ μὴ τοῦ εἶναι κλεισμένη. Ἐλλειψίς δὲ ἀσθητῆ εἰς τὴν κατανόσῃν τοῦ ὅλου πολιτισμοῦ εἶναι ὁ περιο-

ρισμὸς εἰς τὰς γερμανικὰς καὶ ῥωμανικὰς γλώσσας καὶ τὸν δι' αὐτῶν ἐκφραζόμενον πολιτισμὸν. Ἀξιολόγους εὐρίσκει ἐν τῷ ἄρθρῳ παρατηρήσεις περὶ τῶν σλαβικῶν γλωσσῶν, τῆς γενέσεως καὶ τῆς ἐξαπλώσεως αὐτῶν, καὶ χαρακτηρισμὸν καιρίου τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ὀρθοδόξων Σλάβων. Ὁ χριστιανισμὸς αὐτῶν, ἡ γραφή, τὸ πλείστον τῆς παλαιᾶς ἐκκλησιαστικῆς καὶ ἐθνικῆς λογοτεχνίας αὐτῶν, ἡ τέχνη, πολλὰ πολιτικὰ νόμιμα (καὶ μάλιστα τοῦ δικαίου), τέλος ἡθὴ καὶ ἔθιμα, παρέλαβον οὗτοι παρὰ τῶν Βυζαντινῶν, καὶ ἐντέθησαν συνεχῶς κατὰ μίχρον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἰδιούτῳ μορφῇ τοῦ πολιτισμοῦ, ἡ ὁποία σήμερον κεῖται μεταξὺ τῆς καθολικοπροτεσταντικῆς Δύσεως καὶ τῆς μωαμεθανικῆς Ἀσίας, προσετι δὲ μετὰ τοῦ ἐνός καὶ μετὰ τοῦ ἄλλου γείτονος συνδέονται δι' ἀξιοσημειώτων μεταβατικῶν μορφῶν.

Κατόπιν ἐξετάζει τὴν σημασίαν, τὴν ὁποῖαν ἔχει ἡ σπουδὴ τῆς ἱστορίας, τῆς γλώσσης, τῆς λογοτεχνίας καὶ τῆς τέχνης τῶν σλαβικῶν λαῶν καὶ διὰ τὸν πλοῦτον καὶ ἐνδιαφέρον τοῦ σλαβικοῦ πνευματικοῦ ἑδάφους καθ' ἑαυτὸν λαμβανόμενον, καὶ διὰ τὴν ποικίλην τῶν Σλάβων μετὰ τῶν γειτόνων ἐπιμειξίαν. Δὲν δύναμαι ν' ἀκολουθήσω ἐνταῦθα τὴν ἐκθεσιν τοῦ Κρουμβάχερ, ἐκθεσιν φωτεινῆν, ὡς καὶ πᾶν ὅτι γράφει, πάντα πείδουσαν περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς μελέτης καὶ γνώσεως τοῦ σλαβικοῦ κόσμου. Εὐκαιρία θὰ μοῦ δοθῇ ἄλλοτε νὰ ὁμιλήσω περὶ τῶν νέων ὀριζόντων, οἱ ὁποῖοι ἀνοίγονται εἰς τὸν γνωρίζοντα τὸν κόσμον ἐκεῖνον, καὶ περὶ τῆς ἐνισχύσεως, τὴν ὁποῖαν ἐκ τῆς γνωριμίας αὐτοῦ λαμβάνει ὁ καλλιτέχνης, ὁ λογοτέχνης, ὁ ἐπιστήμων εἰς τὸ ἴδιον ἔργον.

Ἡ καθαρὰ ἀντίληψις τῆς μεγάλης ταύτης σημασίας τῆς γνώσεως τοῦ σλαβικοῦ κόσμου ἤγαγε τὸν Κρουμβάχερ εἰς τὸ νὰ προσπαθῇ διὰ φροντιστηριακῶν τινῶν μαθημάτων τῆς ῥωσικῆς γλώσσης νὰ ἐγείρῃ εἰς τὴν Γερμανίαν ἐνδιαφέρον πρὸς τὸν κόσμον αὐτόν. Ἡ διδασκαλία ὅμως πρέπει νὰ γείνη συστηματικῇ, νὰ εἰσχωρήσῃ δὲ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν μέσσην ἐκπαίδευσιν. Ἡμεῖς, ἀκόμη περισσώτερον, ἀφοῦ πρόκειται περὶ λαοῦ, δανεισθέντος κατὰ μέγα μέρος τὸν πολιτισμὸν του ἐκ τοῦ Βυζαντίου, πρέπει νὰ ἐχθώμεθα, ὅπως ταχέως ἴδωμεν ἰδρυομένην ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἕδραν τῆς ῥωσικῆς φιλολογίας καὶ πολιτισμοῦ.

«Ἡ Ῥωσία, — τοῦτο πρέπει νὰ ἀναφέρω, — καταλήγει λέγει ὁ Κρουμβάχερ, ἡ Ῥωσία εἶναι ἡ πρωτεύουσα δύναμις τοῦ σλαβικοῦ κόσμου ὑπερτεροῦσα εἰς ἐνδιαφέροντα λογοτεχνικά, γλωσσικά καὶ λαογραφικά, ἱστορικά, ἐθνογραφικά καὶ γεωγραφικά θέματα ἀρκούντως τὰς ἄλλας σλαβικὰς χώρας ἐν τῷ αὐτῷ βαθμῷ, ὡς καὶ εἰς τὸν πληθυσμὸν. Ὅστις ῥωσικὰ δὲν γνωρίζει, οὐδὲν

γνωρίζει περί ενός τμήματος τῆς ὅλης τοῦ πολιτισμοῦ γνώσεως τῶν χρόνων ἡμῶν... ἀγνοεῖ τὸ μεγαλοπεπεσμένον σύγχρονον παράδειγμα τῆς παμπάλαιας καὶ αἰωνίως νέας ὁρμῆς τῆς ἀνθρωπότητος πρὸς τὸ Φῶς καὶ τὸν Ἄερα, τῆς πάλης πρὸς θρησκευτικὴν καὶ ἠθικὴν ἔκστασιν, πρὸς πνευματικὴν καὶ ἀστικήν ἐλευθερίαν, πρὸς οἰκιακὴν καὶ κοινωνικὴν ἀνύψωσιν, πρὸς ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἰδανικά, τὰ ὁποῖα τὸν βίον ἀξίον τῆς ζωῆς ἀποδεικνύουν».

Πνοὴ ὁμοίας ἐξάρσεως διαπνέει ὅλον τὸ ὄραϊον βιβλίον τοῦ Κρουμβάχερ. Εἶτε ἀναλύων συγγράμματα περὶ Βυζαντινῶν μελετῶν, ὡς τὸ τοῦ Γρηγοροβίου περὶ τῶν Μεσαιωνικῶν Ἀθηνῶν, εἶτε περιγραφῶν χώρας βυζαντινῆς, ὡς τὸ Ἅγιον Ὄρος, καὶ πόλεις μεσαιωνικῶν μνημείων, ὡς τὴν Ραβένναν, εἶτε παρατηρήσεις ποικίλας καὶ κρίσεις ἐκφέρων ψυχολογικῆς, λογοτεχνικῆς, εἶτε τέλος γενικῶς ὁμιλῶν περὶ πολιτισμοῦ, — διαφαίνεται ὁ εὐρείαν καὶ τελειῶς ἀνθρωπιστικὴν κεκτημένος παιδευσιν συγγραφεύς, ὁ δυνάμενος εἰς πᾶν θέμα του, καὶ ψυχρὸν ἐὰν εἶναι, νὰ τοῦ δίδῃ χάριν καὶ ζωὴν.

Εἰς τὰ δημωδέστερα ταῦτα μελετήματά του ὁ Κρουμβάχερ δὲν εἶναι μόνον ὁ βαθὺς καὶ σοβαρὸς ἐκεῖνος βυζαντινολόγος, ὁ ὁποῖος διήλθε τὸν βίον του μὲ μόνην σιναναστροφὴν τοὺς ξηροὺς χρονογράφους τοῦ Βυζαντίου. Κρίνει τὰ πράγματα, οὐχὶ ὡς χρονογράφος, ἀλλ' ὡς ἀληθῆς ιστορικὸς, ὁ ὁποῖος δὲν ἀρνείται τὴν σημερινὴν ζωὴν καὶ τὴν σημερινὴν πρόοδον. Τοῦναντίον ἡ ἀκριβὴς τούτων γνώσις τοῦ δίδει ὄπλα πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἐρευνῶν του καὶ ἔκτασιν εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν ἰδεῶν του περὶ τοῦ βυζαντινοῦ καὶ νεοελληνικοῦ κόσμου.

Ἐπεὶ πᾶσαν δὲ ἄλλην ἰδιότητα αἰσθάνεσαι εἰς τὰς σελίδας ταύτας τὸν ἀνθρώπον, ὁ ὁποῖος ἐνέζησεν εἰς τὸν πολιτισμὸν τῆς νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης, ὡς ὀνομάζει ὁ Κρουμβάχερ τὸν βυζαντινὸν πολιτισμὸν. Μεταξὺ τοῦ λαοῦ ἐκεῖνου, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν ὁ θεματοφύλαξ τοῦ ἀρχαίου καὶ ὁ κύριος παράγων τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, ἔζησεν ὁ Κρουμβάχερ, καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὸν λαὸν αὐτὸν τὸν ἠγάπησεν ὡς ὀλίγοι.

Πᾶντα εἰς τὴν χώραν μας βλέπει ὁ Κρουμ-

βάχερ μὲ ὄμμα εὐμενές, καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτῆ πρὸς τὸν λαὸν μας εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς πεφωτισμένης αὐτοῦ γνώσεως, οὐχὶ ἀτελοῦς καὶ ἐπιπολαίου, ἥτις κάμνει τοὺς περισσοτέρους ξένους νὰ δεικνύωσιν ἠλιθιωδῶς τὴν εὐφυΐαν των εἰς βάρος τοῦ λαοῦ ἡμῶν.

Τὰς εὐρείας αἰθούσας καὶ βιβλιοθήκην καὶ μουσεῖον τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς τῆς Σμύρνης χαιρεῖ νὰ βλέπῃ, καὶ τοῦ ἐνθυμίζον τὰ σκοτεινὰ δωμάτια τοῦ Γυμνασίου τῆς Πατρίδος του καὶ τὰ στενὰ θρανία, ὅπου χιλιάδες ἐκινδύνευε νὰ χυθῆ τὸ μελανοδοχεῖον του.

«Ἀπὸ τῆς ἐξόδου τοῦ ἀρχαίου κόσμου ἕως σήμερον, ἀδιακόπως ἡ νοτιοανατολικὴ Εὐρώπη καὶ ἡ δυτικὴ Ἀσία, ἐν μέσῳ παλιντρόπων ἱστορικῶν τυγχῶν, μίαν ἔχει ἐκπολιτιστικὴν ἐξέλιξιν καὶ τὸν τύπον αὐτὸν τὸν ἴδιον τὸν ἔδωκε τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα». Εἰς ταύτην τὴν περὶ πολιτισμοῦ ἱστορικὴν ἀντίληψιν ἀπορροσταλοῦται ἡ ἐκ τοῦ ὅλου ἔργου τοῦ Κρουμβάχερ διαλάμπουσα ἰδέα. Εἶναι πεπεισμένος, λέγει ὁ πατριάρχης τῶν βυζαντινολόγων, ὅτι οἱ Ἕλληνες κέλονται σπουδαίαν θέσιν ἐν τῷ μέλλοντι νὰ καταλάβωσιν. Εἰς αὐτοὺς «θὰ πέσῃ ὁ κληρὸς τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἀνατολῆς, ἡ ὁποία ἐπὶ μακρὸν ἔμεινεν εἰς τὰ ὀπίσω, σήμερον δὲ ἀρχίζει νὰ εἰσέρχεται ἰσχυρὰ εἰς τὴν παγκόσμιον πολιτικὴν καὶ τὸν παγκόσμιον πολιτισμὸν».

Μὲ τοιαύτην ἐλπίδα καλὴν καὶ ἰδέαν μεγάλην περὶ τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ ἔργου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, «τοῦ μὲ ὑψηλὰ προικισμένον χαρίσματα λαοῦ τούτου», ὡς θεμέλιον ἐδραίωνει ὁ Κρουμβάχερ τὰς ἀδράς αὐτοῦ περὶ τῶν βυζαντινῶν πραγμάτων ἐργασίας.

Τὴν ἐλπίδα ταύτην θέλων νὰ διαδώσῃ εἰς πολλοὺς, καὶ τὸν τόσον «παραινωρισθέντα ἀλλὰ μέγαν κόσμον τοῦ Βυζαντίου» ν' ἀνορθώσῃ, καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα ἡμῶν νὰ ἐνισχύσῃ, ἐκδίδει τὸ βιβλίον τοῦτο. «Εἶθε, ἄς εἴπω καὶ ἐγὼ μετὰ τοῦ ἐπιφανοῦς διδασκάλου καὶ φιλέλληγος, τὸ βιβλιάριον νὰ εὐτυχήσῃ νὰ προσπορίσῃ νέους φίλους εἰς τὰς θεωρητικὰς ἐπιστημονικὰς σπουδὰς καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰς ἀναφερομένας εἰς τὸ χριστιανικὸν, βυζαντινὸν καὶ νεοελληνικὸν τμήμα τοῦ ἀνατολικοῦ κόσμου, καὶ τοὺς παλαιοὺς νὰ ἐνισχύσῃ εἰς τὴν πίστιν αὐτῶν!»

¹ Ἐν Ἀθήναις, κατὰ Δεκέμβριον 1908

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ

Μ Σ Ι Ω Π Η

Μία φεγγαρολουμένη νύχτα τοῦ Μαΐου, γεμάτη ἀπὸ τὸ τραγοῦδι τῶν ἀηδονιῶν, ἡ γυναῖκα τοῦ παπα-Ἰγνατίου μπήκε στὸ γραφεῖο τοῦ ἀντρός της. Τὸ πρόσωπό της ἔδειχνε στενοχώρια, καὶ ἡ μικρὴ λάμπα ποὺ κρατοῦσε στὸ χέρι ἔτρεμε. Πλησιάζοντας τὸν ἀντρα της, τοῦ ἄγγιξε τὸν ὤμο καὶ τοῦ εἶπε, συγκρατώντας ἓνα λυγμὸ.

— Πάτερ, ἔλα νὰ ἰδῆς τὴ Βερότσκα.

Χωρὶς νὰ γυρίσῃ τὸ κεφάλι, ὁ πάτερ Ἰγνάτιος ἔρριξε πρὸς τὴν γυναῖκα του, πάνω ἀπὸ τὰ γυαλιά του, μίαν ἀργὴ καὶ σταθερὴ ματιά. Καὶ ἡ γυναῖκα κάνοντας κίνημα ἀπελπισίας μὲ τὸ ἐλεύθερο χέρι της, ἐκάθησε στὸ χαμηλὸ καναπέ.

— Πῶς εἰσθε καὶ οἱ δύο... ἀσπλαγνοί—εἶπε ἀργά, τονίζοντας τὶς τελευταῖες συλλαβές· καὶ τὸ ἀγαθὸ φουσκωμένο πρόσωπό της ἐξάρωνε σ' ἓνα μροφασμὸ θλιβερὸ καὶ ἀπελπισμένο, σὰν νὰ ἤθελε νὰ δεῖξῃ μὲ τὴ φυσιογνωμία της πόσο ἦτανε σκληροί, ὁ ἀντρας της καὶ ἡ θυγατέρα της.

Ὁ πάτερ Ἰγνάτιος ἄρχισε νὰ γελᾷ καὶ σηκώθηκε. Ἀφοῦ ἔκλεισε τὸ βιβλίον του, ἔβγαλε τὰ γυαλιά του, τὰ ἔκλεισε στὴ θήκη, καὶ βυθίστηκε σὲ σκέψι. Τὰ μεγάλα του μαῦρα γένεια, σπαρμένα μὲ ἀσημένιες κλωστὲς, κατέβαιναν στὸ στήθος του σὰν μεγαλόπρεπο κῆμα.

— Πᾶμε! εἶπε.

Ἡ Ὄλγα Στεφανόβνα σηκώθηκε βιαστικὰ καὶ θερμοπαράκαλεσε μὲ φοβισμένη φωνή, καὶ λόγια μασημένα:

— Πάτερ, μὴν τὴ μαλώσῃς! Τὴν ξέρεις πῶς εἶνε...

Ἡ κάμαρα τῆς Βέρας βρισκότανε στὴ σοφίτα, καὶ ἡ στενὴ ζυλῆνια σκάλα λύγιζε καὶ στέναζε κάτω ἀπὸ τὰ βαρεῖα βήματα τοῦ πάτερ Ἰγνατίου. Ψηλὸς καὶ τετράγωνος, ἔσκυβε τὸ κεφάλι γιὰ νὰ μὴ συγκρουσθῆ μὲ τὸ ταβάνι, καὶ ζάρωνε περιφρονητικὰ τὰ φρούδια, δταν ἡ ἄσπρη καμιζόλα τῆς γυναίκας του ἄγγιζε τὸ πρόσωπό του. Ἦξερε πῶς ἡ συνομιλία των μὲ τὴ Βέρα θὰ ἔμενε χωρὶς ἀποτέλεσμα.

— Γιατί ἐρχόσαστε; ρώτησε ἡ Βέρα, φέροντας τὸ ἓνα χέρι στὰ μάτια. Τὸ ἄλλο χέρι κοιτάμενο στὸ λευκὸ μπαμπακερὸ σκέπασμα, χανότανε σχεδὸν ἀπάνω σ' αὐτὸ, τόσο ἦτανε λευκὸ, διάφανο καὶ κρύο.

— Βερότσκα... ἄρχισε ἡ μητέρα, μὰ τὴν πῆραν τὰ κλάματα καὶ σάπασε.

— Βέρα!—εἶπε ὁ πατέρας, προσπαθώντας νὰ γλυκάνῃ τὴ δυνατὴ καὶ ξερὴ φωνή του—Βέρα, πές μας τί ἔχεις;

Ἡ Βέρα σάπαινε.

— Βέρα, δὲν ἀξίζουμε τὴν ἐμπιστοσύνη σου, ἡ μητέρα σου κι' ἐγώ; Ξέρεις πῶς σ' ἀγαπᾶμε.

Ποῖον ἄλλον ἔχεις ἀπὸ μᾶς; Πές μας τὴ λύπη σου, καὶ πιστέψ' ἐμένα ποὺ εἶμαι ἠλικιωμένος κι' ἔχω πείρα, θ' ἀνακουφισθῆς! Κι' ἐμεῖς τὸ ἴδιο! Κύνταξε λοιπὸν τὴ γρηῃ μῆτέρα σου, πῶς ὑποφέρει...

— Βερότσκα!

— Κι' ἐγώ... ἡ ξερὴ φωνὴ τρεμούλιασε, σὰ νὰ ἔσπασε κἀνὶ μέσα της... νομίζεις πῶς δέ μου κάνει κόπο, σὰ νὰ μὴν ἔβλεπα πῶς μὴ λύπη σὲ σιγοκαίει... μὰ τί λύπη; Ἐγώ, ὁ πατέρας σου, δὲν τὴν ξέρω! Εἶνε σωστό, αὐτό;

Ἡ Βέρα ἦτανε βυθισμένη σὲ σιωπῇ. Ὁ πάτερ Ἰγνάτιος χάιδευε τὰ γένεια του μ' ἐξαιρετικὴ φροντίδα, σὰ νὰ φοβότανε μὴ τὰ δάχτυλά του μπηχτοῦν ἐναντία στὴ δέλησί του.

Ἐξαικολούθησε:

— Παρὰ τὴν ἐπιθυμία μου, ἔφυγες γιὰ τὴν Πετρούπολι—δὲ σὲ καταράστηκα ὅμως, ἐσένα ποὺ παράκουσες! Ἡ μήπως δὲ σοῦδωσα ἀρκετὰ χρήματα; Ἡ δὲν ἤμουν καλὸς πατέρας; λέγε. Λοιπὸν γιατί δὲν ἀπαντᾷς; Νά, τί σου ἔκαμε ἡ Πετρούπολι σου!

Ὁ πάτερ Ἰγνάτιος σόπασε καὶ φαντάστηκε ἓνα πράμα μεγάλο, τρομερὸ, ἀπὸ γρανίτη, γεμάτο ἀγνωστὸς κινδύνους καὶ πρόσωπα ξένα καὶ ἀδιάφορα. Καὶ ἡ Βέρα, μονάχη, ἀδύνατη, εἶχε πᾶσι ἐκεῖ κάτω, κι' ἐκεῖ τῆς εἶχανε κίνη κακὸ. Ἐνα τρελλὸ μῖσος γιὰ τὴν τρομακτικὴ καὶ ἀκατανόητη πόλι, πλημμύρισε τὴν ψυχὴ τοῦ πάτερ Ἰγνατίου καὶ μὴ μανία γιὰ τὴ θυγατέρα του ποὺ σάπαινε, σάπαινε ἐπίμονα.

— Ἡ Πετρούπολι δὲ φταίει γι' αὐτὸ—εἶπε ἡ Βέρα, μὲ φωνὴ τσακισμένη, κι' ἔκλεισε τὰ μάτια.—Δὲν ἔχω τίποτα. Καλλίτερα θὰ κἀνατε νὰ πάτε γιὰ ὕπνο, εἶνε ἀργά.

— Βερότσκα! στέναξε ἡ μητέρα. Κοριτσάκι μου, πέ μου τί ἔχεις!

— Ἄ! μαμὰ! διάκοψε ἡ Βέρα ἀνυπόμονη.

Ὁ πάτερ Ἰγνάτιος πῆρε μὴ καρέκλα κι' ἄρχισε νὰ γελᾷ.

— Λοιπὸν, δὲ θές νὰ πῆς τίποτα; ἐρώτησε εἰρωνικὰ.

— Πατέρα, εἶπε ἡ Βέρα μὲ τόνο ἀποφασιστικὸ, ἐνῶ ἀνασηκώθηκε στὸ κρεβάτι—ξέρεις πῶς σ' ἀγαπᾶ, καὶ τὴ μαμὰ τὸ ἴδιο. Ἀλλά... εἶμαι λιγάκι λυπημένη. Ὅλα θὰ περάσουν. Ἀλήθεια, καλύτερα πηγαίνετε νὰ ξαπλώσετε θέλω νὰ κόμηθῶ. Καὶ αὐριο, ἢ μίαν ἄλλη μέρα, θὰ μιλήσουμε γι' αὐτό.

Ὁ πάτερ Ἰγνάτιος πετάχτηκε μὲ τέτοια ὁρμὴ ποὺ ἡ καρέκλα πῆγε καὶ χτύπησε τὸν τοῖχο· πῆρε τὴ γυναῖκα του ἀπ' τὸ χέρι.

— Πᾶμε!

— Βερότσκα...

— Πάμε, σου λέω—φώναξε ο πάτερ Ίγνάτιος.—Αφού πια ξέχασε το Θεό, δεν έχουμε καμιά δουλειά εδώ!... Έλα!

Έβγαλε τη γυναίκα του σχεδόν με τη βία, αλλά καθώς κατέβαιναν τη σκάλα, η Όλγα Στεφανόβνα που πήγαινε αργότερα, μουρμούρισε:

— Ού! Ού! Έσθ την έκαμες έτσι! Από σένα κληρονόμησε αυτή την έπιμονή. Έσθ έχεις την εϋθύνη! Α! πόσο είμαι δυστυχισμένη!...

Και άρχισε να κλαίη, κλείνοντας τόσο συχνά τα μάτια, που έμποδιζότανε να βλέπη τις σκάλες, ώστε τοποθετούσε τα πόδια της σά να βρισκότανε σε χείλος βαράθρου.

Από εκείνη την ήμερα, ο πάτερ Ίγνάτιος έπαψε να μιλάη στην κόρη του, μα εκείνη φαινότανε σάν να μη το είχε προσέξη. Καθώς και πριν, έμενε ξαπλωμένη στην κάμαρά της ή πηγαινορχότανε, φέροντας συχνά την παλάμη στα μάτια της, σάν να ήσαν πρισμένα. Η παλαδιά, που άγαπούσε να γελάη και να χωρατεύη, στενοχωρημένη από τη σιωπή των δύο αυτών προσώπων, γινότανε άτολημη, σασιτισμένη, δεν ήξερε πια τί να ειπή και τί να κάνη.

Καμιά φορά η Βέρα πήγαινε περίπατο. Μια εβδομάδα ύστερα από την τελευταία συνομιλία με τους γονείς της, βγήκε ένα βράδυ κατά τη συνήθειά της. Δεν την ξαναείδανε πια ζωντανή: γιατί, το βράδυ εκείνο, έπεσε κάτω από το σιδερόδρομο, που της έκοψε το κορμί στα δύο.

Ο πάτερ Ίγνάτιος την έσαβάνωσε ο ίδιος. Η γυναίκα του δεν έφάνηκε στην εκκλησία, γιατί μόλις έμαθε το θάνατο της Βέρας άρρώστησε. Έπαθε παραλυσία των ποδιών, των χεριών και της γλώσσας, κι έμενε ακίνητη στη μισοσκοτεινή κάμαρα, ενώ εκεί κοντά η καμπάνα χτυπούσε με μακρινά διαλείμματα. Άκουσε την κηδεία να βγαίη από την εκκλησία, τους ψάλτες να λένε ψαλμωδιές μπροστά στο σπίτι, προσπάθησε να σηκώση το χέρι για να κάνη το σταυρό της, αλλά το χέρι δεν ύποτάχθηκε, θέλησε να ειπή «Αντίο, Βέρα!» μα η γλώσσα σταμάτησε μεγάλη και βαρεία μέσα στο στόμα της. Και η στάση της ήτανε τόσο ήσυχη, ώστε βλέποντάς την κανείς θα μπορούσε να σκεφθῆ πως κοιμάται ή πως αναπαύεται. Και όμως τα μάτια της ήτανε ανοιχτά.

Στη νεκρική λειτουργία η εκκλησία είχε γεμίση από ανθρώπους που οι περισσότεροι δεν έγνώριζαν τον πάτερ Ίγνάτιο. Αντώντουσαν εκείνη τη Βέρα που πέθανε με τέτοιο τραγικό τρόπο, και προσπαθούσαν ν' αποκαλύψουν τα συμπτώματα μιας μεγάλης θλίψης στους τονισμούς και στα κινήματα του γέρον παπά. Δεν άγαπούσαν τον πάτερ Ίγνάτιο, γιατί είχε ξεροδός και άγέρωχους τρόπους: μισούσε τους άμαρτωλούς και δεν τους συχωρούσε: έπειτα και ο πλεονέκτης και άπληστος χαρακτήρας του τον

έσπρωγνε να έπωφελῆται από κάθε ευκαιρία που του παρουσιαζότανε για να τοιμολογήση, ότι μπορούσε από τους ένορχίτες του. Όσοι, λοιπόν, παρακολουθούσαν τη λειτουργία, θα ήθελαν να τον ιδούν τυρρατισμένο, συντριμμένο, ν' αναγνωρίση τον έαυτό του δυο φορές ένοχο του θανάτου της κόρης του: ως πατέρα σκληρό και ως κακόν ιερέα που δεν κατάφερε να προφυλάξη από την άμαρτία την ίδια του τη σάρκα. Τόν εξέταζαν με περιέργεια, κι εκείνος νοιώθοντας από πίσω του όλες αυτές τις ματιές να πέφτουν απάνω του, προσπαθούσε να σηκώνη τους πλατιούς και γερούς ώμους του, και δε σκεπτότανε την πεθαμένη κόρη του, μα πώς να κρατήση την αξιοπρέκειά του.

— Τί σκληρός άνθρωπος! ειπε, δείχνοντάς τον με το κεφάλι ο έπιπλοποιός Χαροσένωφ, που είχε να λαβαίη από τον παπά πέντε ρούβλια για κάτι κορνίζες.

Έτσι, σταθερός και άλύγιτος, ο πάτερ Ίγνάτιος πήγε ως το νεκροταφείο και γύρισε. Στην πόρτα του δωματίου της γυναίκας του μονάχα, καμπούριασε λιγάκι την ράχη, μα σ' αυτό μπορεί να φταίγανε οι πόρτες, που ήτανε πάρα πολύ χαμηλές για το μπόι του. Η αντίθεση της ήμερας και της σκοτεινιάς δεν τον άφησε παρά μόλις και μετά βίας να διακρίνη το πρόσωπο της άρρωστης, μα όταν την εξέτασε, παραξενεύτηκε που την είδε τόσοσν ήρεμη, με τα μάτια στεγνά. Και δεν ύπήρχε στα μάτια της ούτε πόνος, ούτε θυμός—ήτανε σιγαλά και κρατούσαν την ίδια βαρεία και έπιμονη σιωπή με το μεγάλο, άδύνατο κορμί το χωμένο στο πουπουλένιο κρεβάτι.

— Δοιπόν! πώς είσαι; τη ρώτησε ο πάτερ Ίγνάτιος.

Μα τα χείλη ήτανε σιγαλά και τα μάτια σιωπαιναν. Ο πάτερ Ίγνάτιος έβαλε το χέρι του στο μέτωπό της: ήταν κρύο και υγρό ή Όλγα Στεφανόβνα δεν έδειξε με κανένα τρόπο πως ειχ' αισθανθῆ το άγγιγμα. Όταν ο πάτερ Ίγνάτιος σηκωσε το χέρι, δυο μεγάλα, σταχτιά μάτια τον κυττούσαν, έφαινονταν σχεδόν μαύρα, τόσοσν οι κόρες είχαν τενωθῆ και δεν ύπήρχε μες σ' αυτές ούτε θλίψη, ούτε θυμός.

— Δοιπόν, πάω στην κάμαρά μου, ειπε ο πάτερ Ίγνάτιος, διαπερασμένος από κρύο και τρόμο.

Μπήκε στο σαλόνι, όπου ήταν καθαρά και ταχτικά, καθώς πάντα, και όπου οι ψηλές πολυθρόνες, σκεπασμένες με ντύματα λευκά, είχαν ύψη νεκρών τυλιγμένων με σάβανα. Σ' ένα παράθυρο ήταν κρεμασμένο με σύρμα ένα κλουβί, μα ήταν άδειο με ανοιγμένη τη θύρα.

— Αναστασία! φώναξε ο πάτερ Ίγνάτιος. Του έφάνηκε η φωνή του χοντρή και αισθάνθηκε στενοχώρια που έφώναξε τόσο δυνατά στις θλιμμένες αυτές κάμαρες άμέσως ύστερ' από την ταφή της κόρης του.

— Αναστασία, ειπε σιγανότερα, που εινε το καναρίνι;

Η μαγείρισσα με τη μύτη πρισμένη και κόκκινη σάν παντζάρι από το κλάμα, άπάντης με τραχύτητα:

— Νά, πέταξε!

— Γιατί τ' άφησανε να φύγη; ρώτησε ο πάτερ Ίγνάτιος μαζεύοντας άπειλητικά τα φρούδια του.

Η Αναστασία ξανάρχισε να κλαίη, και σκουπίζοντας τα δάκρυα με τις άκρες του τσεμπεριού ειπε, ανάμεσα από λυγμούς:

— Ήταν η ψυχή... της κοπέλλας... μπορούσε κανείς να την κρατήση;

Και ο πάτερ Ίγνάτιος νόμισε πως το κίτρινο καναρίνι που τραγουδούσε πάντα, με το κεφάλι σκυμμένο, ήταν άληθινά η ψυχή της Βέρας και πως αν δεν ειχε πετάξη, δεν θα μπορούσαν να ειπουν ότι η Βέρα ήταν νεκρή. Τότε θυμωσε για καλά με τη μαγείρισσα και φώναξε.

— Φεύγα! Και καθώς η Αναστασία δεν εύρισκε πού να πάη, πρόσθεσε: Χαζή!

Από την ήμερα της κηδείας, η σιωπή έγκαταστάθηκε στο σπίτι. Δεν ήταν γαλήνη, γιατί γαλήνη είναι η άπουσία κάθε θορύβου μα βασιλεύει σιωπή όταν αυτοί που σιωπαινον φαινοται πως μπορούν να μιλήσουν αλλά δε θέλουν. Αυτό συλλογιζότανε ο πάτερ Ίγνάτιος όταν έμπαινε στην κάμαρα της γυναίκας του και συναντούσε την ακίνητη ματιά της, την τόσο βαρεία που ο άέρας φαινότανε μεταμορφωμένος σε μολύβι και βάραινε στο κεφάλι και στους ώμους. Αυτό συλλογιζότανε, ψάχνοντας τα τεράδια της μουσικής της κόρης του, που κρατούσαν χαραγμένη τη φωνή της, κυττάζοντας τα βιβλία της και το μεγάλο χρωματιστό πορτραίτο, που ειχε φέρει από την Πετρούπολι. Έξετάζοντας αυτό το πορτραίτο, ο πάτερ Ίγνάτιος άκολουθούσε κάποια τάξη: πρώτα, παρατηρούσε το μάγουλο, που ήτανε καλά φωτισμένο, και θυμότανε στο μάγουλο της Βέρας νεκρής μια γρατσονιά γινωμένη από άκατανόητη αιτία. Κάθε φορά, σκεπτότανε πως να ειχε συμβῆ το μικρόν αυτό ξέγδαρμα: αν ο σιδερόδρομος ειχε γρατσονίσει την κοπέλλα, θα της έκοβε το κεφάλι, και το κεφάλι της Βέρας νεκρής ήταν ολότελ' άπειραχο.

Μήπως κανείς την ειχε άγγίξει με το πόδι ή χωρίς να θέλη, την έξυσε με το νύχι ενῶ έσήκωνε το πτώμα;

Άλλά ήταν τρομερό να σκεπτεται πολύ τις λε-

πτομέρειες του θανάτου της Βέρας, και ο πάτερ Ίγνάτιος προχωρούσε στα μάτια του πορτραίτου. Ήτανε μαύρα, πολύ όμορφα, με μεγάλα ματόκλαδα που έρριχναν πυκνή σκιά κι έκαμαν το άσπραδι του ματιού ζωρότερο, ώστε και τα δυο μάτια να φαινονται τριγυρισμένα από σκοτεινό πλαισιο πένθους. Ο άγνωστος μα διαλεχτός ζωγράφος, τους ειχε δώσει μιαν άλλοκοτη έκφραση: μια λεπτή και διάφανη καταχνιά φαινόταν να χωρίη αυτά τα μάτια από εκείνους που έβλεπαν. Κάτι ανάλογο ή αυτό που γινότανε στο σκούρο σκέπασμα του πιάνου, όπου η καλοκαιριάτικη σκόνη ειχε σχηματίσει ένα λεπτόν άόρατο στρώμα που έμαλάκωνε τη λάμψη του γυαλισμένου ξύλου. Και σε όποια θέσι να έβαζε ο πάτερ Ίγνάτιος το πορτραίτο, τα μάτια τον παρακολουθούσαν αδιάκοπα, μα δε μιλούσαν, έσώπαιναν, και η σιωπή αυτή τόσοσν ήταν φανερή, που έπίστευε κανείς πως την άκουει.

Τότε, λίγο, λίγο, ο πάτερ Ίγνάτιος άρχισε να πιστεύη πως άκουει τη σιωπή.

Κάθε πρωί, ύστερ' από τη λειτουργία ο παπάς έρχότανε στο σαλόνι, έρριχνε μια ματιά στο άδειο κλουβί, σε όλη τη συνηθισμένη έπίπλωσι της κάμαρας, καθότανε σε μια πολυθρόνα, εκλεινε τα μάτια κι άκουγε το σπίτι να σιωπαινη. Ήτον ένα πράμα μοναδικό. Το κλουβί σώπαινε γλυκά και τρυφερά κι αισθανότανε κανείς, μέσα στη σιωπή, θλίψη, δάκρυα και σάν ένα μακρινό και λυπητερό γέλιο. Η σιωπή της γυναίκας του, άδυνατισμένη από τους τοίχους, ήταν έπιμονη, βαρεία σάν μολύβι και τρομερή, — τόσο τρομερή που ο πάτερ Ίγνάτιος αισθανότανε σύγκρηνο, άκόμα και τις πιο ζεστές ήμέρες. Ατέλειωτη, παγωμένη σάν τάφος, κι αινιγματική σάν το θάνατο, ήταν η σιωπή της κόρης του. Φαινότανε πως η σιωπή αυτή βασανιζόταν ή ίδια που δεν μπορούσε να εκφρασθῆ, πως ειχε τρελλά επιθυμήσει να μεταμορφωθῆ σε λόγια, μα κάτι δυνατό και άνόητο, σά μια μηχανή, την έκρατούσε ακίνητη.

— Τί κονταμάρα! έλεγε μέσα του ο πάτερ Ίγνάτιος μανιάδης και σηκωνότανε από την πολυθρόνα πάντα άλύγιτος και σβέλτος. Από το παράθυρο, έβλεπε την πλατεία στρωμένη με χοντρές στρογγυλές κι ενωμένες πέτρες, πλημμυρισμένη από ήλιο και αντίκρυ τον πέτρινο τοίχο ενός μεγάλου ύπόστεγου δίχως παράθυρα. Στη γωνιά στεκόταν ένα άμαξι, που έμοιαζε μ' ένα σωρό από κερί, και δεν μπορούσε κανείς να καταλάβη γιατί έμενε εκεί, αφού ώρες ολόκληρες περνούσαν χωρίς να παρουσιασθῆ διαβάτης.

[Το τέλος εις το προσεχές]

[Μετάφρ. Α. Μ.]

Α. ΑΝΔΡΕΪΕΦ

Θυμώμαι ένα γέρο· ψάλτη που έλεγε καμιά φορά: — Λίγοι πακάδες πιστεύουνε Θεό. "Αν άπεφάσιζε κανείς το άξιόμ' αυτό του άπλοϊκού ψάλτη να το έπεκτεινή εις τόν κύκλον της Τέχνης, θα έβλεπε ότι και εκεί πολλοί φορούν το χάσον, αλλά όλίγοι πιστεύουν. Και ως πλέον άπιστους ένόμισα άνέκαθεν τους δεξιοτέχνες, είτε βασανίζουν την Ποίησιν με βροντερούς ρυθμούς, είτε καταγίνονται να διαωνίσουν εις ένα προτραίτο ή μια προτομήν, άκόμη και τους πόρους του δέρματος, είτε άκροβατούν επάνω εις τας χορδάς του βιολιού ή τα κόκαλα του πιάνου. Δεξιοτεχνία και τέχνη μου φαίνεται πως μοιάζουν, όσοντ' άκαλαίσθητα τσακίσματα γυναικός Ιπποδρομίου με την ρυθμικήν κίνησιν παρθένου της Τανάγρας. Δέν θέλω να είπω ότι ή επαγγελματική γνώσις είναι περιττή διά τόν καλλιτέχνην, αλλά ή γνώσις αυτή δέν χρησιμοποιεί εις τίποτε άλλο, παρά εις την πλήρη έκφρασιν της σκέψεως και τού αισθήματος. Οικαλιτέχναι που υποτάσσουν πειθαρχικά τας δεξιότητάς των εις την διάνοιαν είναι οι όλίγοι καθώς και οι πακάδες που πιστεύουνε Θεό! Ο γέρο· ψάλτης είχε δικηο.

Το κουαρτέτο Φίτσνερ

Τας όχι έξαιρετικάς σοφάς αυτές σκέψεις μου άνάδευσεν ή έκ του πλησίον γνωριμία μου με τόν βιολιστήν κ. Φίτσνερ τόν διευθυντήν του κουαρτέτου, ό όποιος πρό πάντων δέν εινε βιρτουόζος. Δέν θα του ήτο δύσκολον να ήχη. Άλλά έπροτίμησε να εργασθή άληθινά και άφου επείσθη ότι το κουαρτέτο είχε παραμεληθή, ένφ εινε από τα τελειότερα είδη της μουσικής έκδηλώσεως, ίδρυσε πρό δέκα πέντε έτών το περίφημον σήμερα κουαρτέτο Φίτσνερ έν μέσω μεγάλων έμποδίων. Τα τέσσερα όργανα πρέπει να εινε τελείως συννενοημένα μεταξύ των, πρέπει να παίζουν με μίαν ποήν, με μίαν ψυχήν. Πριν εμφανισθή ό Φίτσνερ ένώπιον του κοινού, έγύμναζεν επί καιρόν το κουαρτέτο του, άναγκασμένος να διδη έξ ώρας την ήμέραν παθήματα βιολιού διά να δύναται ν' άμειβη τους συνεργάτας του. Όταν μου διηγείτο αυτά με άφέλειαν και μετροφοροσύνην μου έκαμην έντύπωσιν ένός στρατιώτου που έπέρασε την πρώτην του νεότητα μέσα εις πολέμους, έτοιμού να συνεχίση γενναία την ίδια ζωή. Και κυριολεκτικώς δέ αν ήθελε να όμληση κανείς, θα

έπρεπε να τόν όνομάση άπόστολον της μεγάλης μουσικής, που διατρέχει κάθε χρόνον την Ευρώπην και χαρίζει εύλογημένας ώρας άπολαύσεως εις τους έχοντας άτα και άκούοντας. Το καλοκαίρι άποσύρεται εις την έξοχην και μελετά διά τόν χειμώνα. Δι' αυτό το ρεπερτουάρ εύδύνεται διαρκώς, με συνθέσεις παλαιάς ή νεωτεριστικάς όπως τού άλλανδικής καταγωγής μουσοργού Μπράντς-Μπουίς, τού όποιον τα πρώτότυπα και έμπνευσμένα έργα πρώτος ό Φίτσνερ έπαιξε κ' έπέβαλε εις το κοινόν.

Ο Βιεννέζος βιολιστής πρό δύο έτών άνεκάλυψε εις μίαν βιβλιοθήκην, το άγνωστον έως τότε κοινίτετο του Χάυδν, το άληθινόν μουσικόν μεγαλοούργημα που μās έρμήνευσε πέφυσι.

Σημειώνω με ιδιαίτεραν ευχαρίστησιν ότι ό Φίτσνερ δέν έπηρε ποτέ βραβείον, ούτε καν δίπλωμα του Όδείου της Βιέννης όπου έσπούδαζεν ως μαθητής του Γκρήν. Άπεσύρθη και εργάσθη μόνος του, διά ν' άποδειχθή διά μνημοστήν φοράν, ότι σοβαρά μόρφωσις είν' εκείνη που δίνει ό ίδιος ό άνθρωπος εις τόν εαυτόν του.

Σήμερα το κουαρτέτο άποτελούν άλην, φυσικά, τού κ. Φίτσνερ ό κ. Βάλτερ Βιεννέζος, ό κ. Czerny παίζουν βιόλα και ό κ. Βαϊσγκέρμπερ ως δεύτερον βιολί.

Είχα την εύτυχίαν να παρακολουθήσω την ιδιαίτεραν μελέτην του κουαρτέτου. Και βασιλείς θα μ' έξηλέναν την ώραν εκείνην, όπου μόνος άναπαυόμενος εις ένα διβάνι άπήλασα Μπετόβεν. Η συνεργασία των τεσσάρων μουσικόν δέν είχε καμίαν σχέση με αυτό που συνήθως όνομάζουν μελέτην. Το κουαρτέτο έδινε μίαν συναυλιάν οικογενειακήν εις την όποιαν είχε εισδόχη κάποιος βέβηλος. Ήτο μία άπόκρυφη ανταλλαγή ιδεών εις ήχος.

Τό άπόγευμα συνάδευσα τόν κ. Φίτσνερ εις το Παλαιόν Φάληρον. Ο άνεμος συντέρασε την θάλασσαν και οι βράχοι έβρούζαν άφρισμένοι. Έβλέπαμε τα κόκαλα να θνήσκονται πλατεία, ύπερήφανα και να ξεψυχούν στην άκρογαλιά.

— Σάν μεγάλη δοξαριά καμπυλώνεται αυτό το κύμα, μου ειπε ό κ. Φίτσνερ.

Και άκούοντας τους τραγικούς βόγγους άνειραυθήμεν την μουσικήν που θα συλλάβη εις το μαγικόν της δίκτυν τους τόνους της ελληνικής φύσεως, της ελληνικής ψυχής.

A. M.

ΟΥΛΡΙΚΑ ΛΕΒΕΖΟΒ

Η Ζουλέικα δέν ήτο ή τελευταία φίλη του ποιητού. Ο Γκαίτε εις ήλικίαν εβδομηντα τεσσάρων έτών ήγάπησε κόρην νεωτάτην, την δεσποινίδα Ουλρίκιαν Λεβεζόβ, την όποιαν συνήντα δύο έτη συνεχώς εις τα λουτρά του Μάριενβαδ, όπου μετέβαινε χάριν θεραπείας. (1822-23). Ήτο κάτι περισσότερον από άπλην και περαστικήν συγκίνησιν, από στιγμιαίον άνατριχίασμα της ψυχής. Ο αισθηματικός γέρον ήγάπησεν όρμητικά, και ό τελευταίος αυτός έρωσ, άχρός και θλιβερός ώσάν χειμωνιάτικος ήλιος, τού έπλήγωσεν όδυνηρά την καρδίαν.

«Ακούοντάς την να διαβαίη από την δευδροστοιχίαν προς την πηγήν, — διηγείται ό Έκκερμαν — ό Γκαίτε άρπαζε το καπέλλο του βιαστικά κ' έτρεχε το κατόπιν της. Δέν άφινε να χαθή μιά στιγμή που μπορούσε να την περάση σιμά της. Έξησε μερικέσ μέρες εύτυχισμένες, και ό χωρισμός του ήτο πολύ όδυνηρός».

Έχει κάτι το συγκινητικόν ή έρωτική αυτή άφοσίωσις του γέροντος ποιητού, εις ήλικίαν ή όποία δέν του επέτρεπε να έπιήη καμίαν ανταπόδοσιν αισθήματος. Η άφιλοκέρδεια αυτή της καρδίας του θέτει τόν Γκαίτε ύψηλότερα από κάθε κατηγορίαν ή έμπαιμόν. Αυτή ή άγνή στοργή, ή εύγενική λατρεία προς την γυναίκα που αγαπάται από μακρυνά, μοιάζει προς θυσίαν, έπειδή... Είναι πολύ ώραιότερον εκείνο που εινε άχρηστο.

Τα φύλλα έκτρινίσαν εις τα δένδρα του Μάριενβαδ. Έφθασεν ή ώρα του σκληρού άποχωρισμού. Ο Γκαίτε εύρήκε και πάλιν παρηγορίαν εις την ποίησιν. Μέσα εις την άμαξαν που τόν μετέφερην εις Βάιμαρ έγραψε το Έλεγείον του Μάριενβαδ.

«Έγραφα αυτό το ποίημα άμέσως μετά την άναχώρησίν μου από το Μάριενβαδ — διηγείται ό ίδιος —. Αι άναμνήσεις μου έκ της περιπετειάς αυτής διετήρουν άκόμη δλην των την δροσερότητα. Το πρωί, σιτάς όκτώ, έγραφα την πρώτην στροφην εις τόν πρώτον σταθμόν. Έσύνθετα μέσα εις την άμαξαν, και εις κάθε σταθμόν έγραφα δι,τι είχα συνθέσει. Έως το βράδυ είχε τελειώσει το Έλεγείον».

Η βία με την όποιαν ό ποιητής δίδει μορφήν εις συναισθήματα ζημιώνει ίσως την αισθητικήν του. Αφ' έτέρου όμως κερδίζει εις ελληκρίνειαν, και διαισθανόμεθα διά μέσου των μελαγχολικόν αυτών στίχων τους όδυνηρούς παλμούς καρδίας ή όποία θρηνεί διά τόν αλώγιον χωρισμόν. Και με κάποιαν παιδαριώδη

* Τέλος. Ίδε «Παναθήναια» 15 Φεβρουαρίου.

άβρότητα ή όποία συγκινεί μέχρι δακρύων, άντέγραψεν ιδιοχείρως με το πλέον έπιμελημένον γραψιμόν του επάνω εις περγαμηνήν τας παραπονεμένας αυτάς στροφάς, τας έδεσε με κόκκινον μαροκίνον, και τας έκλεισε, με μεταξωτήν κορδελίτσαν.

... Με την ειρήνην του Θεού που μās κάμνει εδώ κάτω Πλέον εύτυχισμένους από την φρόνησιν — έτσι μās λένε [τά βιβλία —

Παρομοιάζω εγώ την ειρήνην της αγάπης "Όταν βρισκόμαστε σιμά 'ς την αγαπημένη. Έκει ή καρδιά ήσυχάζει, και τίποτε δέν μπορεί να την Νοιώθοντας πώς άνήκει σε κείνη. [ταράξη Μέσα 'ς της ύπάρξεός μας τάγα κρύβει' ένας πόθος Μ' εύγνωσμένη να παραδοθώμε δλόφωχα Σε κάτι ύψηλότερον, άγνότερον, άγνωστον Τόν όνομάζουμε εστέβεια: σε μιά παρόμοιαν έξαρσι Νοιώθω πώς βρισκομαι, όταν σ' άντικρύζω. Κάτω άπ τη ματιά σου, όπως 'ς του ήλιου τη δύναμι, Στήν άναπνοή σου, καθώς 'ς της άνοίξης την πνοή, Αυόνει κι' ό πιο σκληρός πάγος του έγωισμού Που τόσο καιρό ήτανε κρυμμένος 'ς της χειμωνιάτι- Το συμφέρον χάνεται και το πείσμα [ως σπηλιές. Στήν παρουσία της... Τώρα είμαι μακρυνά! Τη στιγμήν έτούτη Σάν τί ν' άποζητάη; Δέν το ξεύρω Μου χαρίζει άκόμη πολλές εύμορφίες, Μά πιο πολύ με βαραίνουν, να της άποτινάξω θέλω Παράπονο άναπάντεχο με διώχτει εδώθε εκείθε Και δέ μου μένει παρά να κλαίω, να κλαίω αιώνια.

Δέν πρέπει να εκλαμβάνεται ως ύπερβολή ποιητική ή σπαρακτική αυτή έξομολόγησις της γεροντικής όδύνης. Ο Γκαίτε ύπέφερε τόσοσ από τόν χωρισμόν αυτόν, ώστε ήσθήνησε βαρέως, και προς στιγμήν μάλιστα έφοβήθησεν οι φίλοι του διά την ζωήν του. Τότε το μουσικόν τάλαντον της Μαρίας Συμαζόφοσκα, της διακεκριμένης πιανίστας, κατώρθωσε να καταπραΐνη και να διασκεδάση τόν ποιητήν.

«Έρωσ άνίκατε μάχαν...» Οι ώραιοι ρυθμοί του χορού των Θεβαίων γερόντων της Αντιόνης έρχονται άδέλητα εις τόν νούν, όταν αναλογίζόμεθα δλόκληρον τόν αισθηματικόν βίον του Γκαίτε. Ο έρωσ υπήρξεν ή κυρίαρχος δύναμις της ζωής του, ή άληθινή του έκμπνευσις. Περιπλανώμενος άνάμεσα εις τα σικερά μονοπάτια του Σεξενχάιμ ή του Βέτσλαρ, ή άκουμπώντας 'ς το πιάνο της Αιλής, άπολαμβάνων την ζωήν και την γαλήνην μέσα εις τας άγκάλας της Χριστιάνας, ή στενάζων κατά το άδρόν του γήρας διά την Μίνναν ή την Ουλρίκιαν, έκαμνε τους στίχους του ήχηρόν άντίλαλον του έρωτος του πολυσυνθέτου και πολυμόρφου.

Άς το ξαναειπούμεν διά να μη γελασθή κανείς. Ο Γκαίτε, με δλην την ποιικιλίαν αυτήν των έρώτων του δέν ήτο Δόν Ζουάν. Η γυναίκα

την ὁποῖαν με ελλοκρύνειαν ἀγαπᾷ τὸν συγκινεῖ, τὸν κάμνει νὰ πάσῃ ἀπλᾷ, βαθεῖᾳ, κάποτε με σοβαροῦς κλονισμοῦς τῆς ὑγείας του. Εἰς αὐτὸν οὐδέποτε ὁμιλεῖ ἡ ματαιότης. Πάντοτε ἀκούεται καὶ ἡ φωνὴ τῆς καρδίας του, ὄχι μόνον τῶν αἰσθησέων.

Ὁ Γκαίτε, με κάθε νέον αἶσθημα ἐπίστευεν ὅτι θ' ἀφωσιώετο εἰς αὐτὸ διὰ βίου, καὶ ἔαν ἀπεγοητεύετο ἀπὸ τὰς φίλας του, τοῦτο συνέβαινε, διότι ἐλάτρευε μέσα εἰς τὴν ψυχὴν του ἐν γυναικίῳν ἰδανικόν, ἀνεξήτη διαρκῶς τὸ «αἰώνιον θῆλυ», τὸ ὁποῖον τὸν ἐβασάνιζεν ἐνίοτε φρικωδῶς. Αὐτὸν τὸν ἀόριστον πάθον, τὸν γεμάτον ἀπὸ προσδοκίαν καὶ φόβον, καμῖα ἀπογοήτευσις, καμῖα πικρία δὲν κατώρθωσαν νὰ τοῦ τὸν ἀφαιρέσουν.

«Ἄν δὲν ἀγαπᾷς πλέον, ἂν δὲν σφάλῃς πλέον, πῆγαινε νὰ σὲ θάψουν», ἔλεγεν ὅταν ἦτο γέρον. Εἰς αὐτὸ τὸ νόημα ἔδωσε μορφὴν με τὸ ἀκόλουθον τραγούδι, γραμμὸν τὸ 1776.

Τῆς λύπης ἡ χαρὰ

Μὴ στεγνώστε, μὴ στεγνώστε,
Δάκρυα τῆς τραγῆς ἀγάπης.
Μόνον γὰρ τὰ μάτια — ὄψιμα! —
Ποῦ εἶναι μισοστεγνωμένα,
Πάντα ὁ κόσμος νεκρωμένους
Φαίνεται κ' ἐρημωμένους!
— Ὅχι, δάκρυα, μὴ στεγνώστε
Τῆς χαμένης τῆς ἀγάπης.

(Μετάφρ. Ἁγίδος Θέρου).

Καὶ ποῖα ἀστέρειτη πηγὴ ἐμπνεύσεως διὰ τὸν ποιητὴν τοῦ Φάουστ τὸ ἀνεξάντητον αὐτὸ θέμα! Εἰς τὸ δραματικόν του ἔργον τὰ μεγάλα κίρια πρόσωπα εἶναι πάντοτε γυναῖκες, καὶ ὀνομαζοῦνται Μαρία ἢ Κλάρα, Μαργαρίτα ἢ Ἰφιγένεια. Εἰς τὰ μυθιστορήματά του, εἰς τὸ εἰδυλιακόν του ἔπος Ἐρμωρὴν καὶ Λωροθέα δ' ἔρωσ κυριαρχεῖ εἰς ὅλας τὰς μορφάς, ἀπὸ τὰ τραγικὰ παραπλανήματα τοῦ πάθους ποῦ φονεύει ἕως εἰς τὴν δροσερὰν ἠρεμίαν τῆς οὐλογενειακῆς ἀγάπης. Εἰς τὰ τραγούδια του εἰς τὴν Φριδερίκην, εἰς τὴν Διλήν, εἰς τὴν Μαρίαν Σταϊν, ἐφαλλε με ἀριστοτεχνικὴν τελειότητα καὶ ἀληθινὴν συγκίνησιν ἔραστοῦ, τὸ πλέον ἐπίμονον, τὸ πλέον ἀποκλειστικὸν αἶσθημα τῆς ζωῆς του.

Υπάρχουν ἀκόμη τόσα ἄλλα τὰ ὁποῖα εἶναι ἀδύνατον κἄν ν' ἀπαριθμησώμεν ἐνταῦθα, ὅπως ἡ μελαγχολικὴ Μπαλάντα τοῦ Βασιλῆα τῆς Θούλης, ἢ τὸ παραπονετικὸν τραγούδι τῆς Μινιδὸν καὶ τοῦ θραυσοῦ. Παραθέτομεν ἀκόμη ἐν ἀπὸ τὰ περιπαθέστερα τραγούδια του.

Σιμά σου

Ὅταν μέσ' ἀπ' τῆ θάλασσα τὸ φῶς γλυκοροδίζει
Ἐσένα ἔχω ἀγάπη μου, μονάχη συλλογῆ,
Ἐσένα κίτταν τὸ χλωμὸ φεγγάρι παιχνηδίζει,
Καθρεφτισμένον σὴν πηγῆ.

Στὸ νέφος ποῦ ἀνασκάνεται στὸ μακρομένο δρόμο
Ἐσένα βλέπω, καὶ σὲ σὲ πάλι τὸ νοῦ γυρνῶ
Μέσ' ἐνὸ σκοτάδι τὸ βαθύ ποῦ δένει με τὸν τρομό
Κάνα διαβάτη βραδινῶ.

Στὸ κῆμα ποῦ διπλώνεται καὶ σκάζει, ἀκούω ἔσένα,
Ἐσένα καὶ στοῦ λειβαδιοῦ τὴν κλήθρα σιγαλιά.
Πολλὲς φορές πηγαίνω ἐκεῖ κ' εἰν' ὅλα ἡσυχασμένα,
Κι' ἀκούω τὴν ἴδια σου λαλιά.

Πάντα κοντὰ σου βρίσκομαι κ' ἐνὸ δὲν μ' ἀντικρύζουν
Τὰ μάτια σου, μήτε στιγμὴ περνᾷ νὰ μὴ σὲ δῶ,
Χάνει δ' ἡλιος, τὰ χλωμὰ τὰστέρια με φωτίζουν,
Ὡ καὶ νὰ σείχη ἐδῶ!

(Μετάφρ. Μ. Μαλακῆς).

Καὶ αὐτὸ ἀκόμη με τὸ σπαρακτικὸν βᾶθος τῆς σιωπηλῆς γαλήνης τὴν ὁποῖαν ἐκφράζει:

Τὸ παράπονον τοῦ βοσκῶ

Ἐκεῖ ψηλά σ' ἐκεῖνο τὸ βουνὸ
Στέκω συχνά
Ἀκουμπιστὸς εἰς τὸ ραβδί μου
Καὶ θωρῶ κατὰ τὸν κάμπο.

Ὑστερα τὸ κοπάδι μου ἀκολουθῶ
Ὅπου βόσκει κ' ὁ σκύλος τὸ φυλάει
Κ' ἔτσι, οὐγὰ, νάμαι καὶ φτάνω κάτω,
Κ' ἐγὼ δὲν ξέρω πῶς...

Ἀπὸ σεισμό, βροχῆ κ' ἀστραποβρόντια
Μ' ἀποσκεπάζει κάποιον δέντρο.
Ἡ πόρτα εἶναι μανταλωμένη ἐκεῖ κάτω
Ὅνειρον εἶναι, ἀλλοίμονόν μου! αὐτό.

Τὸ οὐράνιο τόξο γέρνει
Στὴ σκέπη τοῦ καλυβιοῦ ἀπὸ ἀπάνω
Ὅμως, ἐκεῖνη ἐμίσησε μακριὰ
Μακριὰ ἀπ' τὴ χώρα.

Πέρα μακριὰ, κ' ἀκόμα πάρα πέρα
Καὶ πέρα ἀπὸ τῆς θάλασσας -- ποῦς ξέρει!
Τραβάτε, προβατάρια μου, τραβάτε
Πονεῖ, πονεῖ πολὺ ὁ βοσκὸς σας!

Ἄλλ' ὅμως διὰ ν' ἀπολαύσῃ τις τελείως τὰ ἀδάνατα αὐτὰ Τραγούδια πρέπει νὰ τὰ διαβάσῃ εἰς τὸ πρωτότυπον, ὅπου ἡ ἔκφρασις συναρμολογῆται τὸσον τελείως με τὸ αἶσθημα. Ἡ γλώσσα τοῦ Γκαίτε με τὸν πλοῦτον τῶν ἀπλῶν ἀλλὰ ζωντανῶν εἰκόνων τῆς, γλώσσα ἐπεξεργασμένη χωρὶς νὰ εἶναι πολυσύνθετος, ἀποδίδει ἐξαισιῶς τοὺς λεπτοτέρους παλμοὺς τῆς καρδίας, τοὺς πλέον χαμηλοὺς ψιθυρισμοὺς τῆς σκέψεως, ποῦ μόνον ἀκοῆ ἐξόχως λεπτῆ εἰμπορεῖ ν' ἀντιληφθῆ. Πρέπει ν' ἀφήσῃ κανεὶς τὴν ψυχὴν του νὰ λιχνισθῆ ἐπάνω εἰς τὸν ρυθμὸν τῶν στίχων, ἢ μᾶλλον νὰ τοὺς ἀκούσῃ ψαλλομένους ἀπὸ δροσερὰν φωνὴν κόρης εἰς μελωδίαν τοῦ Σούμανν ἢ τοῦ Σούμπερτ, τὸ βραδύ, ὅταν ἀνάπνυνται οἱ λῦνοι, καὶ αἱ πνοαὶ τῆς νυκτὸς φέρουν ἀπὸ τὸ ἀνοιγμένον παράθυρον καὶ σκορπιίζουν μέσα εἰς τὸ δωμάτιον τὰς εὐωδίας τοῦ ἀνθισμένου κήπου. Καὶ αὕτη εἶναι ἡ συμβουλὴ ποῦ δίδει ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου πρὸς τὴν φανταστικὴν ἀναγνώστριαν.

[Μετάφρ. Αἰ. Θ.]

ERNST VIERTLING

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Ἑλληνικὸς Σοσιαλισμὸς

Ὁ ΜΑΘΗΤΗΣ. — Ὅστε τώρα ἔχομεν καὶ Ἑλληνικὸν Σοσιαλισμόν...

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Οἱ εἰσηγηταὶ τοῦ τὸν μετέφρασαν κοινωνισμὸν, ἐπειδὴ ὁ ξενόγλωσσος ὄρος ἐνθῆμιζε ὀλίγον Σαρμάνον καὶ ὀλίγον Φαρδούλην. Κ' ἔκαμαν πολὺ καλά. Ὅταν ὅμως ὁ κίνδυνος τῆς παρεξηγήσεως παρεῖλη, καλὰ θὰ κάμουν νὰ τὸν ξαναβαπτίσουν πάλιν σοσιαλισμόν, διὰ λόγους συνεννοήσεως.

Ὁ ΜΑΘ. — Αἱ λέξεις δὲν μᾶς ἐνδιαφέρουν. Ἦθελα νὰ γνωρίζω τὴν γνώμην σας διὰ τὴν σοσιαλιστικὴν κίνησιν, τὴν ὁποῖαν εἰσάγουσιν εἰς τὸν τόπον μας οἱ νέοι αὐτοὶ ἐπιστήμονες.

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Γνωρίζετε πολὺ καλά, ὅτι κάθε κίνησις μ' ἐνθουσιάζει καὶ κάθε νέον ρεῦμα ἰδεῶν, ποῦ πνέει εἰς τὸν τόπον μας, εἶναι εὐχάριστον εἰς τὸ ἄσθμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὑποφέρω καὶ ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὑποθέτω, ὅτι ὑποφέρωμεν ὅλοι μας. Ἐκεῖνο ποῦ λείπει εἰς τὴν ζωὴν μας εἶναι αἱ ἰδέαι, ἀδιάφορον ποῖαι ἰδέαι. Καὶ κάθε ρεῦμα ἰδεῶν, με τὸ νὰ ἀερίξῃ τὰς ψυχὰς μας, εἶναι ὑγιεινὸν καὶ εὐχάριστον.

Ὁ ΜΑΘ. — Εἴσθε σοσιαλιστῆς;

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Ἀκριβῶς δὲν εἶμαι τίποτε, διότι αὐτὸ μὲ φαίνεται βολικώτερον. Εἶμαι ἀπὸ ὅλα εἰς τὰς ἄρας μου καὶ ἀναλόγως τῶν διαθέσεών μου. Δὲν εἰμπορεῖ νὰ ἔχη κανεὶς τὰς ἰδίας ἰδέας τὴν στιγμὴν ποῦ πηγαίνει εἰς τὸ γεῖμα καὶ τὴν στιγμὴν ποῦ ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὸ γεῖμα, καὶ πάλιν τὴν στιγμὴν ποῦ πηγαίνει εἰς τὴν ἐρωμένην του καὶ τὴν στιγμὴν ποῦ φεύγει ἀπ' αὐτήν. Ἐπειτα ὑπάρχουν τόσα εἶδη σοσιαλισμοῦ ὅσα καὶ εἶδη χροστανθῆμων. Il y en a pour tous les goûts.

Ὁ ΜΑΘ. — Ὁ Ἑλληνικὸς σοσιαλισμὸς εἶναι ἰδιαίτερον εἶδος;

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Φαίνεται ὅτι εἶναι. Ἐὰν δὲν ἔχη τὴν ποιήσιν τοῦ ἀπραγματοποιήτου, τὴν ὁποῖαν ἔχει ὁ οὐτοπικὸς σοσιαλισμὸς, ἔχει τὴν βολικότητα τῶν ἡλίαν μορφῶν τοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ κατὰ περισσώτερον. Δέχεται τὴν πατρίδα καὶ δὲν ἀμελεῖ τὴν φροντίδα τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου. Εἶναι ἕνος σοσιαλισμὸς φιλανθρωπικὸς, ὀπλισμένος ταυτοχρόνως με κουμπύραν καὶ γιαταγάνι. Κάθε Ἕλλην ἐπομένως εἰμπορεῖ νὰ εἶναι σοσιαλιστῆς τοῦ εἶδους αὐτοῦ. Ὁ κ. Καζάζης καὶ ὁ κ. Ματσούκας ἀκόμη.

Ὁ ΜΑΘ. — Τί γίνονται ὅμως τότε αἱ θεμελιώδεις φιλοσοφικαὶ βᾶσεις τοῦ σοσιαλισμοῦ;

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Τί σὲς μέλει τί γίνονται; Τὰ μεγάλα φιλοσοφικὰ συστήματα ἔχουν μόνον ποιητικὴν ἀξίαν. Διὰ νὰ κατεβῶν ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς, πρέπει νὰ ὑποστοῦν μερικὰς ἀβασίας θεότητος, τὰς ὁποίας ὑπέστη καὶ ὁ ἴδιος ὁ Θεός, γενόμενος ἄνθρωπος. Ἐγὼ π. χ. δὲν θὰ ἦμιον ποτε διατεθειμένος νὰ δεχθῶ τὸν σοσιαλισμὸν ὡς φιλοσοφικὸν σύστημα, ἐνῶ τὸν δέχομαι εὐχαρίστως, ὑπὸ τὴν μορφήν ποῦ μοῦ τὸν προσφέρουν οἱ Ἕλληνες σοσιαλισταί.

Ὁ ΜΑΘ. — Ὑπέθετα ὅτι θὰ σᾶς συμβοίη τὸ ἀντίθετον.

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Καθόλου. Δὲν δέχομαι τὸν σοσιαλισμὸν ὡς φιλοσοφικὸν σύστημα, ἀπὸ σεβασμὸν πρὸς τὴν δικαιοσύνην τῆς φύσεως, ἢ ὁποῖα εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην τῶν ἀνθρώπων.

Ὁ ΜΑΘ. — Τί ἐστὶ δικαιοσύνη;

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Ὅταν ἐρώτησαν τὸν Χριστὸν «τί ἐστὶν ἀλήθεια» ἀπεκρίθη: «Συμφέρει ἓνα ὑπὲρ τῶν πολλῶν ἀπωλεῖσθαι». Ἐγὼ ἀπαντῶ εἰς τὴν ἐρώτησίν σας: «Συμφέρει τοὺς πολλοὺς ὑπὲρ τοῦ ἐνὸς ἀπωλεῖσθαι».

Ὁ ΜΑΘ. — Ἐπαναλαμβάνω τὴν ἐρώτησίν μου: «Τί ἐστὶ δικαιοσύνη»;

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Δικαιοσύνη εἶναι ἁρμονία. Οἱ ἄνθρωποι ζητοῦν μίαν ἀνθρωπίνην ἁρμονίαν, ἐνῶ ἡ Φύσις, ζητεῖ τὴν μεγάλην ἰδικὴν τῆς ἁρμονίας. Δι' αὐτὸ οἱ ἄνθρωποι εὐρίσκουν τὴν ζωὴν γεμάτην δυσἁρμονίας, δηλαδὴ γεμάτην ἀπὸ ἀδικίας, πρᾶγμα ποῦ εἶναι ἀτοπον. Διότι ἂν εἰς τὴν φύσιν δὲν ὑπῆρχεν ἡ μεγάλη ἁρμονία, δηλαδὴ ἡ μεγάλη δικαιοσύνη, ὅλα τὰ ἡλιακὰ συστήματα θὰ κατεστρέφεοντο εἰς μίαν στιγμὴν.

Ὁ ΜΑΘ. — Δὲν ἐννοῶ ἀκριβῶς ἀκόμη τὴν διαφορὰν τῆς φυσικῆς δικαιοσύνης ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην δικαιοσύνην.

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Εἶναι εὐκολώτατον νὰ τὴν ἐννοήσετε. Οἱ ἄνθρωποι θέλουν νὰ εἶναι ὅλοι ἐξ ἴσου εὐτυχεῖς, ἐξ ἴσου ὑγιεῖς, ἐξ ἴσου μακρόβιοι, ἐξ ἴσου ὠραῖοι ἐξ ἴσου εὐφρυνεῖς καὶ ἐξ ἴσου ἐλεύθεροι. Τὰ ἰδανικὰ τοῦ σοσιαλισμοῦ στηρίζονται ἐπάνω κάτω εἰς τὴν γενικὴν αὐτὴν ἀντίληψιν, ἢ ὅποια φαίνεται τὸσον δικαία, τὸσον ὀρθὴ καὶ τὸσον ἠθικὴ. Ἡ φύσις ὅμως, διὰ λόγους ἰδικῆς τῆς ἁρμονίας, ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὸν ἰσχυρὸν καὶ τὸν ἀδύνατον, ἀπὸ τὸν πλούσιον καὶ τὸν πτωχόν, ἀπὸ τὸν ὠραῖον καὶ τὸν ἀσχημον, ἀπὸ τὸν ἔξυπνον καὶ ἀπὸ τὸν βλάκα, ἀπὸ τὸν μακρόβιον καὶ ἀπὸ τὸν βραχύβιον, ἀπὸ τὸν ἐλεύθερον καὶ τὸν δούλον. Καὶ βλέπετε ὅτι ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἐργάζεται με τὸν ἴδιον τρόπον.

Ὁ ΜΑΘ. — Εἶπατε ὅτι ἡ Φύσις ἐνεργεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον διὰ λόγους ἰδικῆς τῆς δικαιοσύνης. Ποῖοι εἶναι οἱ λόγοι αὐτοί; Δὲν τοὺς μαντεύω.

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Νομίζετε ὅτι τοὺς ἐξεμυστησῆθη εἰς κανένα; Ἐπειτα πρὸς τί νὰ τοὺς μάθωμεν; Ἐχομεν τάποτελέσματα ποῦ δικαιολογοῦν τὴν μέθοδόν τῆς. Οἱ κόσμοι κινεῖνται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον με θαυμαστὴν ἁρμονίαν, χωρὶς φιλοσοφικὰ συστήματα, χωρὶς ἀγῶνας καὶ χωρὶς διαμαρτυρίας. Ἐνῶ ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι δὲν κάμνομεν ἄλλο παρὰ νὰ ζητοῦμεν ν' ἀλλάξωμεν τοὺς νόμους τῆς φύσεως, χωρὶς νὰ τὸ κατορθώνομεν.

Ὁ ΜΑΘ. — ἴσως τὸ κατορθώσωμεν κάποτε. Τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἀριθμεῖ κάθε ἡμέραν νέας νίκας κατὰ τῶν ἀδικημάτων τῆς φύσεως.

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Αἱ νίκαι αὐταὶ εἶναι φανταστικαί. Τὴν στιγμὴν ποῦ ὁ ἄνθρωπος θὰ κατώρθωνε νὰ εἰσαγάγῃ τὴν ἰδικὴν τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἰδικὴν τὴν ἠθικὴν εἰς τὴν μεγάλην φυσικὴν πολιτείαν, δὲν θὰ εἰμποροῦσε νὰ ζῆσιν πλέον οὔτε καλὰ οὔτε ἀσχημα. Τὴν στιγμὴν ποῦ τὸ μεγάλο ψάρι δὲν θὰ τρώγῃ πλέον τὸ μικρὸ ψάρι, δὲν θὰ ὑπάρχουν οὔτε μεγάλα ψάρια οὔτε μικρὰ.

Ὁ ΜΑΘ. — Τὰ συμπεράσματά σας εἶναι ἀπελπιστικά.

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Τίποτε δὲν εἶναι ἀπελπιστικὸν εἰς τὸν κόσμον, ἐφ' ὅσον ἡ ἐλπίς εὐρίσκειται πάντοτε εἰς τὸ βάθος τοῦ πύθου τῆς Πανδώρας. Ἡ μεγαλύτερα ἀπελπίσια εἶναι ἀκριβῶς ἐκεῖνη ποῦ γεννᾷ τὴν μεγαλυτέραν ἐλπίδα. Ἐγὼ ἀπ' ἔθρον ἀπλησίσθητα τελείως ἀπὸ ὅλα τὰ πράγματα, ζῶ με τὰς ὠραϊότερας ἐλπίδας.

Ὁ ΜΑΘ. — Ὅστε ἐλπίζετε καὶ ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸν Σοσιαλισμόν;

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Εἶναι ἕνας σοσιαλισμὸς τὸσον ἠπιος καὶ τὸσον ὠραῖος. Ὅσον ἓνα φλυτζάνι τίλλιο εἰς στιγμὴν

ροσιν. Και αν κατοπιν κατορθωσα ίσως να χαράξω νέας τινάς οδούς εις τὸ ἀπάτητον και ἀπρόσιτον δάσος τῆς Ιστορίας τῶν βυζαντινῶν γραμμάτων, και τοῦτο οὐχ ἤμισα χρεωστῶ εις τοὺς καλοὺς Ἕλληνας συντρόφους μου. Δι' ἀκαταπόνητου ἐργασίας ἐμῶν οὗτοι τὸν ἀπειρον ξένον τ' ἀπόρητα τῆς εὐστόμου, ἐμφαντικῆς και ποιητικωτάτης, ἀλλὰ και δυσχερεστάτης πρὸς ἐκμάθησιν, γλώσσης, τῆς ἀκριφνεστάτης, ἀλλ' ἀκόμη πολὺ ὀλίγον μελετηθείσης και ἀτελέστατα γνωστῆς συνεκίας τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ψυχῆς και τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Διὰ τοῦτο τὸ ἀνά χειρας βιβλίον ἀπερῶ εις τοὺς Ἕλληνας φίλους τῶν μαθητικῶν και δοκιμαστικῶν μου χρόνων, και εις τὰς σκιάς ἐκείνων, οἵτινες δὲν δύνανται πλέον νὰ ἐνωτισθῶσι τὸν εὐγνώμονα ἀσπασμόν μου, πιστὴν ἀπέχουσιν εὐφροσύνην νεανικῶν χρόνων».

ΔΙΗΓΕΙΤΑΙ ὁ κ. Ξενοπούλος εις τὰς «Ἀθήνας» ὅτι εις μίαν ἑλληνικὴν πόλιν τὴν ὅποιαν δὲν ἀναφέρει, τῶρα μὲ τὴν περιοδεῖαν τῆς κυρίας Κυβέλης, ἕνας θεατρῶν ἤρνηθη νὰ δώσῃ τὰ ποσοτὰ ἐνὸς πρωτοτύπου ἔργου. Ἡ ὑπόθεσις ἀνεφέρθη ὑπὸ τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Συλλόγου τῶν δραματικῶν συγγραφέων, εις τὸν κ. Δημόφρον, ἐπειδὴ τὸ θέατρον ἦτο δημοτικόν, και ὁ κ. Δημόφρος εἶπε:

— «Μὰ δὲν νομίζετε, ὅτι και οἱ εὐλογημένοι αὐτοὶ τὸ παρακάνουν; Ἐνας ἀνθρώπος ἐκοπίσας κ' ἔγραψε ἕνα θεατρικὸν ἔργον. Πολὺ καλὰ! Νὰ πάρῃ σαράντα δραχμῆς, νὰ πάρῃ ἕκατὸ δραχμῆς, και νὰ πάρῃ δουλειά του. Μὰ ὄχι, βρὲ ἀδελφε, νὰ γυρεῖν χρήματα κάθε φορά πού θὰ παίζεται τὸ ἔργον του! Τὸ ἔργον του μπορεῖ νὰ παιχθῇ κ' ἕκατὸ και διακόσιες φορές. Πρέπει λοιπὸν νὰ πλουτήσῃ αὐτὸς γιατί ἔγραψε ἕνα ἔργον;»

Ο κ. Παπαντωνίου μᾶς δίδει εις τὸ «Ἐμπρός» τὸ πορτραῖτο τοῦ βουλευβασιλέου, τοῦ παρισίου ἐννοεῖται.

«Ἐν μέσῳ τοῦ ποταμοῦ ἐκείνου τῶν φυλῶν και τῶν χωμάτων διακρίνεις καθαράς νὰ περνᾷ ἡ φυλὴ τῶν βουλευβασιλέων διὰ νὰ ὀνομάσῃ οὗτος τοὺς ἔχοντας πατριδα τὸ βουλευβασιλεῖον. Ὅλοι οἱ ἄλλοι διαβάται εἶναι τὸ περιθώριον αὐτῶν! Ἐκείνοι εἶναι τὸ βουλευβασιλεῖον. Ἐκείνοι εἶναι ἡ στερεὰ μορφή, ἡ ἀναλλοίωτος μέσα εις τὴν θύελλαν τῶν ξένων. Ὁ βουλευβασιλέος εἶναι ἀνθρώπος ὁ ὅποιος ἀντὶ νὰ ὑπάρῃ ἀριστοτέλης εις τὴν πολιτικὴν, εις τὴν ζωγραφικὴν ἢ εις τὴν χημείαν, ἀπερίσσεως νὰ εἶναι ἀριστοτέλης εις ἕνα καφετεῖον τοῦ βουλευβασιλέου. Και πῶς διακρίνεται ὁ βουλευβασιλέος; Ἀπὸ τὴν μάσκαν τοῦ λιγερὸν ποῦ ἔχει ἐμπρός του, ἀπὸ τὸν τρόπον πού τὸ κρατεῖ, ἀπὸ τὴν κλίσην τοῦ καπέλου του, ἀπὸ τὴν ραφὴν τοῦ παλτοῦ του, ἀπὸ τὴν πτυχὴν τῶν χειλέων του ἢ ὅποια εἶνε ὀλόκληρος πραγματεία «περὶ ζεμαφισμοῦ ἦτο περὶ τοῦ νὰ πᾶνε εις τὸ διάβολο πάντα τὰ ἐκτὸς τῆς τουαλέτας και τῆς σωκός». Τέλος ἐάν εις τὸ πλευρὸν του ὑπάρῃ Παρισινὴ θάμνασις, αὐτὸς εἶναι ὁ βουλευβασιλέος.

«Ποία εἶναι ἡ γυναῖκα τοῦ βουλευβασιλέου εἰδικῶς; Ὀλίγον ἀστράγαλον ν' ἀποκαλύψῃ ἐπροδότη. Ὀλίγον τακοῦνι νὰ κτυπήσῃ εις τὸ πεζοδρομῖον, ἠκούσθη. Ὀλίγα βήματα νὰ κάμῃ, κατηύγασε. Ἡ γραμμὴ τῆς Παρισινῆς γυναικός, ἡ παιογνωστός, ἡ μία και μοναδικὴ εις τὸν κόσμον, ἡ γελῶσα εις τὰ γελοιογραφικὰ φύλλα, ἡ μὴ πειράζουσα μόνον τὸν Ἅγιον Ἀντώνιον, ἀλλὰ πλήττουσα τὴν βαθυκάτην αἰσθησὴν τοῦ τεχνίτου, ἢ ἀπασχολοῦσα κύτταρον ἀνώτερον, ἢ γραμμὴ αὐτῆ φανάζει ἐδῶ και εις ἀπόστασιν μιλίων. Ἐγὼ εἶμαι».

Εἶναι ἡ Παρισινὴ, θαύμα ἀπάτης, δι' ὅλων τῶν καιρῶν, τελειότες ὑπὸ τὴν Αὐτοκρατορίαν, τελειότες ὑπὸ τὴν Δημοκρατίαν, σφόδρα διωσθέν τῆς τῆς τέχνης και τῆς πολιτικῆς, ὄραμα εις τὴν κλίσην τοῦ νοσοκομείου ἐπὶ τῆς ὁποίας κατακεῖται ὁ Βερλαῖν και θάνατος εις

τὸν Φέλιξ Φῶρ... Εἰς ὀλίγους στίχους μᾶς εἶπεν ὁ Οὐγκῶ:

La Grécque et la Parisienne
font, parmi nos couples railleurs
comme à travers l'idylle ancienne
la même course dans les fleurs.

Toutes deux montrant leurs épaules
pour dire oui prononcent non
et Galatée est sous les saules
comme sous l'éventail Ninon.

Ο Μορεᾶς γράφει εις τὴν Gazette de France διὰ τῶν Ἑπαμεινώνδαν Δελιγεωργῶν, εις τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου τὰ «Παναθηναῖα» ἀφιέρωσαν στὰς 15 Ἰανουαρίου ὀλίγας σελίδας τοῦ κ. Μαλακάση. «Ὁ ἁρμονικὸς ποιητὴς, λέγει ὁ Μορεᾶς διὰ τὸν κ. Μαλακάσην, ἀφιερῶνει συγκινητικὰς σελίδας εις τὸν πρόωρον ἐκείνον θάνατον τὸν ὑπενθιμίζοντα τὰ κρίνα τὰ συντριβόμενα ἀπὸ τὴν βροχερὰν θύελλαν ἢ τὰ λιποθυμοῦντα ὑπὸ τὸ ἄγριον ἥλιακὸν φῶς».

Ἀναδημοσιεύων ὁ ποιητὴς τῶν Stances ὡς ἄξιον τοῦ Δελιγεωργῆ ἕνα ἐλεγίον τοῦ Στεφάνου Ζοντέλλ διὰ τὸν θάνατον τοῦ Κλωντ Κολέ, προτρέπει τὸν κ. Μαλακάσην νὰ μεταφράσῃ τὸς στίχους αὐτοὺς και νὰ τοὺς ἀφιερῶσῃ εις τὴν σκιάν τοῦ φίλου του. «Ἐχει τὴν δύναμιν, λέγει, νὰ παλαίσῃ μὲ τὸ πρωτότυπον και θὰ προσδώσῃ ἀσφαλῶς εις αὐτὸ κατὰ τὴν σοφίαν γλυκύτητα πού κυμαίνεται ἐπάνω εις τοὺς τάφους τοῦ Κεραμεικοῦ».

Χαρακτηρίζων τὸν Δελιγεωργῆν ὁ Μορεᾶς λέγει: «Τέτοια ἦταν ἡ ψυχὴ του πού θὰ ἤμποροῦσε ἀργότερα νὰ ἐνώσῃ τὴν τελειότητα τοῦ Σηκουάνα μὲ τὴν τελειότητα τοῦ Ἀττικοῦ ὀρίζοντος. Εἶμαι βέβαιος ὅτι ὁ Εὐμολπος, ὁ Ὀρφεὺς, ὁ Ἄμφιον, οἱ θεοὶ αὐτοὶ ψάλλουσι θὰ τὸν χαίρεισιν στὸ διάβα του και θὰ τοῦ ἀπευθύνουν ἀγάπης χαμόγελο».

ΜΕ νέαν μονογραφίαν περισπούδαστον ἐπλούτισε τὴν βιβλιοθήκην τῶν μεσαιωνικῶν σπουδῶν ὁ γνωστὸς μεσαιωνοδίφης και εἰδικὸς εις τὰ τῶν Φράγκων ἐν Ἑλλάδι ἐγκύπιον ἄγγλος κ. W. Miller. Τὸ τελευταῖον τεύχος τῆς «Ἐφημερίδος τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν» δημοσιεύει μελέτην του περὶ τῆς Μαρκιωνείας τῆς Βουδονίτσας (1204-1414) περιέχουσαν πλείστα νέας πληροφορίας περὶ τῆς μεσαιωνικῆς αὐτῆς γωνίας τῆς Φωκίδος, και στηριζομένην ἐπὶ ἐπιτοπίου ἐρευνῆς και νέων πηγῶν και ἰδίως ἐπὶ ἐγγράφων ἐκ τοῦ ἀρχαίου τῆς Βενετίας, τῶν ὁποίων τὰ κείμενα συνοδεύουν τὸ ἄρθρον.

Ἡ νέα αὐτῆ ἐργασία τοῦ ἀκαμάτου φραγκολόγου ἀποτελεῖ πολυτιμωτάτην συμβολὴν εις τὴν ἱστορίαν τῆς φραγκικῆς Ἑλλάδος.

ΕΙΣ τὸν «Σύνδεσμον πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ἑλληνικῶν δικαιῶν» ὀμίλησε τελευταῖος ὁ κρύτατος τῆς Σοφβόννης, ὁ πολὺς Κρουαζέ, περὶ τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος. Ὁ ὀμιλητὴς ἀνασπενάξει ἐν πρὸς ἐν, ὅσα ἐγράφησαν ὑπὸ τῶν ἀνομιμῶν ὅτι ἡ σημερινὴ Ἑλλὰς εἶναι ἡ κληρονόμος τῆς ἀρχαίας. Και ἀναφέρει πρῶτα τὴν ἐκ τῶν πολέμων μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν πόλεων και τὴν ἐκ τῶν μεταναστεύσεων ἐρήμων, περὶ τῆς ὁποίας γράφει ὁ Πολύβιος και κατοπιν ὁ Πλουταρχος. Δὲν πρόκειται ὅμως περὶ ἐρημώσεως ἀλλὰ περὶ συγκεντρώσεως τῶν ἑλλήνων χωρικῶν εις τὰς πόλεις. Ἐπειτα, αἱ φυλαὶ δὲν ἐξαφανίζονται. Αὐτὸ θὰ ἦτο μοναδικὸν εις τὴν ἱστορίαν. Οἱ ἐπίδρομοὶ δὲν ἀπορροφῶν μίαν φυλὴν, ἀλλ' ἀπορροφῶνται ὑπ' αὐτῆς. Ὁ πνεῦν, ὁ ὅποιος ὑφίσταται εις τὸ βάθος κάθε φυλῆς, ἔχει τὴν δύναμιν ν' ἀφομοιωθῇ τὰ ξένα στοιχεῖα. Αὐτὸ θὰ συνέβη και εις τὴν Ἑλλάδα.

Ἐρχεται ἔπειτα εις τὴν ἑλληνικὴν φύσιν, ἢ ὅποια, λέγουν, ἤλλαξε. Ἀλλ' ἡ ἀρχαία Ἑλλὰς ἢ ὅποια ἦτο γε-

μάτη ἀπὸ δάση και ποταμούς, δὲν ἦτο ἡ Ἑλλὰς τὴν ὅποιαν γνωρίζει ὁ Πλάτωνος ἢ ἑλληνικὴ φύσις εἶναι ὅπως και σήμερον καθὼς βλέπομεν εις διαφόρους συγγραφείς. Τὸ ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ἀναφέρει τὸ παρά τὸν Κολωνὸν ἄλλος, τὸ κατοικοῦμενον ἀπὸ Νύμφας, και τὸ ὅποιον μεταχειρίζονται οἱ πολλοὶ ὡς ἐπιχείρημα, δὲν ἀρκεῖ νὰ μᾶς πείσῃ, διότι και σήμερον ὑπάρχουν παρά τὸν Κολωνὸν θάμνοι και ὀλίγον ἀπωτέρω ἐλαῖαι. Ἐπειτα προσθέσατε και τὴν ποιητικὴν ὑπερβολὴν, και ἀκόμη μὴ λησμονεῖτε ὅτι τὰ ἑλληνικὰ δάση δὲν εἶναι τὰ βόρεια δάση ὅπου κρύπτουν τὸν ἥλιον ἀλλὰ μόνον ὀλίγοι ἐλαῖνες, ὀλίγα πηγαί, ὀλίγα δένδρα ὅπως και ἡ νότιος Γαλλία.

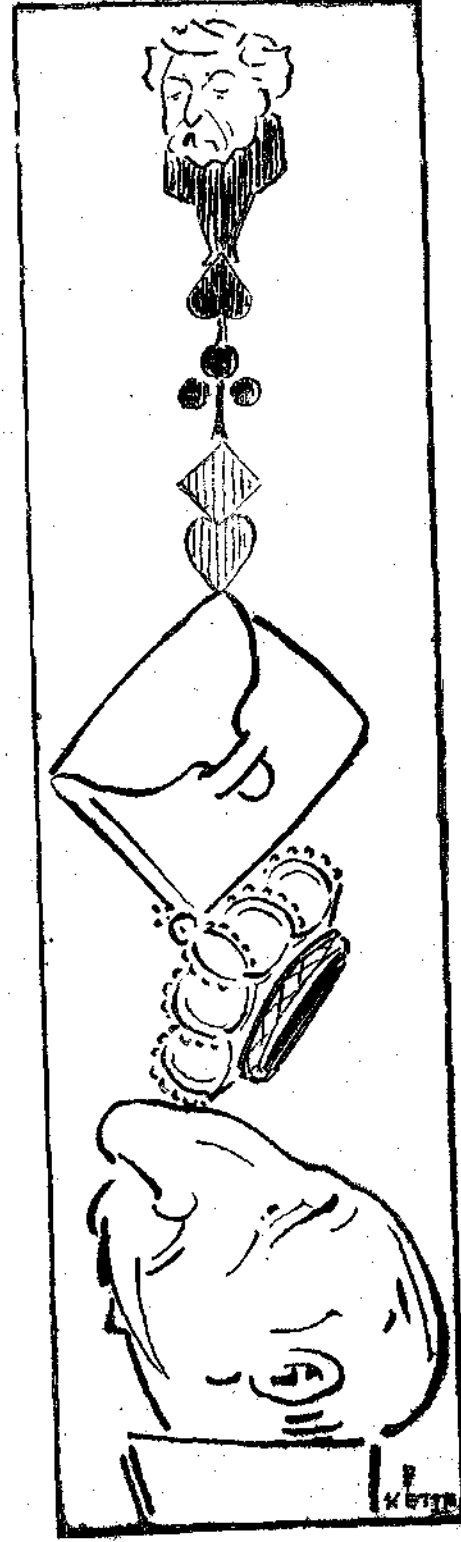
Τὸν κ. Κρουαζέ, ἀπασχολεὶ κατοπιν τὸ ζήτημα τῆς ἑλληνικῆς μορφῆς. Νομίζουν, λέγει, πολλοὶ ὅτι ἀποβιβαζόμενοι εις τὸν Πειραῖα θὰ συναντήσουν εις τοὺς δρόμους πλῆθος θεῶν μορφῶν. Ἀλλὰ πῶς εἶναι τοῦτο δυνατόν; Οὐτὲ εις τὴν ἀρχαιότητα ἦσαν αἱ πόλεις γεμάται ἀπὸ Ἀπόλλωνας. Ὁ Ἀριστοτέλης λέγει ὅτι ἡ καλλονὴ εἶναι τόσοσιν μέγαν δῶρον, ὥστε ἂν ὑπῆρχε φυλὴ ὀμοιάζουσα μὲ τὰς μορφὰς τῶν θεῶν πού μᾶς ἔδωκε ἡ ἀρχαία γλυπτικὴ, ὅλοι οἱ λαοὶ θὰ ἐγονάτιζαν νὰ τὴν προσκυνήσουν. Ὑπάρχει ὅμως ἕνας τύπος ζωγραφῆς και ἀρρενωπῆς φυλῆς, τὸν ὅποιον εὐρίσκουμεν ἐπίσης εις τὰ ἀρχαῖα ἔργα και ὁ ὅποιος βεβαίως ἀποτελεῖ τὸ ἰδιαιτέρον ἰδιώδες μίας φυλῆς. Ἀλλὰ ταξιδεύσατε και τώρα εις τὴν Ἑλλάδα και θὰ ἰδῆτε βοσκούς και θαλασσινοὺς και πρὸ πάντων τὰ παιδιὰ, ὅπου ἔχουν τὸν τύπον τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καλλονῆς, τὸν λιγυρὸν και νευρόδη τύπον ὁ ὅποιος τὴν χαρακτηρίζει. Ὅπως ὁ ἀρχαῖος γλύπτης ἐδιάλεγε ἀπὸ τὰ γύρω του πρότυπα τὸν τύπον τὸν ὅποιον εἶχε ἀνάγκη, ἔτσι και ὁ σημερινὸς καλλιτέχνης, ἐάν ἐπαιρνε πρότυπον ἀπὸ τὴν τωρινὴν ζωὴν, εὐκολώτατα θὰ ἐνθιμίζε τὸν ἀρχαῖον ὄρατον τύπον.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Ὑπὸ τῶν διευθυντῶν τῶν ἐν Ἀθήναις ἐκδιδόμενων ἐβδομαδιαίων ἐφημερίδων και περιοδικῶν «Εἰκονογραφημένης», «Ἑλλ. Ἐπιθεωρήσεως», «Παναθηναϊκῆς», «Παναθηναϊκῶν», «Ἀληθείας», «Ἑλλάδος», «Πανελληνίου Κράτους», «Ῥωμηοῦ», «Κράτους», «Ἐθνικοῦ Βήματος Κράτους», «Ἰδέου» ἰδρυθῆ Ἐταιρεία ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἐταιρεία Περιοδικῶν Τύπων Ἀθηνῶν» σκοποῦσα τὴν διὰ συναδελφικῆς ἀλληλεγγύης προόδου τοῦ περιοδικοῦ τύπου. Διευθύνουσα Ἐπιτροπὴ οἱ κ. Θ. Τζαβέλλας διευθυντῆς τοῦ «Κράτους», Δ. Καλογερόπουλος διευθυντῆς τῆς «Παναθηναϊκῆς», Κ. Μιχαηλίδης διευθυντῆς τῶν «Παναθηναϊκῶν».

Ἡ μετάφρασις τοῦ «Χαρακτήρος» τοῦ Ἐμμερσον ὑπὸ τοῦ φίλου ἱατροῦ κ. Φλωρᾶ ἐπροκάλεσε τὴν εὐχαρίστησιν ὅλων. Αἱ ὀλίγα αὐτὰι λέξεις ὡς εἶναι ἱκανοποιῆσις εις τὸν ἄξιον μεταφραστήν, ὁ ὅποιος μὲ ἀγάπην πρὸς τὸν ὑπέροχον φιλόσοφον μετέφρασε χάριν τῶν «Παναθηναϊκῶν» σειρῶν ἐκ τῶν Δοκιμῶν του. Εἰς ἐπόμενα τεύχη θὰ ἐξακολοθῆσωμεν τὴν δημοσίευσιν αὐτῶν.

Προσεχῶς, ἴσως εις τὸ ἐρχόμενον τεύχος, ἀρχίζομεν τὴν δημοσίευσιν νέων πληροφοριῶν τοῦ ἀγαπητοῦ και ἀκαμάτου συνεργάτου μας κ. Σπ. Δὲ Βιάζη, σχετικῶς μὲ τὸν βίον και τὰ ἔργα τοῦ Σολωμοῦ. Αἱ σημειώσεις αὐτὰι ὀφείλονται εις τὴν εὐγενῆ παραχώρησιν τοῦ κ. Δημητρίου Δουγίτη Σολωμοῦ, ὁ ὅποιος ἀνεθερε εις τὰ ἔργα μέρους τῆς ἀλληλογραφίας δελφῶν του Δημήτριον και ἄλλα

Ἡ ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ
Μὲ τὴν παλῆν, ὑπὸ Θ. Ἀννίνου. — Ἐφημερίς «Ἀθήνας»

νοίγει ἡ Ἐκθεσις τῆς Καλλι-
ᾶ Ζάππειον.

Ὁ διαπρεπὴς καθηγητὴς ἐν Βαρελῶν κ. Ἀντώνιος *Rubio y Luch*, ὁ κυριώτερος ἐρευνητὴς τῶν Ἑλληνοκαταλωνικῶν σχέσεων, θὰ κατέβῃ τὴν προσεχῆ ἀνοιξὴν εἰς τὴν ἀγαπητὴν του Ἑλλάδα χάριν μελετῶν.

Ἀπέθανεν ὑπέρογκως ὁ πρῶν Ἀρμενίας Ἀνθίμος Ἀλεξοῦδης, εἰς τῶν λογιωτέρων κληρικῶν τοῦ Οἴκου-μενικοῦ Πατριαρχείου, εἰς τὸν ὁποῖον ἀρτεῖλονται καὶ τινὲς ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι.

Ὁ βυζαντιολόγος κ. Κ. Μ. Κωνσταντόπουλος ἐδημοσίευσεν εἰς τὸν «Χρόνον» ἐνδιαφέρον ἄρθρον περὶ τῶν βυζαντινῶν κωνοκοκῶν τοῦ Μυστρά καὶ τοῦ Λαφνίου.

Εἰς τὴν μονὴν τῆς Μεταμορφώσεως τῶν Μετεώρων διακοιτῆθῃ νέος ἡγούμενος, ὁ ἐκ Μεγάρων ἱερομόναχος Ἀνθίμος Γεωργαντῆς, λόγιος, ἠθικὴ κενθὸς καὶ φίλος τῶν ἱστορικῶν ἐρευνῶν.

Προσεσχῶς ἐκδίδεται τόμος ποιημάτων τοῦ φίλου συνεργάτου μας κ. Ι. Πολέμη, μετὰ τὸν τίτλον «Τὸ Μαυρὸ Βιολί».

Ὁ κ. Θεόδωρος Σπάθης, ὁ Ἑλληὴν βιολιστὴς, ὁ ὁποῖος ἐνθουσίασε τὸ ἀθηναϊκὸν κοινόν, ἀνεχώρησε εἰς Ἀγγυπτον.

Συνεστήθη Βυζαντινὴ εἰταιρεία μετὰ πρόγραμμα τὴν μελέτην τῶν μνημειῶν τῆς βυζαντινῆς τέχνης, — θὰ ἰδρῶσθαι καὶ βυζαντινὸν περιοδικόν — τὴν ἐξάπλωσιν τῆς διδασκαλίας τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας εἰς τὰ σχολεῖα, τὴν ἐκλαϊκίκευσιν τῶν βυζαντινῶν σπουδῶν μετὰ διαλέξεις κλπ. Εἰσηγητὴς τῆς ἰδρύσεως τῆς Βυζαντινῆς εἰταιρείας ἦτο ὁ πάντοτε ἐνθουσιώδης καὶ βαθύς μελετητὴς καθηγητὴς κ. Ζησίου.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐτίμησε μετὰ τὸ παράσημον τοῦ Σωτήρος τὸν κ. Φιλέαν Δεμπέγκ, τὸν γνωστὸν γάλλον λογογράφον ὁποῖος μετὰ τὴν ἀγάπην καὶ ἐνδιαφέρον παρακολοῦθετὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ κρατεῖ ἐνημέρους τοὺς συμπατριώτας του μετὰ τακτικὰς ἀναλύσεις τῶν ἐκιδιδόμενων ἐν Ἑλλάδι ἔργων. Τὸν φίλον συνάδελφον συγκαίρωμεν εὐκρινέστατα.

Τὰ ἑλληνικὰ γράμματα θὰ ἐφορτάσουν τὸν τρέχοντα Μάρτιον τὴν 30ετηρίδα τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπι-κ. Κόντου. Ἐνεργοῦνται ἔρανοι ἀποστελλόμενοι εἰς τὸν καθηγητὴν κ. Γ. Χατζηδόκιμ.

Στατιστικὴ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας :

Εἰς ὅλον τὸ Κράτος ὑπάρχουν 39 γυμνάσια ἢτοι 28 συντηροῦμενα ὑπὸ τοῦ Δημοσίου καὶ 11 μετὰ συμπληρωματικὴν ἐπιχορήγησιν, μετὰ μαθητὰς ἐν ὅλῳ 5293. Ἐτησίᾳ δαπάνῃ τῶν 39 γυμνασίων 1.027.000 δραχ. ἐκ τῶν ὁποίων 823.376 πληρώνονται ὑπὸ τοῦ Κράτους.

Δημόσια ἑλληνικὰ σχολεῖα ἐν Ἑλλάδι 314 ἢτοι 267 τριτάξια, 15 διτάξια καὶ 32 μονοτάξια μετὰ ἐτησίαν δαπάνην 2.477.022 δραχ. καὶ μαθητὰς 20.517.

Ἡ τελευταίως συστηθεῖσα εἰταιρεία ἐορτῶν προαναγγέλλει ἐξαιρετικῶν τὸν ἐορτασμὸν τῆς 25 Μαρτίου.

Εἰς τὸν ἐφετηνὸν διαγωνισμὸν τῆς Γλωσσικῆς Ἐταιρείας τὸ Α' βραβεῖον ἐκ δρα. 500 ἐδόθη ἐξ ἡμισείας εἰς τὸν σχολάρχην Ἀβλωναρίου κ. Β. Φάβην δια τὴν πραγματείαν του περὶ τῆς διαλέκτου τῶν Κονιστρῶν, Ἀβλωναρίου καὶ Σκύρου καὶ εἰς τὸν κ. Ἀχιλ. Τζατζιάνου καθηγ. τοῦ διδασκαλείου Λαρίσης δια τὴν πραγματείαν του περὶ τῆς διαλέκτου τῶν Τουρναβιτῶν. Τὸ Β' βραβεῖον ἐδόθη εἰς τοὺς κ. κ. Ι. Μπαρρακιάδην, Χρῆστον Τουρριώτην, Φαῖδ. Κοικουλέν, Κωνστ. Γούναρην συνεργάτην μας, Μανασίδην Ἰσρέα καὶ Τάσχη Κανδηλάρον.

Εἰς μίαν του διαλέξεως ἐπὶ τὸ Παρίσι ὁ καθηγητὴς τῆς γεωλογίας Στανίσλαος Μαγιέ ἀμίλησε περὶ σεισμῶν, σεισμοῖ, εἰπε, εἶναι ἐπιτέλεσμα τῆς ψύξεως τῆς γῆς, ἡ ὁποία οὕτω, οὐσπελλόμενῃ, ὑφίσταται τὰς κυμάνσεις καὶ τὰς παραμορφώσεις τῆς ἐπιφανείας. Χωρὶς τοὺς σεισμούς δὲν θὰ ὑπῆρχεν ἡπειρος ἀλλὰ ὠκεανοί. Καὶ τὸ συμπέρασμα, θάνατος τῆς γῆς ὅπως ὄλων τῶν ὀργανικῶν ὄντων.

Ὁ Πάολι, ὁ ὑπάλληλος τῆς Γαλλίας, ὁ ὁποῖος ἔργον εἶχε νὰ ὑποδέχεται καὶ νὰ προεπέμψῃ ὅλους τοὺς ἡγεμόνας καὶ πρίγκιπας ποὺ ἐφθάναν εἰς τὸ Παρίσι, ἀπεχώρησε τῆς ὑπηρεσίας καὶ σκοπεῖ νὰ γράψῃ τὰ ἀπομνημονεύματά του. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐνας δημοσιογράφος τοῦ ἀπέσπασε ἓνα ἀνεκδοτὸν τῆς δολοφονηθείσης Ἐλισάβετ τῆς Αὐστρίας. Ὁ Πάολι τῆς ἐδώρησε κάποτε μίαν ἑλληνικὴν λήκυνθον.

— Εὐχομαι, τῆς εἶπε, ἡ Μεγαλειότης σας νὰ χύσῃ εἰς τὴν λήκυνθον αὐτὴν μόνον δάκρυα χαρᾶς.

— Ἐάν μοῦ τὴν δίδετε διὰ τὰ δάκρυα τῆς χαρᾶς θὰ μείνῃ πάντα κενή. Διὰ τὰ δάκρυα τῆς λύπης εἶναι πολὺ μικρά.

Ἀπέθανεν ὁ γάλλος σχεδιαστὴς καὶ γεωλογγράφος Καρὰν Ντ' Ἀς.

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Τῆ πρωτοβουλίᾳ τῶν «Παναθηναίων»

— ἀδεία τοῦ Ὑπουργείου —

Ἐκ προηγουμένων εἰσφορῶν Δρ. 2419.20

Δημ. Κόλλας, Δήμαρχος Κερκύρας Δρ. 10.—

Ἀνώνυμος Δρ. 10.—

Δρ. 2439.20

Τὸ ἀπαιτούμενον ὀλικὸν ποσὸν εἶναι 3,500 περίπου. Ὑπολείπονται περὶ τὰς 1,100. Καὶ τὸ ὑπενημιζόμενον εἰς ὅλους. Ὅλοι ἔζησαν καὶ ζοῦν μετὰ τοὺς στίχους τοῦ ὑμνητοῦ τῆς ἐλευθερίας.

Αἱ εἰσφοραὶ στέλλονται εἰς τὰ γραφεῖα τῶν «Παναθηναίων», ὁδὸς Ἀριστοτέλους 35.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Θεσσαλικά Μνημεῖα ὑπὸ Α. Σ. Ἀρβανιτοπούλου. Ἀθήναι βιβλιοπωλεῖον Κ. Ἐλευθερουδάκη δρ. 2. Τυπογραφεῖον «Ἔστις» Μάϊσνερ καὶ Καργαδούρη.

Ἀναγνώσεις καὶ κατάταξις βυζαντινῶν μολυβδοβούλλων ὑπὸ Νίκου Α. Βέν. — Extrait du Journal Int'l d' Archéologie Numismatique — Ἀθήναι. Τυπογραφεῖον «Ἔστις» Μάϊσνερ καὶ Καργαδούρη.

Κάλβεια μέτρα, ποιήματα Σ. Σκίπη. — Le Puy-en-Velay impr. Peyriller Ronchon et Gamon φρ. 2.

Τραγούδια Ἐρρίκου Χάινε μετὰφρ. Ἀγγέλου Βλάχου. Ἐκδοσις Β' ἐπιρὴμημένη δρ. 2.

Τὸ Ἀγαλμα ἱστορία τοῦ παλαιοῦ καιροῦ, ὑπὸ Φ. Δὲ Σιμόν Μαρσούβε. Νεάπολις τυπογρ. τοῦ Πανεπιστημίου.

Ἐπίδοσις εἰς τὴν ἑλληνικὴν δασικὴν βλάστησιν τοῦ ἑλληνικοῦ κλίματος ὑπὸ Πέτρου Η. Κορνιού. Ἀθήναι δρ. 2.

Beauté Victorieuse allégorie
Paris Libr. des éditions moder

La Grèce Eternelle par
Perrin & Co fr. 3.50.